

UiT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Institutt for arkeologi og sosialantropologi

Den grønne drømmen

En studie av sosialt fellesskap og gruppetilhørighet i en økologisk landsby

Silje Angelsen Tøllefsen

SOA 3900 Masteroppgave i sosialantropologi, mai 2015

Sammendrag

Denne masteroppgaven er basert på et feltarbeid jeg utførte i Hurdal økolandsby, våren og sommeren 2014. Tidligere har økolandsbyen vært et mindre, privat initiativ, men er i dag blitt et prosjekt delvis støttet av offentlige midler, i tillegg til at landsbyen har vært portrettert i norske medier flere ganger de siste årene, noe som har satt landsbyen i en posisjon som «allemannseie».

Oppgaven tar utgangspunkt i dannelsen av fellesskap, og gruppetilhørighet, i enheten som en økolandsby er. Hovedfokuset er hvordan hverdagsritualer og symboler brukes som verktøy i dannelsen av et fellesskap, som spenner på tvers av språk, religioner, nasjonalitet, og motivasjon for deltagelse i økolandsbyen. Forskningsspørsmålet «Hvilke utfordringer møter et fellesskap som ønsker å leve en økologisk livsstil i et moderne samfunn?» skaper bakgrunnen for oppgavens analytiske del, som tar for seg hvordan hverdagsritualer og symboler bidrar til at et *communitas*-type fellesskap oppstår. Dannelsen av fellesskapet kan også sies å ta utgangspunkt i motivasjonen til mennesker som er beboere eller som jobber i landsbyen. Oppgaven gir også et bilde av hverdagen i landsbyen, og hvilke posisjoner menneskene som deltar i landsbyen har. Ut i fra kjennskap til hverdagslivet, og menneskene som kommer dit, er det mulig å analysere fellesskapsdannelsen ut i fra en antagelse om at de involverte er «i liminalitet», til tross for at alle mennesker involvert i prosjektet har en noe forskjellig agenda.

Forord

Det sies at «all good things come to an end», og i dette tilfellet er det både litt trist og vemodig, men også litt godt. Tiden er kommet for å takke alle som har hjulpet og støttet meg underveis, og bidratt til at oppgaven er blitt noe jeg er stolt av.

Tusen takk til min veileder, Bjørn Bjerkli. Uten dine gode råd og veiledning ville denne teksten aldri blitt så fin som jeg faktisk synes den er. Jeg har satt stor pris på all hjelp fra deg i løpet av arbeidet med denne oppgaven.

Jeg vil også takke min familie som har holdt ut mine endeløse monologer knyttet til mine følelser omkring oppgaven. Dere har vært en utrolig god støtte gjennom hele perioden.

Ikke minst vil jeg få takke mine medstudenter. Dere er gale hele gjengen, og det er nok derfor jeg liker dere så godt. Å ta en mastergrad i antropologi sammen med dere kan sammenlignes med å være deltager på Realty-tv, med dramatik, krangling, vennskap, en fest i ny og ne, og alt annet som hører med. Jeg ønsker dere alt godt i fremtiden.

Til slutt vil jeg takke mine informanter i Hurdal Økolandsby. Dere har turt å gå en ny vei for å realisere deres drøm om en bærekraftig og miljøvennlig økolandsby. Jeg er full av respekt og beundring for dere. Tusen hjertelig takk!

Silje Angelsen Tøllefsen

Tromsø, 22. mai 2015

Innholdsfortegnelse

1	Introduksjon	1
1.1	Problemstilling og overordnet kontekst	1
1.2	Begrunnelse for valg av tema	2
1.3	Økologisk produksjon	2
1.4	Hva er en økolandsby?	4
1.5	To hovedmåter for organisering	7
1.6	Klimaorienterte landsbyer	8
1.7	Oppgavens struktur	9
2	Teoretiske tilnærminger	11
2.1	Økologibegrepet i antropologien	11
2.2	«Økolandsby» -begrepet	13
2.3	Community	14
2.4	Ritualer, liminalitet og communitas	14
2.5	Landsbyen sett gjennom Turners teoriperspektiv	17
2.6	Ritualer i vesten	18
2.7	Hvordan ritualene overlever og overføres	19
2.8	Symbolske markører	21
3	Å studere en økolandsby	23
3.1	Før ankomst i landsbyen	23
3.2	I felten	24
3.3	Arbeidsoppgaver	25
3.4	Arbeidet ute	25
3.5	Arbeidet tilknyttet ledelsen	26
3.6	Informanter	28
	Ledelse	28
	Fastboende	28
	Ansatte arbeidere	29
	Frivillige arbeidere	29
	Besøkende	29
	Olaf, gartneren	30
	Milner, ledelse	31
	Maja, en fastboende i landsbyen	32

Joanna, en fastboende i landsbyen	32
Francis, en frivillig arbeider	33
Aurek, en ansatt arbeider.....	34
3.7 Samtaler	35
3.8 Notater og fotografering	35
3.9 Workshop med GEN	37
3.10 Etske betraktninger	37
3.11 Anonymisering.....	39
3.12 Feltarbeid hjemme?	40
4 Økolandsbyen	43
4.1 Fysisk utforming av økolandsbyen.....	43
4.2 Frivilliges bosituasjon i landsbyen.....	48
4.3 Hvordan økolandsbyprosjektet startet	49
4.4 En økolandsby tar form	51
4.5 Utbygging i lia	54
4.6 Dyrking av mat.....	58
4.7 Dyrehold i landsbyen.....	63
4.8 Pioner prosjekt.....	65
4.9 Et evolusjonært konsept	66
5 Rituelle fellesskap.....	67
5.1 Hverdagsritualenes formål og konsekvens	68
5.2 Morgenmøter og kaffepauser	71
5.3 Hagebruket skaper fellesskap	72
5.4 En uheldig arbeidsdag	73
5.5 Hverdagsritualer som splitter landsbygruppen.....	75
5.6 Skillet mellom de ansatte arbeidere og de frivillige arbeiderne	75
5.7 Arbeidsfordeling på grunnlag av kjønnsroller	77
5.8 Interessekonflikter ut fra personlige preferanser.....	78
5.9 Skillet mellom de frivillige og ledelsen	79
5.10 Oppsummering av kapitlet	81
6 Symbolsk fellesskap	83
6.1 Motiver for å komme til landsbyen	83
6.2 Symbolske markører.....	85

6.3	Høstivalen	86
6.4	Søppel som symbol.....	87
6.5	Forurensning	89
6.6	Pynting av landsbyen.....	91
6.7	Naturlig fellesskap	92
6.8	Oppsummering av kapitlet.....	94
7	Konklusjon	95
7.1	Avsluttende bemerkninger	99
8	Referanseliste	101
8.1	Internettkilder.....	103

1 Introduksjon

Denne masteroppgaven er basert på et 5 måneders langt feltarbeid våren 2014, hvorav 6 uker ble tilbragt i en økolandsby i Norge som heter Hurdal Økolandsby. Hurdal økolandsby er et prosjekt som startet som et privat initiativ, men som i dag er delvis støttet av offentlige midler, samt har vært portrettert i ulike media ved flere anledninger og er derfor blitt «allemannseie». Jeg vil i dette kapitlet redegjøre for valg av tema for masterprosjektet, samt komme kort inn på økologisk produksjon av varer, og se dette i lys av hvordan mange tenker om miljø og- klimaproblematikk i Norge i dag. Kapitlet inneholder også en gjennomgang av hva en økologisk landsby er, og hvordan en slik landsby kan organiseres. Avslutningsvis i kapitlet kommer en oversikt over oppgavens struktur.

1.1 Problemstilling og overordnet kontekst

Dette prosjektet vil utforske hvordan en gruppe mennesker søker tilbake til et enklere liv ved å gjenoppta et levesett gjennom aktiviteter som de fleste av oss anser som foreldet, eller vi har gått bort fra som et resultat av modernisering og økt tilgang til teknologiske hjelpemidler i hverdagslivet og arbeidslivet.

Ambisjonen til økolandsbyen ved å gjenoppta enkelte aktiviteter vokser ut av ønsket om å leve bærekraftige og helhetlige liv. Med et økende økologisk engasjement i Norge tok prosjektet mitt utgangspunkt i noe så enkelt som at jeg ønsket å studere mennesker som levde sammen i husholdninger, hvor husholdningene livnærte seg av å gjøre ting, kort sagt, mer økologisk og mer på «gammelmåten». Jeg ville finne husholdninger som hadde levesett vi i dag tenker på som tradisjonelle sammenlignet med livsstiler blant majoriteten i det vestlige samfunnet. Revitalisering av gamle aktivitetene skjer i dag ofte på grunn av menneskers syn på miljøet, naturen og klimaendringer. Andre grunner kan være rekreasjon, hobby og tradisjoner. Jeg ønsket å finne mennesker som ville gjenopplive aktivitetene fordi de anses som bærekraftige og miljøvennlige, og ikke kun for rekreasjons skyld.

De nevnte aktivitetene varierer fra person til person, men omfatter blant annet hagebruk, dyrehold, fiske, soppstaking, plukking av bær, brygging av øl eller vin, strikking, reparering

av ødelagte gjenstander eller klær, generell bruk av naturressurser i hverdagen, og også bruk av naturen som et fristed. I lys av medias fokus på økologi knyttet til sunnhet og helse, men også menneskers ønske om å leve bærekraftig og miljøvennlig i et samfunn som omfavner moderne teknologi, har jeg kommet fram til forskningsspørsmålet *Hvilke utfordringer møter et fellesskap som ønsker å leve en økologisk livsstil i et moderne samfunn?* Jeg ønsker i prosessen å se på utfordringene ved å skape et fellesskap, men også å se på verktøyene som brukes for å skape det.

1.2 Begrunnelse for valg av tema

I et samfunn hvor media og politikk har søkelyset på klimaendringer og hva som kan motvirke den type endringer, virket det interessant å se hvordan trender og bevegelser tar samfunnet framover, og hvordan vi finner nye, gjerne mer effektive måter å gjennomføre hverdagens gjøremål på, til tross for at vi vet mye om miljømessige forandringer. Det er en naturlig del av et samfunn at både ting og mennesker utvikler seg. Vi snakker om at dagens samfunn går «framover» og at teknologisk utvikling går «fort».

Men det finnes noen mennesker som søker tilbake til en enklere tid. En tid hvor mennesker ikke jobbet mot naturen, men forholdt seg til den som en integrert del av hverdagslivet og som en livsviktig ressurs.

Masterprosjektet er også inspirert av NRKs satsning på sakte-tv, hvor flere tusen nordmenn hygget seg med utsikten fra tog, hurtigruten, noen som strikket, et bål som brant eller salmesang. Gjennom sakte-tv fant folk tilhørighet og felleskap, og glede i de små tingene.¹

1.3 Økologisk produksjon

«Interessa for økologisk mat, utan bruk av sprøytemiddel og kunstgjødsel, aukar internasjonalt. Denne utviklinga er tydeleg også i Noreg. Økologisk jordbruk inngår i den generelle satsinga på miljø, og forbrukaranes interesse for ø-merka mat er stadig større» (Bye og Løvberget 2013).

¹ http://www.nrk.no/trondelag/_sakte-tv-dekker-vart-behov-for-tilhorighet-1.12074827

Økologisk landbruk er i frammarsj og øker både i produksjon og etterspørsel på verdensbasis. Særlig er økningen i etterspørselen stor i Nord-Amerika og Europa, der veksten ligger på mellom 10 og 15 prosent i året for hvert år siden 2004. Også i Norge begynner etterspørselen å bli betydelig og veksten i omsetning er nær fordoblet siden 2006. Forbruksveksten av økologiske produkter er et viktig signal til landbruksnæringa. Det er et signal om å øke økologisk produksjon, men det er også et tegn på at forbrukerne i økende grad er opptatt av de verdiene som er knyttet til økologiske produkter (Landbruks- og matdepartementets handlingsplan 2009).

Til tross for politiske planer og ambisjoner er det fortsatt ikke blitt like vanlig å kjøpe økologisk, eller leve økologisk i Norge i dag. De fleste av oss handler konvensjonelt dyrket mat, noe som har med både prisnivå og tilgjengelighet på økologiske varer å gjøre, samt at det er lite konkret bevisstgjøring rundt hva som finnes i maten som produseres konvensjonelt. Hva man er vant til å kjøpe på butikken, spiller også en rolle her. Man velger gjerne produktene man kjenner som «trygge».

I 2008 ba Kristin Halvorsen, daværende finansminister, folk om å shoppe mer for å redde norsk økonomi.² Forbruk var bra for landets økonomi, men var det bra for miljøet? Norsk klimapolitikk og økonomi henger sammen. Vi utvinner store mengder av ressurser fra naturen, eller på bekostning av naturen. FNs klimarapport fra 2013 fast slår at Klimapanelet er sikre på at menneskelig utslipp er årsaken til høyere temperaturer, is som smelter og hav som stiger. Havet blir også surere som følge av at det lagrer CO2 utslipp. Dette vil igjen påvirke levende organismer som lever i, eller i tilknytning til havet.³ Til tross for at vi vet mye om klimaendringer og konsekvensene av at klimaet forandrer seg, virker det som det kan være vanskelig å få konkrete tiltak gjennom i Norge. I siste norske regjeringsvalg ble de seirende partiene beskrevet som nærmest strippet for klima og miljøpolitikk. Det kan virke som det blir mindre politisk handling, jo mer vi vet?

² <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/finanskrisen/kristin-halvorsen-advarer-mot-shoppe-stopp/a/534341/>

³ http://www.climatechange2013.org/images/report/WG1AR5_SPM_FINAL.pdf

Gro Harlem Brundtland var i 1983 leder for det som ble kalt Verdenskommisjonen for Miljø og Utvikling. De arbeidet etter ønske fra FN om å lage en langsiktig miljøstrategi for å fremme en bærekraftig utvikling fram til, og forbi år 2000 (Verdenskommisjonen for miljø og utvikling 1987). Sluttrapporten for kommisjonen kom i 1987, hvor begrepet «bærekraftig utvikling» ble introdusert. Denne rapporten var også med på å endre folks oppfatning av hvordan vi tenker om matproduksjon og miljø, ifølge FN selv. I år 2000 kom det 8 nye mål for framtidens utvikling. Mål nr. 7 gikk ut på å «sikre en miljømessig bærekraftig utvikling».⁴

Et husholds forbruk er i dag nesten fire ganger så stort som det var i 1958 (SSB 2014: 16). Det er tydelige tendenser i Norsk forbruk, det øker fra år til år. Hvordan kan da individer se bort ifra utviklingen som skjer rundt dem, og motivere et økolevesett i et moderne samfunn? Hvorfor er det noen som velger å satse på økologi og bærekraftighet til tross for uendelige muligheter i samfunnet ellers? Det er for eksempel ikke nødvendig at hvert enkelt individ i Norge driver med jordbruk på fritiden for at hver enkelt skal få tilgang til grønnsaker. Alt kan nemlig kjøpes. Man behøver heller ikke sy og strikke om man ønsker gensere, luer, gardiner eller sokker, men det er fortsatt noen som gjør det i stedet for å kjøpe disse produktene. Og det er ikke lengre bare eldre mennesker som benytter seg av «foreldede» tradisjoner og aktiviteter, men også unge mennesker som ser denne linken mellom å leve bærekraftig, miljøvennlig og økologisk, og det å revitalisere gamle aktiviteter.

Jeg hadde vært borti økolandsbykonseptet tidligere, og var nysgjerrig på å lære mer ved å utføre feltarbeidet mitt i denne type landsby. Jeg ønsket å bli bedre kjent med økolandsbykonseptet og menneskene som var pådrivere for denne typen livsstil i Norge. Hva var motivasjonen deres? Og hvilke utfordringer hadde de?

1.4 Hva er en økolandsby?

Økolandsbyer er ifølge Global Ecovillage Networks(GEN) visjon, et resultat av at samfunnsborgere går fra politikernes og forskernes ord og begreper til konkret handling når det gjelder «å minske sitt økologiske fotavtrykk, samtidig som de øker sin opplevelse av

⁴ <http://www.fn.no/Tema/Baerekraftig-utvikling/Baerekraftig-utviklings-historie>

sammenheng og mening. Det viser at det ligger innenfor menneskelig kapasitet og kunnskap å bevisst forhøye og forbedre det miljøet vi lever i» (Miller og Torp 2013: 6). Videre er en økologisk landsby sammensatt av mennesker som har den samme visjonen og ønsket om å leve i et lite ressurskrevende, sosialt og helhetlig samfunn (Miller og Torp 2013).

Konseptet om å leve i økolandsbyer er voksende i store deler av Europa, men også i Afrika, Latin-Amerika og noen steder i Asia. De fleste økologiske landsbyer er i varierende grad i kontakt med GEN eller GEN Europe.⁵ GEN er paraplyorganisasjonen for økolandsbyer over hele verden og har betydd mye for hvordan man i dag definerer økolandsbyer, men også med å bidra til forskning og kunnskap rundt konseptet. Et av hovedpoengene i GENs økolandsbyvisjon er at økolandsbyene må ha et formål eller en bevissthet rundt hvorfor økolandsbyen opprettes, som dermed gjør at økolandsbyen blir et «intentional community»⁶ (Miller og Torp 2013: 6).

Selv om økolandsbyideen er begynt å bli etablert i Norge, er det fortsatt Danmark som er størst på økolandsbyutviklingen innen Skandinavia⁷. Danmark har vært åpne for alternative, kollektive boformer noe tidligere enn de andre nordiske landene. Blant annet har for eksempel landet lenge vært kjent for i større grad å akseptere alternative samlivsformer og utradisjonelle familiesammensettinger. Å benytte seg av surrogat er blant annet tillatt i Danmark, mens det enda er forbudt i Norge.⁸

Ikke bare på familiefrenten har Danmark tatt noen andre steg enn Norge. Også i forhold til økologisk jordbruk har utviklingen skjedd noe hurtigere og det er blitt lagt til rette for å drive med økologisk jordbruk, noe som også gjenspeiles på prisnivået til økologiske og debio-godkjente varer i Danmark. I februar 2015 kom en rapport fra Danmarks Naturfredningsforening hvor de anslår at 100 prosent av Danmarks jordbruk kan bli økologisk i løpet av de neste 20 – 30 år uten at det vil være noe økonomisk tap, og uten at landet vil

⁵ Informasjon hentet fra workshop med GEN, samt fra foredrag av GEN på Internasjonalt Seminar (åpne foredrag som holdes hver uke) på Tromsø Bibliotek.

⁶ Intentional oversettes til (tilsiktet/bevisst).

⁷ <http://okosamfund.dk/>

⁸ <http://tidsskriftet.no/article/2257896>

miste arbeidsplasser innen jordbrukssektoren.⁹

LØS - Landsforeningen for Økosamfund i Danmark har laget en visjon om hva en økolandsby/samfunn er:

Visjonen om økosamfunn er bæredyktige bosettinger i by-eller landsmessige omgivelser, som respekterer og bevarer kretsløpene i jord, vann, ild og luft. [...] Økosamfunn er samfunnsmessige eksperimentelle rom, hvor man forsøker å integrere bosetting, arbeidsplasser, fritid, kultur og åndsliv (Miller og Torp 2013: 9).

Denne type visjoner er en stor del av grunnen til at økolandsbyen ble etablert i Hurdal. Nettopp for å lage et sted hvor arbeid, fritid, kultur og åndsliv er en del av ens hverdag, og fungerer med hverandre i samspill. Hverdagen skal være helhetlig, og ikke oppstykket. Økolandsbyen i Hurdal har som sitt slagord at det «skal være et sted med tid til livet».

Hurdal økolandsby er den første økolandsbyen i Norge av sitt slag, og det er relativt åpent prosjekt. Både på grunn av økonomiske investeringer, men også fordi landsbyprosjektet og livsstilen det representerer har fått mye dekning i media de siste årene. I tillegg skiller økolandsbyen seg fra andre økolandsbyer på grunn av dens fysiske utforming. Slik den fremstår i dag er, er en midlertidig løsning som har fungert i omkring tolv år, i påvente av en utbygging som nå er i gang. Utbyggingen foregår i lia over landsbyen, og vil bli en samling av moderne og miljøvennlige aktivhus. Husene har blitt solgt til de som ønsker det på det åpne markedet, uavhengig av om personene som kjøper bolig har vært involvert i prosjektet tidligere.

Siden økolandsby-fenomenet er verdensomspennende er det forskjellige måter å organisere landsbyer på, og dermed tiltrekker landsbyene mennesker på forskjellig grunnlag. Det må ikke tas for gitt at alle trakter etter miljøperspektivet. For mange kan det sosiale aspektet, eller muligheten for å arbeide og bo på samme plass være vel så viktig som miljøfokuset. Slik

⁹ <http://www.oikos.no/aktuelt/vil-ha-100-prosent-okolandbruk.aspx>,
<http://www.dn.dk/Default.aspx?ID=43802>

ledelsen i Hurdal beskrev det handler det om å kunne «jobbe, leve, ha aktiviteter og et sosialt miljø» samlet på et sted, heller enn å bruke tid og energi på å pendle. Livene før de flyttet i økolandsbyen ble av dem selv beskrevet som oppstykket og stressende, hvor mye tid gikk på å flytte seg fra sted til sted. Tanken bak økolandsbyen var å sammenføre de separate delene i menneskers liv til et område, for å skape en følelse av helhet og flyt i hverdagen, men også for å kunne leve bærekraftig, og mindre ressurskrevende

1.5 To hovedmåter for organisering

Det er to hovedtyper av økologiske landsbyer. Den ene typen er tradisjonelle landsbyer bestående av urfolk eller minoritetsgrupper innad i land, som har levd i landsbyer i flere generasjoner, men som nå opplever endringer slik som fraflytting, fratagelse av land eller rettigheter av myndigheter, konflikter med nabobyer/landsbyer eller at landsbyens levesett er med på å «utslette» landsbyen over tid. Ved å bli en del av GEN kan de tradisjonelle landsbyene få opplæring, utdanning, juridisk hjelp eller rådgivning til å fortsette som før, men på en måte som gjør at landsbyen ikke vil «dø ut». Denne typen transformering av tradisjonell landsby til økologisk landsby har blant annet skjedd i Senegal, hvor nå 45 forskjellige landsbyer er underlagt GEN og det har oppstått en utgreining av GEN som heter GEN Senegal¹⁰.

Den andre typen av økolandsby er tilsvarende en slik landsby hvor jeg gjennomførte mitt feltarbeid. Dette er den moderne og vestlige versjonen av økolandsbyer. Her er det enkeltindivider, familier, par med eller uten barn, som går sammen i et arbeidskollektiv hvor de har noen felles arbeidsoppgaver og eiendommer. Akkurat hvordan en økolandsby er organisert med innbyggere og hus varierer fra landsby til landsby, men som regel består de av en samling hus/div bygninger, med nærliggende dyrkbar jord. Forskjellen mellom de moderne og tradisjonelle landsbyene er at de sistnevnte går under GEN for å få juridisk hjelp, beskyttelse og utdanning til å bevare sin tradisjonelle landsby. Den vestlige versjonen av økologiske landsbyer er i større grad motivert av et miljøperspektiv eller et ønske om et «enkler» og mindre ressurskrevende liv. Denne type motivasjon for øko-livsstil er i vesten

¹⁰ Informasjon fra foredrag med GEN. <http://www.gensenegal.org/>

ofte framstilt som noe som er preget av modernitet, samt at det er en type livsstil som er delvis avhengig av økonomi slik det fremstilles i media og offentlige debatter. Dette begrunnes med at økologiske produkter har en høyere pris enn konvensjonelle produkter.

Selv om Hurdal er en moderne økolandsby som er oppbygd av ønske om å leve miljøvennlig og bærekraftig, skiller den seg fra andre økolandsbyer som for eksempel Findhorn Foundation i Skottland og Zegg i Tyskland, som også er vestlige og moderne versjon av landsbykonseptet. Dette er på grunn av utbyggingen av aktivhus som skjer i lia over landsbyen i Hurdal, og hvordan utbyggingen vil se ut når den er ferdigstilt. Jeg vil komme tilbake til utbyggingen og framtiden til landsbyen i kapittel 4.

1.6 Klimaorienterte landsbyer

Hurdal Økolandsby, og tilsvarende moderne økolandsbyer underlagt GEN og andre organisasjoner som arbeider for utviklingen av lignende landsbyer eller fellesskap, er et resultat av de miljømessige endringene vi mennesker i dag er vitne til, uavhengig om man tror de er menneskeskapte eller ikke. På samme tid er denne utviklingen en videreføring av bevisstgjøringen som fant sted på 60-70 tallet da man ble oppmerksom på forurensning som følge av teknologisk utvikling, og hvilken tilknytning det hadde til menneskers allmennhelse. Samtidig som vi ble bevisste på sammenhengen mellom forurensning og helsetilstander, ble mennesker også mer tilpasningsdyktige takket være moderne teknologi. Paradoksalt nok nettopp den teknologien som var med på å bidra til forurensning (Townsend 2009: s. 11-12).

Med muligheten til menneskelig tilpasning av naturen er vi i større grad villige til å endre livsstiler og vaner når vi vet at noe står på spill. Dette kan innebære alt fra å «starte et nytt og bedre liv», til noe så enkelt som å sykle til jobben. For innbyggerne i Hurdal er det også barnas fremtid og hvilken verden vi overlater de kommende generasjoner som motiverer ønsket om å leve bærekraftig, og som motiverte ideen med å starte en økolandsby. Det er også basiske ting som kan sies å ha stådd sterkere i det norske samfunnet tidligere som er viktig for innbyggerne i Hurdal. Som ledelsen selv beskrev det, «å ta tilbake» hverdagen med middagstid og familietid, opprettholdelse av en sosial omgangskrets, som kan trues av at sosialitet endres som følge av moderne kommunikasjonsteknologi. Også andre behov vi

mennesker har står på spill indirekte ved at de kan bli nedprioritert, slik som for eksempel fritid, som kan sies å ha mistet noe av sin styrke i et samfunn som styres av karrierejag og status. På den andre siden er fritid noe som settes høyt i ski- hytte- og naturnasjonen Norge, men som også delvis kan være styrt økonomi.

1.7 Oppgavens struktur

Kapittel 2, Teoretiske tilnærminger er en gjennomgang av begreper og tematikk som oppgaven i stor grad er basert på. Særlig økologi og bærekraftighet trekkes frem her. Også en historisering av miljøbegrepets rolle innen antropologifaget er tatt med. I forhold til teori inneholder kapitlet en innføring i Victor Turners teorier på ritualer, liminalitet og communitas. Harvey Whitehouse og hans forklaring på hverdagsritualer er også tatt med i kapittel 2, samt en gjennomgang av symbolteori via Anne Krogstad og Mary Douglas som jeg vil bruke i denne oppgaven

Kapittel 3, Metode er en innføring i hvordan jeg har foretatt datainnsamling og skaffet informasjon som har vært brukt i masteroppgaven. I kapitlet kommer det også en generell kategorisering av informanter gjennom prosjektet, samt en mer spesifikk presentasjon av informanter i forhold til hvilken posisjon de forskjellige hadde i landsbyen. Jeg vil jeg også ta opp tematikk i forhold samtykke og etiske spørsmål tilknyttet feltarbeidet.

Kapittel 4, Økolandsbyen er et kontekstkapittel. Det starter med en historisering som tar for seg landsbyprosjektet fra starten til nittitallet, fram til hvordan landsbyen drives i dag. Jeg har også tatt med en gjennomgang av landsbyens planer for framtiden. Kapitlet inneholder også beskrivelser av den fysiske utformingen av landsbyen, samt dyrehold og matproduksjon.

Kapittel 5, Rituelle fellesskap er det første kapitlet av oppgavens analyse. Her presenteres situasjoner fra feltarbeidet som beskrives som hverdagsritualer. Situasjonene analyseres ut i fra oppgavens teoretiske ramme bestående av Turners ritualteorier og Whitehouses teoretiske beskrivelse av hverdagsritualer.

Kapittel 6, Symbolske fellesskap er det andre kapitlet av oppgavens analyse. Kapitlet inneholder en presentasjon av situasjoner fra feltarbeidet er eksempler på symbolbruk i dannelse av fellesskap. Situasjonene analyseres ut i fra antropologisk symbolteori.

Kapittel 7, Konklusjon. Her vil jeg dra noen generelle konklusjoner ut i fra oppgavens analytiske del, som vil være relatert til problemstillingen og teoretiske perspektiver som er brukt i oppgaven.

2 Teoretiske tilnærminger

Innenfor økologi som livsstil, trend, politikk og vitenskap finnes det et eget språk. Men det anvendes på ulike måter av forskjellige personer, organisasjoner og politikere. For mange av oss i vesten er begreper som «økologi» og «bærekraftig» noe som brukes om hverandre i politiske, offentlige og forbruksrettede sammenhenger. Flere vil i dag argumentere for at begrepene har mistet sin opprinnelige meningstygde, og at de brukes i sammenhenger hvor for eksempel produkter markedsføres som «grønne» og «økologiske» uten at det nødvendigvis sier noe til oss som en del av et forbrukssamfunn og uten at forbrukerne selv stiller krav til hva som faktisk menes med begrepet. Politikere kan også bruke denne typen begreper for å formidle et budskap som nødvendigvis ikke er miljøvennlig eller bærekraftig. Vi kan for eksempel høre politikerne snakke om «*bærekraftig oljeproduksjon*» eller «*en bærekraftig utvikling av oljesektoren*». Med bærekraftig utvikling menes utvikling som tilfredsstillende dagens behov, uten å ødelegge for framtidens generasjoners mulighet for å tilfredsstillende sine behov.¹¹ Da Brundtland og Verdenskommisjonen brukte begrepet på 1980 tallet handlet det også om å forene økologiske og økonomiske hensyn, for å gjøre rom for de kommende generasjoner og deres behov. Kommisjonens rapport ønsket en global politikk som bevarte og styrket ressursgrunnlaget i verden. En overdreven og storslått norsk oljepolitikk vil dermed ikke være bærekraftig, i den forstand at den «frarøver» enkelte ressurser fra generasjonene som kommer etter oss. Både fordi olje ikke er en fornybar-ressurs, og fordi oljeutvinning skjer på bekostning av andre industrier, som for eksempel fiskeri (Verdenskommisjonen for miljø og utvikling 1987).

2.1 Økologibegrepet i antropologien

Miljø-antropologi, eller økologisk antropologi, er en gren innen antropologien som har vært populær i den nyere antropologiens historie fra 1960 tallet av. Det må nevnes at «miljø» og «økologisk» antropologi ofte sammenfaller og brukes om hverandre. Økologisk antropologi defineres som studiet av kulturelle tilpasninger til miljøer, mens miljø- antropologi er definert som studiet av *forholdet* mellom mennesker og deres omgivelser og miljø, gjennom tid og rom. Julian Steward regnes som grunnleggeren av begge retninger, noe som kan være

¹¹ https://snl.no/b%C3%A6rekraftig_utvikling

grunnen til begrepene ofte sammenfaller. Patricia Townsend i *Environmental Anthropology* (2009) skiller mellom begrepene ved å definere økologisk antropologi som en undergren av miljø-antropologi og som noe som omhandler små økosystem og mindre, lukkede grupper mennesker, slik som for eksempel en landsby.¹²

I *Macmillian Dictionary of Anthropology* er økologisk antropologi beskrevet som en retning innen antropologien som fokuserer på forholdet mellom menneskelige populasjoner og miljøet rundt dem. Retningen er også et forsøk på å forklare menneskelig sosialitet og kultur som et produkt av tilpasningen til de miljømessige omgivelsene våre (Smith-Seymour 1986: 62-63). På mange måter kan vi si at alt som er menneskelig er økologi, fordi så og si alt mennesker foretar seg er adaptasjoner til miljøet rundt de. Bygging av boliger og kjøpesentre, matproduksjon, klesproduksjon, hvor vi kaster søppel og hvordan vi kaster søppel, hvordan vi bruker og renses vann. Økologi i en antropologisk faglig kontekst er altså menneskelig tilpasning og hvordan livsstiler vi velger. Om tilpasningene vi foretar oss, og livsstilene våre er bærekraftige eller ikke, er en annen sak.

I hvilken grad antropologer har benyttet seg av miljøorienterte retninger innen antropologi har variert. I perioder ble kultur ansett som en lukket enhet, og det fantes en avgrensning mellom naturen og miljø, og kultur. Patricia Townsend sammenligner dette synet på miljø og natur i antropologifaget med en skrevet tekst som skal tolkes og oversettes, uten å se på konteksten teksten ble skrevet i (Townsend 2009: 11). Bruken av miljøorienterte teorier og hvorvidt det har vært vurdert at det var nytte i dem har vært avhengig av samfunnets «stemning». At akademiske diskusjoner blir til offentlige diskusjoner og motsatt, er ikke noe nytt. I USA og Europa fikk vi den første «bølgen» av miljørettet-antropologi på 1970 tallet. Etter etterspørsel og køer ved bensinstasjoner og bensinpumper var mange bekymret for at befolkningsvekst, sammen med den økonomiske utviklingen som foregikk, ville skape mangel på petroleum og andre ikke-fornybare ressurser. På samme tiden ble også helseproblemer som følge av forurensning og giftig avfall et fokus for forskning (Townsend

¹² «Environmental anthropology» er oversatt til miljø-antropologi, og «ecological anthropology» er oversatt til økologisk antropologi. Min egen oversettelse.

2009). Da la stemningen blant folket føringen for hva som var aktuelt å forske på, og hvilke teorier som ble nyttige.

Rachel Carson kom i 1962 med boken «Silent Spring», som blant annet tok for seg hvordan pesticider og giftig avfall ville påvirke fuglenes liv som en direkte konsekvens av avfallet i luften. Her i fra var veien kort til å tenke at dette også kunne påvirke mennesker. Denne perioden ble viktig for miljø antropologi, da befolkninger i vesten fikk en ny interesse for miljøets forandringer og hvordan det ville påvirke dem selv (Townsend 2009: 11).

Denne tanken om at miljøgifter og avfallsstoffer svever i luften og påvirker oss negativt på en daglig basis eksisterer sterkere i dag enn tidligere i historien. På samme tid som vi påvirkes av de miljømessige endringene rundt oss er vi også mer tilpasningsdyktig enn før fordi forskning publiseres og blir tilgjengelig for alle, samt at vi har moderne teknologi som kan hjelpe oss i tilpasningene.

2.2 «Økolandsby» -begrepet

Begrepet «økolandsby» er sammen satt av «økologisk» og «landsby», eller på engelsk «eco-village». Da økologi som livsstilstrend er voksende i Europa, hvor særlig Tyskland og Danmark har gått inn i den økologiske trenden, finnes det i dag større samlinger av mennesker som danner økologiske kollektiv. Dette kalles for øko-samfund i Danmark eller eco-city/eco-community på engelsk. I denne oppgaven har jeg valgt å bruke begrepet «økolandsby». Jeg har valgt dette begrepet på grunn av landsby-delen av begrepet. Både økosamfund og økobyer kan være større enheter, bestående av folk som ikke deler hushold eller arbeidsdeling og som bor spredt. Samtidig er de knyttet sammen med et felles mål eller ønsker for sin by eller bydel¹³. En landsby derimot, består som regel av en klynge med hus hvor innbyggerne ofte deltar i felles sesongbetiget arbeid, som for eksempel innhøsting, kalving, utplanting, etc. Et kjennetegn med landsbyer er at man har visse eiendommer eller bygg til felles utnyttelse, slik som åkrer, skogsområder, låver, felleshus eller bedehus. Det er ut i fra denne forståelsen at jeg ønsker å bruke begrepet «økolandsby».

¹³ Informasjon hentet fra Workshop i Tromsø med Global Ecovillage Networks president Kosha Joubert

2.3 Community

I videste forstand refererer community til en gruppe mennesker som trekkes sammen i et fellesskap som følge av felles personlige interesser. I slike tilfeller kan det være snakk om en gruppe mennesker som samles via for eksempel arbeidslivet, eller mennesker som bor i samme kvartal, deler en kopp kaffe og via denne konteksten deler en opplevelse som skaper et bånd mellom de. I en mer lukket antropologisk betydning refererer community til lokale fellesskap, ofte småskala, og ofte beskrevet som «tradisjonelle» eller «lukkede». Fordi vi kan si at folk som lever i økolandsbyer lever i et fellesskap, velger jeg å oversette begrepet «community» til «fellesskap»:

«community is in this instance taken to mean face-to-face personal relations in a small-scale social network or residential settlement, as supposed to the more impersonal or contactual relationships characteristic of modern industrial and urban society» (Seymour- Smith 1986: 46).

2.4 Ritualer, liminalitet og communitas

Jeg vil besvare forskningsspørsmål og støtte observasjoner fra feltarbeidet gjennom hovedsakelig antropologiske teorier. Mitt overordnede teoretiske perspektiv er basert på Victor Turners communitas begrep.

Communitas er et etablert begrep i antropologien, som Turner får mye av æren for å ha bragt ut i lyset. Communitas beskrives som å være et resultat av den «fellesskapsfølelsen» som oppstår under overgangsritualer («rites of passage») under den delen av ritualer som kalles for liminalfasen (V. Turner 1969: 95-96). Før Turner presenterte sine teorier om communitas kom Arnold van Gennep med boken «Les Rites de Passage» i 1902. Van Gennep beskrev liminalfasen i overgangsritualene som en tilstand hvor individet ikke hadde noen kontakt med de normale sosiale strukturene som en ellers var vant med. Liminalfasen er altså den delen av ritualene hvor individer er fjernet fra sin opprinnelige sosiale plassering, uten at de enda har fått en ny plassering å forholde seg til (Turner, V. 1970). Det klassiske eksempelet på dette er en ung gutt som sendes ut av landsbyen han hører til, ut i jungelen for å klare seg selv. Kanskje må han gjennomføre en oppgave ute i skogen, som for eksempel å drepe et dyr, ta seg frem til et spesielt sted eller finne en gjenstand. Klarer han dette,

kommer han tilbake til landsbyen som en mann. Perioden som han har tilbakelagt i takt med jungelens puls og rytmer har vært liminalfasen.

Denne type ritual som jeg nettopp har beskrevet kalles også for «doorway-rites», som tar individer fra en tilstand til en annen, «in and out of time», før man kommer ut av rituallet med sin nye rolle og posisjon i samfunnet man tilhører (Turner, E. 2012: 167-168).

«if our basic model of society is that of a «structure of positions» we must regard the period of margin or «liminality» as an «inter-structural situation. [...] Such rites indicate and constitute transitions between states. By state i mean here «a relatively fixed or stable condition», and would include in its meaning such social constancies as legal status, profession, office or calling, rank or degree» (Turner, V. 1970).

Overgangsritualer består av 3 faser: adskillelse, liminalfasen, og re-integrering tilbake i samfunnet. Et annet eksempel på et overgangsritual er når et barn går fra å være barn til å bli voksen. I den vestlige delen av verden kan for eksempel ungdomstiden være et eksempel på en liminalfase, du er ikke et barn lengre, men du har heller ikke oppnådd de samme rettigheter og plikter som en voksen person har. I det som kan omtales som tradisjonelle samfunn er liminalfaser ofte en fase i livet, hvor man minster sin posisjon i det samfunnet man tilhører. Ved å ikke være barn, men heller ikke voksen, oppleves man som et usikkert element. Men kan da være forstyrrende eller bli ansett som en trussel for den strukturen som allerede finnes i samfunnet. I denne typen liminalfaser blir barnet, eller den som gjennomgår rituallet, som regel tatt ut av samfunnet for liminalperioden (Turner, V. 1969). Når fasen er over og man er «trygg» igjen blir man reintegrert i samfunnet man tilhører. Det er også ofte en eller annen type markering for å vise at liminalfasen er over, ved at man for eksempel får en ny kledning, en tatovering, eller innblikk i kunnskap man ikke fikk tilgang til tidligere, eller en feiring eller seremoni.

Det som var interessant for Turner med liminalfasene i overgangsritualene, var den følelsen av å ha noe til felles med de andre individene som gjennomgikk det samme som en selv, noe han selv kjente på da han tjenestegjorde i militæret under 2. verdenskrig (E. Turner 2012: 6-7). Dette felles virket som noe større enn bare å befinne seg på samme sted til samme tid.

For å finne videre ut av dette studerte han mennesker på steder, i situasjoner, hvor mennesker samles med en felles agenda (eller de skaper en felles agenda) for å se på hvordan de opplevde den fellesskapsfølelsen som oppsto når de var isolert fra omverden på grunn av hvordan omverden kategoriserte de. Turner gjorde blant annet feltarbeid i Zambia hos Ndembuene hvor han studerte det interessante fenomenet som *communitas* er. Her var han feltarbeider i en «circumcision camp» (en type leir for gutter som skulle gjennom et omskjæringsrituale); et ritual som gjør gutter til menn. Han tilbragte uker her og bevitnet de smertefulle opplevelsene guttene måtte gjennom. Han søster, Edith, som også var til stede i Zambia beskriver dette som at Viktor «fant» *communitas* i felten (Turner, Edith 2012: 6-7). Samtidig bør det poengteres at denne fellesfølelsen som oppstår og skaper *communitas* ikke behøver å være motivert av dramatiske eller konfliktfylte hendelser, som for eksempel revolusjon eller vekkelse av noe slag. Det kan også være så basisk som at mennesker samles på grunn av felles verdier, ønsker og meninger, over en kopp kaffe. Når det er sagt, er det ofte i nettopp de dramatiske og konfliktfylte situasjonene folk ønsker samhold og tilhørighet. Å ønske samhold, eller å gjennomgå vanskelige perioder sammen med andre mennesker, er noe vi har gjort gjennom hele menneskets historie.

Communitas er en menneskeskapt, fellesskapelig tilstand hvor strukturer er manglende eller ikke-eksisterende, noe som Turner betegnet som anti-struktur. En struktur kan for eksempel være et hierarki hvor man har klare roller, og plikter og forventninger tilknyttet til rollene. Det forventes at en sjef skal gi ordre eller oppgaver til sine ansatte, og det forventes at de ansatte skal utføre oppgavene og «spille ut rollen» de har på arbeidsplassen. Når den ansatte kommer hjem fra arbeid og er mamma, spiller vedkommende en annen rolle med andre plikter og forventninger tilknyttet mamma-rollen. I *communitas* er ikke denne type strukturelle rollefordeling gjeldene slik vi er vant med. Sjef og ansatt vil samles i et felleskap større enn deres roller i hverdagen gjennom *communitas*, og felleskapet kan nettopp derfor være betegnet som anti-struktur, fordi det bryter med de forventningene som til vanlig former deres roller i det fellesskapet som arbeidsplassen er (Turner, E. 2012 og Turner, V. 1969: 94- 107).

Denne opplevelsen av anti-struktur gir for de involverte en følelse av likhet og tilhørighet innad i gruppen hvor *communitas* blir skapt. Og opplevelsen av et fellesskap a la *communitas* kan oppstå gjennom ritualer som finner sted i formelle seremonier, men også gjennom hverdagslige handlinger som kan oppfattes mest som skikk og bruk eller «slik gjør vi det her» mentalitet, uten at ritualet har noe sakralt, hellig, eller tradisjonelt over seg. Den sistnevnte versjonen er hva jeg i denne oppgaven vil omtale som «hverdagsritualer», som jeg kommer nærmere inne på lengre ut i kapitlet.

Liminalfasen i et ritual er som oftest beskrevet som den delen av ritualet hvor *communitas* oppstår. På grunn av at man samles i situasjoner hvor man er i en unntakstilstand, uten en fast plass i samfunnet man kommer fra, kan fellesskapsfølelsen komme fram for de involverte. Ritualer åpner opp for lærdom og bevissthet rundt individets syn på og relasjon til sine omgivelser ved å plukke fra hverandre ritualene og se på ritualets deler som separate. Fellesskapsfølelsen, *communitas*, er noe som teoretisk sett oppstår i en av delene av et ritual. I og med at jeg ønsket å se hva som utfordret økolandsbyprosjektet stilte jeg spørsmålet omkring ritualer, eller repetitive hverdagslige handlinger kanskje kunne spille en rolle for innbyggerne i landsbyen. For om landsbyen møter mange utfordringer, er de avhengig av et fellesskap. Skapte hverdagsritualer et *communitas*- type fellesskap, som dreiv prosjektet framover?

2.5 Landsbyen sett gjennom Turners teoriperspektiv

For Turner, Whitehouse, og andre som er interessert i ritualer, er overgangsfasene og liminalitet noe som har vært viet en del oppmerksomhet. Disse fenomenene har tilsynelatende evnen til å «dra oss ut av rollene våre», og skape noe nytt for oss ved at de flytter oss fra en tilstand til en annen. Om ikke for hele vår fremtid, så i alle fall for en stund eller så lenge vi er «i liminalitet».

Jeg har valgt å ta utgangspunkt i Turners forklaring på liminalitet i min studie av fellesskapet i økolandsbyen. Økolandsbyer finnes over hele verden, og varierer i struktur, størrelse og formål. For noen handler økolandsbylivet om det bærekraftige miljøfokus, mens for andre kan det være sosialt, religiøst eller av andre årsaker at denne type landsby blir dannet. For

eksempel har det å jobbe i fellesskap på gårder vært brukt som et verktøy innen rehabilitering for psykisk syke mennesker. Uansett hvilken motivasjon som ligger bak valget om å delta i eller starte opp et økolandsbyprosjekt, er det felles for de involverte at de kan argumenteres for å være «i liminalitet». Dette er fordi de er i en prosess hvor de går fra «en tilstand til en annen». For eksempel fra psykisk syk til frisk, fra ensomhet til sosialt fellesskap, eller fra hverdagsliv i moderne samfunn til landsbyliv med miljøfokus.

I innledningen av Thomas Hylland Eriksen, til artikkelen «Betwixt and between: the liminal Period in *Rites de Passage*» (Turner, V. 1970) skriver Eriksen at Turner:

«[...] brøt med flere av sine forgjengere og lærere, som la hovedvekten på det sosialt integrerende ved ritualene. Gjennom mystiske opplevelser oppnår deltakerne i ritualer videre en sterk subjektiv fellesskapsfølelse, communitas, som er nødvendig for at samfunn skal være integrerende» (V. Turner 1970 i T.H.Eriksen 2003: 508).

Jeg vil i forlengelse av dette bruke Turner ved å se på hvordan ritualene, betegnet med liminalitet og ved dannelse av communitas, fungerer som sosialt integrerende for menneskene i økolandsbyen.

2.6 Ritualer i vesten

Ved å spørre mennesker direkte om deres personlige tilnærming til ritualer, er dette noe mange vil avvise å ha. Ritualer i sin helhetlige idé om å skape tilknytning mellom mennesker eller ånder, eller på tvers av den profane og den sakrale verden, er ofte noe som i hverdagen avfeies på et praktisk plan for folk flest (Grainger 1974). Ordet «ritual» har en teoretisk tyngde innen akademiske fag, men i praksis er det veldig få som tenker «jo, jeg deltar i ritualer daglig», eller ved noen anledninger for den saksskyld. I den vestlige verden, hvor ritualer ikke nødvendigvis vurderes som en livsviktig del av livet, har vi allikevel settinger som er ritualer etter en teoretisk målestokk. Bryllup, dåp, begravelse og konfirmasjon er ritualer som sender oss fra et punkt til et annet, spirituelt eller verdslig. I dag er det mange som betegner slike ritualer som tradisjoner. «Vi gjør dette fordi det er tradisjon i vår familie» eller «vi er ikke kristne, men alle barn i familien blir døpt i kirka». Men at det er «tradisjon»,

løsriver nødvendigvis ikke handlingene fra en rituell kontekst. At det er «tradisjon» er bare en annen begrunnelse for hvorfor ritualene gjennomføres.

2.7 Hvordan ritualene overlever og overføres

Harvey Whitehouse, antropolog ved University of Oxford, har brukt mye tid gjennom karrieren til å studere ritualers funksjon som «sosialt lim», og ble intervjuet av The Ritual Project om dette temaet.¹⁴ Et av poengene hans var at ritualer som eksisterte tidligere har formet ritualer som eksisterer i dag. Ritualer vil over tid etterligne og formes av hverandre, selv om de endres for å passe tidsånden de eksisterer i. I følge Whitehouse var barn ekstra mottakelige for etterligning, noe som gjør at det er lett å inkludere barn i ritualer, noe som igjen bidrar til at ritualer kan overleve gjennom tid og rom. Et av hans eksempler på dette kom fram etter et forskningsprosjekt sammen med psykolog Christine Legare. Prosjektet gikk ut på at de hadde esker fylt med gjenstander og fått en gruppe barn til å åpne en eske hver for å ta ut en gjenstand. Før barna gjorde dette selv, viste en voksne person hvordan det skulle gjøres. Den voksne personen tullet med boksen og gjenstandene, slo de mot hverandre og kastet de i luften, og gjorde handlinger som ikke var nødvendig for målet; å ta ut en gjenstand av boksen. Da barna etterpå skulle ta ut en gjenstand gjorde de akkurat det samme som den voksne personen hadde gjort; de tullet med gjenstandene og slo de mot hverandre før de tok den avtalte gjenstanden ut av boksen. Etter dette ble barna forklart at de skulle gjøre det samme på nytt; ta ut en bestemt gjenstand, men uten unødvendige eller forstyrrende handlinger som ikke ga mening for det de egentlig skulle gjøre. Til tross for denne beskjeden fortsatte flere av barna å gjøre som den voksne personen først hadde gjort. Eksperimentene med barna ga funn som forklarte at grunnen til at barna hadde lett for å kopiere handlingene var fordi de søkte tilhørighet i et fellesskap (med de voksne), og

¹⁴ Om the Ritual Project fra deres nettside: The Ritual Project is an inter-disciplinary, multi-centre effort to discover the origins and functions of ritualistic acts in human cognition and culture, in the formation of co-operative communities, the transmission of ideas and behaviours, and the eruption of inter-group conflict.. <http://theritualproject.org/>

dermed så til de voksne for hvordan å gjennomføre handlingen, uten å stille kritiske spørsmål eller finne andre løsninger på handlingen de skulle utføre.¹⁵

Eksemplet med barna er et eksempel på hva Whitehouse forklarer at hverdagsritualer er. Slik Whitehouse forklarer det er hverdagsritualer konvensjoner mellom mennesker, eller mellommenneskelige avtaler; vi er enige om praksisen eller bruken av hva vi gjør, uten at det har noen bestemt instrumental funksjon. Et eksempel på dette kan være slipsknuten. En slipsknute skal være knyttet over den øverste skjorteknappen for å være «smart» eller vise status, men knuten i seg selv tjener ingen instrumentell funksjon over knappen, som den ikke kunne gjort under knappen. Et annet eksempel Whitehouse brukte er dette; se for deg en familie hvor alle kvinnene i familien tilbereder fisk på samme måte. Kvinnene kutter av halen og hodet på fisken før de putter den i gryta. Når kvinnene blir spurt om hvorfor de gjør dette svarer de «slik har vi alltid gjort det». Deretter viser det seg at kvinnenes mor alltid tilberedte fisk på denne måten fordi gryten hun brukte var for kort til at en hel fisk kunne få plass i den. Grytene kvinnene bruker i dag er større og det er plass til hele fisken. Dette ritualet har altså ingen praktisk funksjon, men er innen visse kretser (eller for disse kvinnene) blitt en vanlig praksis og fungerer dermed som en mellommenneskelig avtale, eller et hverdagsritual. Turner på sin side, så gjennom feltarbeidet hos Ndembuene at ritualene som ble gjennomført tjente mer eller mindre klare funksjoner, for individene som var i sentrum for de, men også for samfunnet som helhet (V. Turner 1969: 1-20).

Vi kan dele ritualer inn i to kategorier. Den første kategorien av ritualer er forankret i religioner eller i historien til de som praktiserer ritualene, og kan være knyttet til spiritualitet, til ånde verden, eller ritualene kan tjene en praktisk funksjon for samfunnet, som for eksempel å gjøre gutter til menn, eller menn til høvding. Dette er den «store» typen ritualer som vi i Vesten kanskje ikke kjenner oss særlig igjen i, ifølge Grainger (1974). Den andre kategorien er hverdagsritualene som Whitehouse beskrev. Denne type ritual inntreffer ofte, og kan minne om det vi tenker på som skikk og bruk, altså korrekte måter å

¹⁵ <https://evolution-institute.org/video/ritual-as-social-glue-an-interview-with-harvey-whitehouse/?source=tvol> (intervju med Harvey Whitehouse om bla. forskningsprosjektet han utførte sammen med psykolog Christine Legare)

te seg på innenfor et samfunn. Det kan være alt fra hvordan vi hilser på hverandre i en formell kontekst, eller hvordan vi oppfører oss på restaurant eller i kø.

Å stå i kø er et eksempel på et hverdagsritual. Selv om vi ikke nødvendigvis står i kø hver dag er det noe de fleste mennesker har opplevd flere ganger i løpet av livet. Å stå i kø er noe man for eksempel gjør på butikken, og vi går kanskje på butikken minst en gang i uken. Det kan oppstå frustrasjon rundt at køen går for sakte framover eller at noen jukser seg framover i køen. Da det allerede er etablert noen regler for hvordan man skal oppføre seg i en kø, er det ofte negativ respons når mennesker bryter disse reglene. Å stå sammen i kø og observere at noen bryter reglene som er etablert for denne konteksten kan danne en følelse av at «vi som følger reglene for køen er i samme båt», at man er sammen om noe. Dette kan gjelde enten om det er frustrasjon rettet mot noen som sniker, eller glede rundt noe som skjer.

2.8 Symbolske markører

Konstituering av fellesskap kan også knyttes til symboler, og hvordan vi bruker symboler for å skape noe felles, men i like stor grad kan bruke det til å skille oss fra andre. Jeg ønsker å bruke symbolteori i kombinasjon med empiri fra feltarbeidet, som viser hvordan symboler kan brukes for å danne fellesskap for de involverte. Symboler kan også sies å være brukt for å skape eksklusivitet, hvor de ikke bare skaper skiller mellom «oss» og «de andre», men hvor de også kategoriserer innad i «oss» - gruppen, og kan bidra til splittelse av gruppen som benytter seg av symbolene.

Mary Douglas(1997) kjente skille mellom urent og rent er et av de tydeligste i forhold til kategorisering. Det er et skille som fungerer på et nærmest universelt plan, da alle menneskelige grupperinger har noe de kategoriserer som rent eller urent, eller i underkategorier av disse to. Både mennesker og objekter kan være gjenstand for kategorisering. Skillet bidrar ikke bare til en organisering av omgivelsene våre og alt vi befatter oss med, men de plasserer også oss selv i fellesskap, eller i ekskludering, der symboler blir brukt.

Selv om kategoriseringen som Douglas beskriver i stor grad er influert av religioners bruk av skillet mellom rent og urent, er ikke dette bare en kategori som brukes i religiøse sammenhenger. Også i vesten brukes i dag slike kategoriseringer i tilknytning til helse og sunnhet, og det er også slik jeg vil knytte det an til denne oppgaven.

Anne Krogstad i «Pønkere og symbolendring – Fra ekstern provokasjon til intern moralisme»(1986) skiller mellom typer av symboler. Hun har gjennom sitt arbeid med artikkelen kommet fram til en inndeling mellom *deklarative* symboler og *regulative* symboler. Krogstad beskriver i artikkelen hvordan symboler kan leses som subkulturelle språk. I Krogstads tilfelle blir det et språk blant pønkere i Oslo på åttitallet, i mitt tilfelle er det blant øko-entusiaster i Hurdal økologiske landsby. Symbolene skal si noe om hvem vi er, samtidig som de skal trekke oss vekk fra det vi ikke er. De deklarative symbolene kan beskrives som de synlige symbolene, de vi uttrykker «utover» gjennom klær, musikk, dans, osv., mens de regulative er de som danner tyngden for de deklarative. De regulative symbolene er nemlig adressert innover og er karakterisert ved inklusivitet og stabilitet. Regulative symboler kan være religiøse, eller knyttet til mat, seksualitet, dop (Krogstad 1986: 500 – 502). De bærer en annen tyngde enn de deklarative, noe som gjør at de ikke nødvendigvis er tilgjengelig for alle. Alle kan ha hanekam, dreadlocks eller barbert hode, men ikke alle kan være friganere, veganere eller skinheads.

Jeg ønsker å bruke symbolteori av Krogstad og Douglas for å se om symbolbruk er noe som var med på å styrke fellesskapet i økolandsbyen gjennom de utfordringene landsbyen møter som fellesskap. Om symboler brukes for å skape fellesskap i landsbyen, hvilken effekt hadde den på landsbygruppen i deres bestrebelse etter å skape et økofellesskap i praksis?

3 Å studere en økolandsby

I dette kapitlet vil jeg å redegjøre for hvilke metoder jeg benyttet meg av for å gjennomføre datainnsamlingen under feltarbeidet jeg utførte i økolandsbyen. Jeg tilbragte mai-juli og september 2014 i landsbyen. I tillegg har jeg hatt daglig kontakt med mine informanter (via sosiale medier, epost og at vi har snakket på telefon sammen) gjennom hele feltarbeidsperioden, og i tiden etter feltarbeidet fram til i dag. En av mine informanter i landsbyen har jeg også besøkt i hennes hjemland, samt jeg har hatt besøk her i Tromsø av en av jentene som arbeidet i landsbyen den tiden jeg var på feltarbeid. Jeg har også deltatt på en workshop som har vært arrangert i Tromsø av GEN; hvor jeg blant annet fikk muligheten til å samtale med presidenten i GEN.

Jeg vil i kapitlet gå inn på noen praktiske detaljer rundt metoder jeg har benyttet meg av, samt hvilke områder i økolandsbyen jeg benyttet meg av for å samle inn data. Med områder menes steder i landsbyen som fungerte som gode samtaleplasser, eller områder hvor det var naturlig å starte samtaler angående økolandsbyen. I hovedsak er det to områder av økolandsbyen jeg benyttet for å samle inn data, åkeren og kontoret. Selv om det var to hovedområder for å samle data, ble også landsbyen som helhet et område for å skaffe empiri på grunn av hverdagslivet i landsbyen, og hvordan hverdagslivet utartet seg i løpet av hagebrukssesongen jeg var der. Avslutningsvis i kapitlet vil jeg reflektere over noen etiske betraktninger rundt prosjektet og utfordringer i forhold til å gjøre feltarbeid hjemme i Norge.

3.1 Før ankomst i landsbyen

I utgangspunktet skulle prosjektet ta meg til et helt annet sted enn Hurdal, men tilfeldighetene ville det ikke dithen. Da det oppsto noen logistiske problemer bestemte jeg meg for å finne en økolandsby i Nord- Europa. På dette tidspunktet var jeg ikke klar over at det var et slikt prosjekt på gang i Norge, men visste at det eksisterte økolandsbyer i Tyskland og Danmark. Så snart jeg kom over prosjektet i Hurdal tok jeg kontakt for å få gjennomført et feltarbeid der.

Kontakten jeg hadde med økolandsbyen innen jeg dro dit var kort og konsist. Jeg hadde dialog via epost med Milner, som fungerer som daglig leder i landsbyen. Jeg forklarte hva

prosjektet mitt gikk ut på, og spurte om de kunne tenke seg å være en del av dette. Milner svarte ja, og foreslo at jeg kunne komme som frivillig arbeider og jobbe i landsbyen i løpet av tiden jeg skulle være der. Hun satte meg i kontakt med Olaf, som er gartner i landsbyen og som har ansvar for organisering når det kommer frivillige for å arbeide. Dette var for meg en fin løsning. Det ville tillate meg å delta i aktiviteter som ville foregå i forhold til hagebruket, diverse arrangementer, og annet som frivillige arbeidere hjelper til med. Etter at vi hadde avtalt datoer og de mer praktiske tingene som bl.a. hvordan jeg skulle komme meg fra flyplassen til landsbyen, hadde jeg lite kontakt med menneskene der før jeg ankom landsbyen.

3.2 I felten

Hurdal økolandsby ligger i Hurdal kommune i Akershus fylke, cirka en times kjøring fra Oslo. Hurdal har et typisk innlandsklima; kalde vintre og varme somre. Jeg kom til økolandsbyen i mai, 2014. En varm kveld med flere mygg svirrende i lufta enn poteter i jorda (dette var altså før potetene var satt).

Jeg valgte å reise til landsbyen på dette tidspunktet, slik at jeg fikk være med på utplantingen som startet 1. juni, som kan beskrives som dagen da hagebruksåret starter i landsbyen. Utplantingen er den første av en rekke arbeidsoppgaver som kommer utover våren og sommeren, fram til innhøstingen som begynner tidlig september og varer fram til ca. november. Dette ble jeg fortalt, hang mye sammen med når frosten setter seg i bakken, noe som kan variere fra år til år. Det avhenger også av sol, vind og regnforhold, temperaturer, og hva som dyrkes. En annen faktor som kan spille inn er hvor mye arbeidskraft økolandsbyen har for å utføre arbeid tilknyttet hagebruket. Med mange frivillige vil forarbeidet ta mindre tid, slik at plantene kan starte og vokse på et tidligere tidspunkt, enn om en person gjør alt forarbeidet alene. Da vil det ta flere dager, kanskje uker.

Den av de første tankene jeg hadde som student i landsbyen var at dette kunne bli et «tradisjonelt» feltarbeid. I alle fall noe som minnet meg om et tradisjonelt feltarbeid. Etter å ha lest monografier om antropologer som lever i perioder tett på folk i små samfunn eller landsbyer, på en slik måte at de bli en naturlig del av hverdagen, nærmest som familie eller

venner, opplevde jeg at jeg ble en naturlig del av hverdagen til mine informanter. Samtidig hadde jeg ingen andre steder å dra til, både fordi min familie og sosiale krets befinner seg både flyturer og togturer fra felten, men også fordi økolandsbyen på noen måter er en isolert enhet, hvor det er dårlig med framkomstmidler for å komme seg til andre steder. I tillegg bodde jeg ikke bare i samme landsby som mine informanter. Vi delte også hus med kjøkken og bad, arbeidsoppgaver, fritid, jeg passet barn, ble invitert med på fest, vi handlet sammen, dro på fisketurer, planla arbeidet ute, og spiste de fleste måltider sammen. Å være antropologstudent i Hurdal ble en fulltidsjobb, hvor også «fritid» ble tilbragt i landsbyen da jeg ikke hadde andre steder å dra, eller et ønske om å dra vekk fra landsbyen i perioden.

3.3 Arbeidsoppgaver

Jeg fikk forskjellige typer arbeidsoppgaver i økolandsbyen på grunn av mine rolle som frivillig, noe som gjorde at jeg fikk innblikk i de utallige gjøremålene som finnes i en økologisk landsby. Samtidig fikk jeg også innblikk i noen sider av økolandsbyen som frivillige normalt ikke tar særlig stor del i. Dette var fordi jeg behersket både norsk og engelsk. De fleste frivillige arbeiderne kom fra forskjellige steder verden over, og det var i hovedsak på engelsk alle kommuniserte sammen på, men skriftlige og muntlige ferdigheter i engelsk var varierende fra person til person. Da Milner på et tidspunkt ønsket hjelp til noen mer administrative deler av arbeidet spurte hun meg. Dette ga meg et bilde av hvordan økolandsbyen ble drevet fra innsiden rent organisatorisk. Jeg vil nå ta for meg de to viktigste typene av arbeid jeg gjorde i forhold til datainnsamling. Det ene er jobben jeg gjorde sammen med Olaf og de andre frivillige og fastboende. Dette var i hovedsak arbeid som tok utgangspunkt i hagebruket. Det andre er jobben jeg gjorde på kontoret sammen med Milner. Dette var noe administrativt arbeid, men også mer praktiske ting som å sjekke brannalarmer, medisinskap, gjøre innkjøp av utstyr til arbeidet og andre ting som må være på plass på steder hvor mennesker arbeider, bor og ferdes.

3.4 Arbeidet ute

I økolandsbyen er det et tydelig skille mellom å jobbe på kontoret, og å jobbe i hagebruket. Dette kan ha noe å gjøre med at arbeidet i åkeren er fysisk tungt, og ikke minst synlig. Man ser klart og tydelig hva folk driver på med når de er i åkeren og det er flere tegn som

signaliserer at en person i landsbyen jobber i hagebruket. Man ser det på de skitne henda, på klærne, på kroppen, på endringene i åkeren, grønnsakene som kommer på kjøkkenet, eller den nypløyde jorda. På de lange, varme og tunge dagene fungerer arbeidet nærmest som et ritual. Det samler de menneskene som er involvert, og skaper følelsen av at man er i samme båt, man opplever det samme. I tillegg har mye tid til å prate mens man har henda i jorda, og kan samles sosialt. Det var denne type arbeid jeg følte ga meg mest data i forhold til hvordan øko-levesett virkeliggjøres, og også hvordan utfordringer som var til stede i landsbyen, siden det var noe man snakket om under arbeidet. Med et ønske om å være selvforsynt og leve i takt med naturen, eller å leve klimavennlig, er det å dyrke det første steget mot å virkeliggjøre drømmen for de involverte. Det er samtidig konkret og nokså enkelt å gjennomføre.

3.5 Arbeidet tilknyttet ledelsen

Å jobbe på kontoret ga meg en annerledes hverdag enn hva jeg ellers hadde i landsbyen, fordi å jobbe på kontoret var mer «lukket» og mindre sosialt enn å være i hagebruket. Det var et skille mellom det praktiske og administrative arbeidet på et sosialt plan i forhold til å være «inne» og «utfor» i gruppa som besto av frivillige arbeidere og noen ansatte arbeidere som jobbet i hagebruket. Når jeg jobbet ute i åkeren var alle på samme sted og gjorde det samme arbeidet, samtidig som det var sosialt og man ble godt kjent med hverandre som gruppe. På kontoret sammen med ledelsen var det mer organisatorisk arbeid som skulle gjøres. Noe av arbeidet innebar å ringe bedrifter i og rundt Oslo. Disse bedriftene hadde tidligere kjøpt grønnsaker hos økolandsbyen, eller kunne være framtidige kunder. En av disse bedriftene var blant annet Uten Oppskrift, som er et cateringfirma med en økologisk profil. I 2014 hadde økolandsbyen oppskalert hagebruket slik at de produserte mye mer grønnsaker enn de tidligere hadde gjort. På denne måten hadde de mer å selge ut av landsbyen. Ellers besto arbeidet av å lage lister over arbeid og innkjøp, organisere renhold og vedlikehold av fellesområder. Det var også arbeid som innebar at vi for eksempel kjørte til byen og gjorde ærend for økolandsbyen. Det kunne være handling av toalettpapir, vaskeartikler, felleskaffe, kjøpe sengetrekk og kjøkkenutstyr til noen av husene hvor frivillige og arbeidere bodde. Ved å jobbe på kontoret lærte jeg mye om hvordan landsbyen ble drevet, samt om godkjenning av økologisk mat og hvordan økologiske foretak i Norge forsøker å støtte hverandre eller

samarbeide for å fremme økologiske produkter.

Selv om man ble både sliten og det var lange dager på kontoret, var skillet mellom arbeidet i åkeren og på kontoret noe som ble bemerket av de andre som jobbet i landsbyen. Kontoret ble ansett av gruppen i hagebruket som en mindre krevende jobb enn å arbeide ute. En av grunnene til dette var at man i hovedsak jobbet alene. De dagene jeg ikke arbeidet med Milner, jobbet hun alene. Dermed var det ikke alltid synlig for de andre i økolandsbyen at det ble gjort noe på kontoret. Når gruppa ute hadde brukt dagen til å samles sosialt, en følelse av at vi er sammen i det tunge arbeidet, hadde jeg og Milner (eller kun Milner) vært fraværende og gjort «ikke-synlig» arbeid.

Jeg fant tidlig ut at det var arbeidet i åkeren som fungerte best for å gjennomføre deltagende observasjon. Samtidig var arbeidet på kontoret nyttig for prosjektet. Ved å jobbe sammen med Milner fikk jeg innblikk i arbeidet som ligger bak det å drive en økologisk landsby, da Milner har vært med i prosessen helt fra oppstarten av landsbyen. Denne delen av datainnsamlingen gikk mest ut på at Milner fortalte hvordan landsbyprosjektet startet og hvordan det hadde vært i oppstarten, før konseptet om en økologisk landsby ble noe stuerent og mer akseptert. Det at Milner hadde en lederrolle og brukte tiden på kontoret, borte fra de andre som arbeidet ute, var tilsynelatende med på å holde henne borte fra mye av samholdet som var i landsbyen blant frivillige arbeidere og ansatte arbeiderne, nettopp fordi hun tilbragte både arbeidstiden og mye av kveldstiden på kontoret.

Utover den ene telefonsamtalen før jeg dro til Hurdal snakket ikke jeg og Milner særlig mye mer om prosjektet mitt. På grunn av forskjellige arbeidsmessige omstendigheter var både Milner og Wilson ganske distansert fra arbeiderne og de frivillige i økolandsbyen. Jeg ble aldri spurt noe mer om prosjektet av de, men mange av de andre som jobbet i hagebruket var nysgjerrige og stilte innimellom spørsmål. Om jeg tok initiativ til å snakke om landsbyen med Milner, ved å for eksempel stille spørsmål om økolandsbyen, svarte hun på spørsmålet uten at det nødvendigvis ledet samtalene våre videre. Men hun var heller ikke avvisende, og vi snakket om både musikk og matlaging. Jeg opplevde det som om hun glemte at jeg gjorde et feltarbeid, og at jeg på kort tid ble en naturlig del av økolandsbyen for henne, kanskje fordi vi kunne kommunisere godt sammen på samme språk.

3.6 Informanter

Før jeg presenterer noen informanter nærmere vil jeg gi en kategorisering av informanter som jeg har hatt igjennom prosessen med denne oppgaven. Jeg har delt informantene inn i fem kategorier som beskriver hvilken posisjon de hadde i landsbyen. På mange måter var hele landsbyen informanter under feltarbeidet, i tillegg til mennesker som hadde bodd i landsbyen tidligere, men som nå var innom kun på besøk. De informantene som har vært mest sentrale for feltarbeidet er de jeg hadde jevnlig eller daglig kontakt med gjennom tidsperioden. De andre informantene er i hovedsak mennesker jeg har hatt kontakt med gjennom masterprosjektet generelt, som ikke har vært bosatt i Hurdal, men som har vært representanter fra GEN eller mennesker som tidligere har bodd i Hurdal. Denne kategoriseringen sier ingenting om i hvilken grad jeg hadde kontakt med de forskjellige «kategoriene», men fungerer for å skape oversikt over hvilke mennesker som var i landsbyen, eller tilknyttet til landsbyen.

Ledelse

Inn under denne kategorien går personer som har en ledende rolle i landsbyen, altså Milner og Wilson. Milner fungerer som nevnt som daglig leder i landsbyen, og er sammen med Wilson en av gründerne bak prosjektet. For de er jobben som ledelse i landsbyen en fulltidsjobb som skiller de fra de andre i landsbyen i forhold til arbeidstid og arbeidsmengde. Selv om ledelsen er representert med både Milner og Wilson, er det i hovedsak kun informasjon fra Milner som er brukt i oppgaven.

Fastboende

Dette er personer som har kjøpt bolig i lia. Disse personene bodde i halmhus mens de ventet på å flytte inn, eller de bodde andre steder i påvente av at boligen skulle bli ferdigbygd. Noen av de fastboende flyttet også inn i lia i tiden under feltarbeidet, uten at de tidligere hadde hatt noen tilknytning til landsbyen. De fastboende har en liten rolle i denne oppgaven, men var under feltarbeidet en naturlig del av hverdagen.

Ansatte arbeidere

Dette er personer som er ansatt på kontrakt på ubestemt tid i landsbyen. Denne kategorien besto av fire av menn: to fra Polen og to Litauen, som var kommet til Norge for å arbeide. Gartneren, Olaf, som er fra Nederland, går også under denne kategorien da han er ansatt av økolandsbyen på kontrakt, og får betalt for arbeidet han utfører.

Frivillige arbeidere

De frivillige arbeiderne er unge (alderen varierer, men i hovedsak personer under 30 år) mennesker som bruker woofing (Word Wide Opportunities on Organic Farms) som en måte å reise på. Det går ut på at de kan reise forskjellige steder, og samtidig få muligheten til å jobbe mot kost og losji. Økolandsbyen hadde flere frivillige arbeidere i løpet av sommersesongen og på høsten, i forbindelse med utplanting og innhøsting, og andre sosiale arrangementer.

Økolandsbyen har de siste årene hatt avtale med et universitet i Frankrike som utdanner ingeniører. Hvert år sender universitetet to studenter til økolandsbyen, som da utfører arbeidspraksis der. Arbeidet har variert, men går i utgangspunkt ut på å tegne konstruksjoner som landsbyen behøver, for så å bygge de. Det har vært alt i fra drivhus, andehus, gjerder, boder, osv. Landsbyen hadde to franske jenter uplassert der i tiden jeg var på feltarbeid. Når jentene ikke jobbet med å tegne og bygge drivhus eller andehus arbeidet de sammen med de frivillige arbeiderne, samt de var med frivillige på fritiden. Dermed går studenter i utplassering, inn under kategorien «frivillig». De frivillige og de ansatte er de to kategoriene som oppgaven tar særlig utgangspunkt i, på grunn av deres synlige posisjoner i landsbyen, som jeg kommer inn på flere steder lenger ut i oppgaven.

Besøkende

Denne kategorien består av tidligere beboere i landsbyen som var innom på besøk ved flere anledninger i løpet av tiden jeg var der. I hovedsak var besøkene i forbindelse med arrangementer i landsbyen, men de kom også uanmeldt innom for å hilse på folk. I selve oppgaven er det kun en av de tidligere beboerne som er tatt med, men informasjonen som er kommet fra de tidligere beboerne har vært med på å danne historien til landsbyprosjektet.

Selv om det er flere informantkategorier er det ikke alle som har vært en like sentral del av feltarbeidet. De som var besøkende fungerte ikke som en del av hverdagen i landsbyen, men hjalp til med å plassere puslespillbrikkene som danner fortiden til landsbyen. Wilson var ikke en sentral del av feltarbeidet heller, selv om han er en av gründerne bak prosjektet. Men han er sentral for landsbyen slik den fremstår i dag, og er sammen med Milner prosjektets leder. På den andre siden er de frivillige som man kanskje kunne tenke seg er mer i ytterkanten av hverdagen til landsbyen, en svært viktig del av den daglige driften og det sosiale livet, nettopp fordi det var mange frivillige i landsbyen gjennom sesongen for hagebruket i 2014. Jeg vil nå komme med en mer spesifikk oversikt over informanter i landsbyen, hvor jeg presenterer informanter fra de forskjellige kategoriene.

Olaf, gartneren

Olaf (50) er utdannet gartner og er den i økolandsbyen som har hovedansvaret for hagebruket. Han jobber døgnet rundt med planting, jordfreser, vanning, såing, høsting og alt mulig annet som på en eller annen måte har med hagebruket å gjøre. Han henter planter, kjøper frø, og har et generelt overordnet ansvar for alt hagebruket som er felles. Olaf har også andre arbeidsoppgaver i økolandsbyen og fungerer litt som en altnuligmann. Han har blant annet ansvar for frivillige arbeidere som kommer til økolandsbyen. Han organiserer med soveplasser til alle, får inn kontaktinformasjon, fordeler arbeid, og passer generelt på at de frivillige har det bra.

Olaf ble i løpet av kort tid min hovedinformant, da han hadde stor kunnskap om hagebruket i økolandsbyen, samtidig som vi jobbet sammen hver dag. Hans engasjement for økologi, samt lange erfaring innen faget gjorde han til en god informant. Olaf snakket opprinnelig nederlandsk, men vi kommuniserte godt på norsk. I tilfeller hvor min tromsødialekt ble for «lokal» til at han kunne forstå, byttet vi til engelsk, eller jeg la om til bokmålsdialekt med varierende hell. Vi tilbragte i gjennomsnitt 5 timer daglig sammen de fleste dager men jeg oppholdt meg i landsbyen, ofte også utenom arbeidstiden i landsbyen. Jeg fikk aldri følelsen av at jeg hadde ubesvarte spørsmål siden vi snakket sammen hele tiden, og det falt mer naturlig å stille spørsmål der og da. Jeg var inne på tanken om å arrangere et mer formelt intervju, men det føltes aldri riktig ettersom vi tilbragte så mye tid sammen. Olaf hadde bodd

i økolandsbyen i ca. 2 år da jeg kom, og hadde derfor gjort seg mange erfaringer rundt praktiske forhold rundt økologisk hagebruk, samtidig som han anså det som et moralsk ansvar å drive økologisk. Olaf benyttet seg også av fellesarealene i økolandsbyen, de samme fellesarealene jeg og de andre frivillige benyttet oss av, og var derfor godt etablert innenfor gruppen bestående av frivillige og ansatte, og skilte seg dermed litt i fra Wilson og Milner som tilbragte lite tid på fellesområder, utenom arbeidstiden.

Milner, ledelse

Milner fungerer som daglig leder i landsbyen. Hun er samboer med Wilson og de har 3 barn sammen. Hun har vært med fra oppstarten og har i stor grad pushet prosjektet framover når de har møtt motstand «i byråkratiet», som de selv beskrev det, og gjennom utfordringer som har oppstått i prosessen mot å få landsbyen dit den er i dag.

Utenom den satte arbeidstiden var Milner som regel sammen med familien sin i deres hjem, et av halmhusene. Ellers var hun på kontoret, ofte til sent på kvelden og arbeidet. Bakom det som kommer til å bli Hurdal økolandsby i fremtiden er det timevis med papirarbeid og kontorarbeid, selv om det ikke er det første man forbinder med ordet «økolandsby». Et av prosjektene Milner jobbet med gikk ut på å organisere interessene til alle som hadde kjøpt seg bolig i lia og til de som allerede bodde i landsbyen. For å skape en plattform for sosiale aktiviteter i landsbyen ble alle sortert inn i grupper etter interesse, slik at etter hvert som landsbyen tar form ville det være en kajakk/padle-gruppe, en birøtter-gruppe, en yoga-gruppe, en dansegruppe, osv. Denne typen tilsynelatende «enkelt» arbeid tok mye tid og ble ofte gjort på kveldstid. Da byttet Milner og Wilson på å passe barna, eller den eldste i søskenflokket passet de yngre.

Mesteparten av arbeidet som Milner tok ansvar for, foregikk i selve landsbyen og gjorde det lettere å åpne dialog med henne, sammenlignet med Wilson som dagpendlet mellom landsbyen, Oslo og andre steder. I løpet av feltarbeidet hadde jeg svært lite dialog med Wilson. Han var som nevnt mye borte pga. jobb som var tilknyttet landsbyen. Informasjon fra ledelsen har jeg i hovedsak fått fra Milner. Noe informasjon er også kommet fra Wilsons onkel som var innom landsbyen på besøk nå og da. Han hjalp også Wilson i noe av arbeidet.

Maja, en fastboende i landsbyen

En av de fastboende var Maja. Hun kom opprinnelig ikke fra Norge, men hadde bodd i Norge i mange år, de siste to årene i landsbyen. Hun bodde sammen med sin mann og deres 3 barn. De bodde i et av halmhusene mens de ventet på å flytte opp i lia i et av aktivhusene.

I tillegg til å kunne benytte seg av felles hagebruk og grønnsaker hadde de fastboende hver sin private hageflekk. Husene som er i utbygging i lia ovenfor landsbyen vil for øvrig også ha hver sin hage. Alle de private hageflekkenes disponerer innbyggerne som de selv ønsker.

For Maja og familien var helse et viktig aspekt med å være selvforsynt. Ved spørsmål rundt hvorfor de valgte å bosette seg i økolandsbyen og drive en nærmest selvforsynt husholdning svarte Maja at det hadde å gjøre med «at det føltes best» å spise selvdyrket. Da visste familien hva de fikk i seg i av næringer, og det var enkelt å unngå kjemikalier eller andre sprøytemidler som fantes i konvensjonelt hagebruk, noe som Maja beskrev som å være «ikke bra for helsen». Helse og tid til familien hadde vært to faktorer som motiverte Maja og ektemannen til å slå seg ned i landsbyen. Som familie med små barn var de også takknemlige for å ha muligheten til å dra på butikk om det trengtes. Å dyrke økologisk mat er avhengig av været, men også at de som dyrker er tålmodige fordi gro- prosessen kan ta lengre tid enn ved konvensjonell dyrking. I perioder hvor Maja og familien måtte benytte seg av butikkene for å få varer de trengte kjøpte de alltid økologisk. Samtidig var det noen produkter som de kjøpte fordi det ikke var mulighet for dem å produsere det selv. Barna kunne trenge produkter eller varer som det var vanskelig for Maja og ektemannen å få tak i uten å benytte seg av en tur til butikken, sånn som uteklær til vinteren, støvler, noen hygieneprodukter eller turutstyr. Om det ble kjøpt brukt eller nytt vites ikke. Samtidig som hagebruk var viktig for matproduksjon for familien var det også blitt en familieaktivitet hvor tiden de brukte sammen på selvforsyning var verdifull familietid. Barna hadde også fått en liten del av hagen til å drive sitt eget lille hagebruk hvor de fikk sette poteter og plante forskjellige frø eller blomster.

Joanna, en fastboende i landsbyen

Joanna var den av de fastboende jeg snakket mest med utenom arbeidstid, men også ved at jeg hjalp henne med arbeid i hennes private hage. Hun kom opprinnelig ikke fra Norge, men

studerte på et tidspunkt i USA hvor hun møtte sin ektemann som hadde reist fra Norge til USA for utdanning. De bor i dag sammen i landsbyen. De venter også på å flytte opp i lia til et hus som er under oppbygging.

Begge jobber utenfor landsbyen. Joanna jobbet lenge for et selskap som produserer mobiltelefon-teknologi, men valgte å trappe ned i jobben på det tidspunktet jeg utførte feltarbeidet. Drømmen om å leve selvforsynt ble for Joanna begrenset av jobben, i tillegg til at det gikk masse tid til å pendle til og fra landsbyen. Ektemannen jobber fortsatt utenfor landsbyen og planlegger å fortsette med det inntil videre. Han jobber med å lage microchips til blant annet mikrobølgeovner og mobiltelefoner. For meg som hadde noen forventninger til hvilken type mennesker jeg kom til å møte, ut ifra det jeg hadde hørt om økolandbyer på forhånd, var det både morsomt og nesten litt ironisk at begge jobbet i en industri som utviklet en type produkter som de snakket om at de ikke ønsket å benytte seg av i sin egen hverdag.

Det hendte at de fastboende var innom felleshuset for å låne klesvaskemaskin eller noe utstyr fra kjøkkenet. Da hadde vi samtaler, og jeg forsøkte jeg å stille spørsmål som ledet inn på tema som jeg var interessert i å høre mer om, noe som fungerte bra. Alle hadde mye å fortelle om livet i landsbyen, sitt forhold til prosjektets utvikling, eller hva de ønsket var annerledes i landsbyen.

Francis, en frivillig arbeider

I løpet av året 2014 hadde landsbyen stor flyt av frivillige arbeidere. De fleste kom som woofere¹⁶, og skulle jobbe mot kost og losji. De frivillige begynte å ankomme omkring mai, og de siste kom omkring september for å delta i innhøstingen, når sesongen nærmet seg slutten. De franske studentene som kom for utplassering hadde kommet allerede i januar 2014. De brukte normalt å komme når skolesemestret startet i Frankrike. Wooferne utførte alle typer arbeidsoppgaver. I hovedsak dreide det seg om arbeid knyttet til hagebruket, og arbeid i forbindelse med alle typer besøk som kom til landsbyen (alt i fra formelle besøk av

¹⁶ «woofere» i flertall, eller «woofer» i entall, er en betegnelsen på personer som reiser som frivillige arbeidere gjennom organisasjonen WWOOF: World Wide Opportunities on Organic Farms.

Hurdal kommune til besøk ved åpne dager eller festiviteter i landsbyen).

Francis er et eksempel på en wooper i landsbyen. Hun kom opprinnelig fra Canada, var i utdanning som grafisk designer, var i begynnelsen av tjuårene, og tilbragte sommeren 2014 i Norge på reise. Hun behersket engelsk og fransk.

Francis hadde jobbet på andre gårder før hun kom til økolandsbyen. For henne handlet å være wooper mye om kulturutveksling, i tillegg til å være en økonomisk måte å reise på. Hun ønsket å lære noe av de vertsfamiliene hun hadde i Norge, samtidig som hun ønsket å kunne bidra med noe til de. Francis var også vegetarianer og svært opptatt matproduksjon, og hvordan det var knyttet til miljøproblematikk. Hjemme i Canada dreiv Francis med økologisk dyrking av salater, tomater og forskjellige typer urter. Hun var interessert i selvforsyning, og prøvde så langt det var mulig å være selvforsynt i Canada, til tross for at hun bodde i en storby, i en liten leilighet uten hage.

Aurek, en ansatt arbeider

Aurek er et eksempel på en ansatt arbeider i økolandsbyen. Han kom opprinnelig fra Polen og var i midten av tyveårene. Aurek var i likhet med de andre ansatte arbeiderne fra Polen og Litauen, ikke særlig interessert i å snakke om livet i hjemlandet. Han beskrev det i hovedsak som en vanskelig tid, og at det var problematisk økonomisk sett. Han hadde også vært i det han selv omtalte som et «dårlig miljø». Han nevnte ved noen anledninger slåsskamper og konflikt i forbindelse med det dårlige miljøet han hadde vært involvert i. Aurek kom til landsbyen som wooper, men hadde etter en stund blitt ansatt på midlertidig kontrakt og gikk over til å motta lønn for arbeidet han utførte. Ved siden av arbeidet i landsbyen laget han lys av voks og olje ekstrakter som han solgte til de som ønsket å kjøpe. Drømmen var å jobbe fulltid med lys-produksjonen, og kunne leve av det.

Aurek virket som den eneste av de ansatte arbeiderne som hadde mer eller mindre konkrete planer om å bli i Norge. For de andre var å reise hjem eller å reise videre alternativer, men det bunnet ned i økonomi. Aurek snakket om å leie et hus på sikt, hvor han kunne starte et kollektiv og drive med lys-produksjonen.

Sammenlignet med noen av de andre personene i landsbyen var ikke Aurek tilsynelatende opptatt av helse, men fokuserte heller på spiritualitet og healing. Han ville være i landsbyen for å være i kontakt med, eller å møte likesinnede. Han poengterte ved noen anledninger at det var viktig for han at jordbruket var økologisk, men ikke på grunn av helse. Det ble presentert som et poeng i opposisjon til majoriteten av befolkningen som ikke driver med øko-jordbruk eller kjøper konvensjonelt dyrket mat, produsert av «evil corporations». Aurek framsto for meg som en kompleks og sammensatt person i sin fremstilling av seg selv, kanskje i motsetning til mange av de andre i landsbyen som presenterte veldig klare fremstillinger av hvem de var og hvilke verdier de sto for.

3.7 Samtaler

De som jobbet i hagebruket var i hovedsak frivillige arbeidere eller andre som på lik linje med meg ikke var utdannet gartnere. I starten gjorde vi som vi ble fortalt, uten å nødvendigvis vite hvorfor. Når jeg ville finne ut om både «hvorfor» og «hvordan» ble Olaf den jeg oppsøkte, samtidig som jeg benyttet meg av samtaler med de andre frivillige som arbeidet i hagebruket. Da forsøkte jeg etter beste evne å lede samtalene inn på tema, samtidig som jeg lot informantene snakke fritt slik at jeg fikk deres tanker om temaet. Dette foregikk som regel ute i åkeren, der det falt naturlig å starte slike samtaler. Selv om det var forskjellige kompetansenivå når det kom til å drive hagebruk, var historiene om motivasjonen som lå bak ofte ikke så ulike. Mange av de fastboende ønsket å ha et fokus på helse, samtidig som de ønsket å ha et minimalt «klimaavtrykk» i hverdagen. Det å gjøre seg selvforsynt gjorde at man også ble friere. Man slapp å være avhengig av det andre produserte, samtidig som man hadde mer kontroll over hvilke stoffer, vitaminer og næring man fikk i kroppen. For de frivillige var motivasjonen for å komme til landsbyen nærmest å være på en «oppdagelsesreise» hvor de planla en uke i slengen og var åpen for at det skjedde ting underveis, noe jeg kommer tilbake til senere i oppgaven.

3.8 Notater og fotografering

For å skape «knagger» å henge mine observasjoner på var jeg avhengig av å ta meg tid til å skrive. De første 2-3 ukene gjorde jeg dette på kveldstid. Men det ble, ettersom jeg ble inkludert i fellesskapet i landsbyen, vanskeligere å få tid til dette. Mange av de sosiale

aktivitetene som ørret-fiske, fest, ølbrygging, henge rundt bålet, se film, og lignende tok sted etter arbeidstiden og utover kveldstid. Jeg opplevde at jeg på et tidspunkt måtte ta et valg mellom å delta på det som skjedde i landsbyen og ikke skrive, eller å ikke delta på det som skjedde for å heller skrive. Men ved å ikke delta var det overraskende lett å ikke bli inkludert i framtidige aktiviteter. Dette var tilfellet for Francis, som var kommet til landsbyen på samme tidspunkt som meg. Hun innledet et forhold til Aurek, og følte selv hun ble utelukket fra sosiale aktiviteter ikke lenge etter hennes ankomst i landsbyen. For å få privatliv i landsbyen er man nærmest tvunget til å trekke seg unna fellesområdene, men ved å trekke seg unna disse områdene går man gjerne glipp av mye som skjer, eller planlegging av det som skal skje. Francis nevnte ved noen anledninger da vi jobbet sammen at hun angret litt på at ting hadde utviklet seg på denne måten, nettopp fordi hun følte hun ikke var blitt kjent med så mange i landsbyen. Dette hadde vært noe av hva jeg hadde fryktet skulle hende med meg før jeg reiste på feltarbeid: at jeg ville være avhengig av skriveingen jeg gjorde på kveldstid, og at den igjen var avhengig av at jeg deltok, og deltagelse ville føre til at jeg ikke fikk tatt meg tid til å skrive. Det samme øyeblikk jeg innså at for mye tid alene på sikt kunne bli usosialt, fikk jeg også en følelse av «FOMO- fear of missing out». For å få med meg det som skjedde i landsbyen, men for også å ha muligheten til å skrive notater når tiden tillot det, ble fotografering et av det mest nyttige verktøyet jeg hadde tilgjengelig. At jeg tok bilder i landsbyen, syns alle var greit. Det var også noe de andre frivillige gjorde. Det var heller ingen som utrykte at de ikke ønsket å bli fotografert, bortsett fra en av de polske guttene. Men det hadde å gjøre med at han selv ikke var fornøyd med hvordan han så ut på bilder. Å fotografere ga meg også bilder av omgivelser, naturen, hele situasjoner. Det fungerte som situasjoner som var i «pause» av det jeg hadde observert. Samtidig som de var til hjelp når jeg senere fant en stille stund jeg ønsket å bruke til notater. Å fotografere ble en forlengelse av observasjonene, som jeg kunne se tilbake på i arbeidsprosessen i og etter feltarbeidet (Spradley 1980: 33).

3.9 Workshop med GEN

I oktober 2014 deltok jeg på en workshop i Tromsø, arrangert av UArctic (University of the Arctic)¹⁷ og Global Ecovillage Network. Workshopen dreide seg rundt spørsmålet «Tromsø: a potential «Eco-City»?» Workshopen ble arrangert på campus tilknyttet UiT - Norges Arktiske Universitet, og hadde deltagere fra forskjellige organisasjoner, samt privatpersoner som ønsket å diskutere Tromsøs framtid som en «grønn» by. Som representanter fra GEN var Luea Ritter og Kosha Joubert, som også ledet workshopen. Joubert er fungerende president i GEN, med-grunnlegger av Gaia- education¹⁸, og har hovedansvaret for arbeidet GEN gjør i Europa. Jeg fikk nyss om denne workshopen på Fornybardagen ved UiT og ønsket umiddelbart å delta. Ved å være med ville jeg enkelt og greit få informasjon fra GEN hvordan de ser på seg selv og hva deres rolle er for økolandsbyene som eksisterer rundt om i verden. Mye av tiden vi tilbragte på workshop gikk til å snakke om Tromsø sin framtid som øko-by, men også til å legge konkrete planer for Tromsø gjennom at flere organisasjoner som ønsket en grønnere by deltok. Workshopen gikk over tre dager, så det var mye tid til sosialisering mellom øktene. Denne tiden brukte jeg til å snakke med de andre deltagerne for å høre noen av deres historier. Ikke alle hadde bodd i økolandsby, men mange hadde vært på besøk i andre landsbyer etter ønske om å få til noe lignende i Nord- Norge. Store deler av informasjonen jeg har om GENs arbeid, samt de forklaringene på de forskjellige typene økolandsbyer som finnes fikk jeg gjennom samtaler med, og foredrag av Kosha Joubert. Skriftlig informasjon om GEN fikk jeg også gjennom Joubert, både brosjyrer, samt noen dokumenter om retningslinjene til organisasjonen som ble brukt på seminaret, uten at det ble delt ut til oss som deltok.

3.10 Etske betraktninger

Både Milner og Olaf hadde på forhånd fått vite at jeg ønsket å utføre et feltarbeid i landsbyen. Ingen av de hadde noen videre spørsmål før jeg ankom, og dermed ble det ikke

¹⁷ Fra nettsiden <http://www.uarctic.org/> The University of the Arctic (UArctic) is a cooperative network of universities, colleges, research institutes and other organizations concerned with education and research in and about the North.

¹⁸ Fra hjemmesiden: <http://www.gaiaeducation.net/> Gaia Education promotes a holistic approach to education for sustainable development by developing curricula for sustainable community design. While drawing upon best practices within ecovillages and transition settings worldwide

snakket noe mer om prosjektet og deres deltagelse før jeg reiste dit.

Selv om Milner og Olaf visste om prosjektet, var jeg nødt til å informere de jeg snakket med i landsbyen om prosjektet selv, da de andre i landsbyen ikke var blitt videreformidlet om det. Også personer som ikke er nevnt i oppgaven, eller som ikke ble en del av feltarbeidet visste at jeg skreiv masteroppgave basert på feltarbeidet der. Fra de frivillige arbeiderne ga meg kommentarer som «so its something academic» da de ble fortalt om feltarbeidet. Noen var heller ikke videre interessert i å vite om det, eller hadde ikke kjentskap omkring hva antropologistudiet gikk ut på. De ønsket heller å snakke om hagebruket, arbeidet vi gjorde, musikk, mat, hvem som var interessert i hvem, hva vi skulle finne på til helgen, osv. Francis var den i landsbyen jeg snakket mest med om masterprosjektet med. Jeg opplevde også å få kommentarer om at jeg heller kunne «droppe prosjektet og komme å bo i økolandsbyen», noe jeg så på som en hyggelig kommentar basert på at min tilstedeværelse ble satt pris på.

Dialoger mellom meg og mine informanter var i stor grad farget av at vi likte hverandre og hverandres selskap godt. Ved at jeg ble en naturlig del av hverdagen deres, var det kanskje ikke så rart at de ikke følte et behov for en forklaring på hva jeg var ute etter eller hva jeg ville skrive om. Jeg har valgt å ta det som et slags tegn på tillit fra mine informanter. De visste jeg skulle skrive om økolandsbyen, og det var kanskje nok. Å tvinge noen til å være interessert i mitt masterprosjekt ble uaktuelt, derfor har jeg gjennomgått noen etiske betraktninger for prosjektet mitt, slik at det er tilpasset deres samtykke og deltagelse (Spradley 1980: 20- 22).

Selv om jeg fikk gitt informasjon om at min tilstedeværelse i utgangspunktet var motivert av et feltarbeid, var dette noe som de fleste ikke tenkte på etter klokken fire. Da var dagens arbeid ferdig, og man kunne sosialisere sammen, ta seg en øl, spille musikk eller bare «henge ut». Jeg hadde, uavhengig av tid på døgnet, lange samtaler med informanter om økolandsbyen og forholdene de hadde til hverandre. Enten over en kaffe på ettermiddagen, eller over en øl rundt bålet om kvelden. Situasjonene, hvor vi var i landsbyen, varierte. For mine informanter var dette «utenfor arbeidstid», og kanskje dermed også «utenfor felt-tid».

3.11 Anonymisering

American Anthropology Association kom på 1970 tallet med noen grunnregler for antropologer i felt, som tok høyde for å ivareta antropologers og informanternes beste. Her er stikkordet «safeguard», eller «å beskytte» på norsk (Spradley 1980: 20). Dette har vært i bakhodet mitt etter feltarbeidet og har bidratt til at jeg har tatt de etiske vurderingene som jeg har, for dette prosjektet. Selv om mine informanter utrykte et ønske om å ikke delta, eller om å være anonym, er dette en vurdering jeg har tatt i ettertid av feltarbeidet for å kunne fortelle deres historier, uten å plassere de i noen vanskelig situasjoner.

Å bruke ekte personnavn ville ikke være riktig i forhold til åpenheten og den gode mottagelsen jeg møtte i landsbyen, hvor jeg opplevde både tillitt og vennskap med mine informanter. Samtidig ønsket jeg å bruke samhandlingsdataen som kom fram gjennom hverdagslivet i landsbyen, nettopp fordi den er med på å danne et bilde av hvem disse menneskene er og hvilke relasjoner de har med hverandre. Ikke bare gjennom mine observasjoner og ord, men også gjennom deres egne forklaringer og fortellinger. Det er også detaljer rundt deres private forhold jeg har valgt å ikke ta med i oppgaven. Dette er for å beskytte de som har deltatt i prosjektet eller fordi disse detaljene ikke spilte noe rolle i hvilken type oppgave jeg ønsket å skrive.

I tillegg til å anonymisere personnavn har jeg anonymisert informantenes arbeidssted utenfor landsbyen. Informasjon om barna i landsbyen er heller ikke tatt med i denne oppgaven for å verne om de. Personkonflikter folk har hatt på tomannshånd er heller ikke tatt med. Dette er vurderinger jeg har gjort ut i fra hvilken relevans det har hatt for oppgaven.

Økolandsbyens beliggenhet er ikke anonymisert. Siden landsbyen i Hurdal er den første i sitt slag, samt har gjennomgått den begivenhetsrike transformeringen fra privat initiativ til et offentlig prosjekt, stiller den ganske alene i Norge i dag. Siden landsbyen også selv har ønsket å stille opp for media og, har vært fremstilt i en rekke nasjonale avis og tv reportasjer, har jeg vurdert det dithen at det var forsvarlig å la landsbyens plassering i Hurdal komme frem i oppgaven.

Det har også vært andre etiske spørsmål jeg har vært nødt å ta stilling til igjennom prosjektet. Blant annet noe som for meg var et kunstig skille mellom å være «i felten», og «fritiden» jeg hadde i for eksempel helgene. Det var aktiviteter i landsbyen som forflyttet skillet mellom «i» og «utenfor» felten hele tiden. Når for eksempel noen av innbyggerne eller de frivillige hadde bursdag og vinen kom på bordet, fortalte flere åpent om hvordan det hadde vært utfordrende å være i økolandsbyen på grunn av kjærester, ekskjærester, mine barn og dine barn. Dette dannet et bilde for meg om hvordan livet i økolandsbyen hang sammen, med alle personene som hadde tilknytning til prosjektet og relasjonene de hadde til hverandre. Men da dette ble fortalt i en vennskapelig kontekst med alkohol på bordet følte det ikke riktig å sitere de på dette, med mindre dette var noe som ble bekreftet ved en senere anledning. Det var en vanskelig egg å balansere på som student i felten, men konklusjonen er at alle som har bidratt med data til denne oppgaven har blitt anonymisert, slik at jeg kunne fortelle historiene deres på en redelig måte.

3.12 Feltarbeid hjemme?

Det skulle vise seg å være lettere enn jeg originalt trodde å komme inn i gruppen av mennesker som landsbyen besto av. Når jeg kom til Hurdal var det for eksempel flere av de som var der som var i samme aldersgruppe som meg. Flere av de frivillige arbeiderne var også studenter i sine hjemland. Dette gjorde det både enkelt og naturlig å komme i kontakt med både innbyggerne og de frivillige. Vi snakket sammen hele tiden, om alt mellom himmel og jord. Folk var generelt veldig imøtekommende. Jeg ble inkludert i den grad at det ikke var noe behov for å utføre formelle intervjuer, og det var lite problematikk knyttet til språk når vi kommuniserte sammen. Morris Freilich (1977) skriver om «rapport», eller grader av integrering som jeg velger å kalle det på norsk. Rapport er et begrep som brukes for å beskrive i hvilken grad man integreres inn i samfunnet man studerer. Freilich påpeker blant annet at ved å kunne det lokale språket på stedet du gjør feltarbeid, vil man ikke bare forstå livene til de du studerer, men også kulturen deres. Slik Freilich beskriver det er kultur *alt*, og livene vi lever er bare en liten brikke i helheten. Sett slikt på det er språk et av de nyttige verktøyene vi har for å kunne si at vi forstår en kultur (Freilich 1977: 256- 257).

Cato Wadel(1991) beskriver i «Feltarbeid i egen kultur» at det som antropolog i felten er lett å ta ting for gitt i møte med sine informanter når man utfører feltarbeidet på «hjemmebane». Man har flere ting til felles (tror man?) og man snakker det samme språket. Allikevel er det utfordringer med å være feltarbeider i egen kultur (Wadel 1991). Til tross for at jeg var «hjemme» i Norge, var det på flere tidspunkt at majoriteten av mennesker i øklandsbyen tilhørte andre nasjonaliteter og hadde andre morsmål. Jeg hadde forestilt meg at problematikk rundt språk, kultur og oversettelse ville være et ikke-tema siden jeg var hjemme i Norge. Jeg opplevde også at mine forutinntatte forventninger til samtaler med informanter, ble annerledes enn hva jeg hadde en idé om, forhekset av ideen om at jeg og «de» var så like. Jeg kunne forvente store ord og lange monologer rundt hvorfor det var viktig å tenke klima når man dreiv på med hagebruk, men i stedet fikk jeg til svar «fordi jeg er opptatt av hva jeg får i meg gjennom maten jeg spiser». Mange av mine egne forutinntatte ideer ble satt på prøve i møte med mennesker jeg antok var «som meg».

Selv om det er mange fordeler ved å være nær de man studerer, både nært i en fysisk forstand, men også på et mentalt plan med interesser, meninger og verdier var det også noen utfordringer. Selv om jeg ikke så på det som utfordringer når jeg var i landsbyen har det blitt utfordringer etter at skriveprosessen startet. I samtale med andre studenter var det mange som hadde mulighet til å skifte mellom å være «av» og «på» under feltarbeidet. Det var alltid et sted hvor de kunne trekke seg tilbake. En by, et rom, en venn sin leilighet eller en hybel. Jeg hadde ikke noe sted å dra for å være «av», og endte med å være «på» 24 timer i døgnet under feltperioden. På denne måten gikk informanter over til å være venner etter at jeg hadde forlatt øklandsbyen. Jeg har fått meldinger fra flere informanter om lykkeønskninger framover, og at de håpet å se meg igjen i landsbyen. På denne måten var det ikke lenger bare samtaler som ville brukes i en masteroppgave, men samtaler mellom venner som delte erfaringer og meninger. Dette er akkurat noe av det som blir problematisert på forelesninger og i metodebøker innen antropologien, at man kan komme for nært de man studerer til at det er mulig å ha nøytrale eller objektive observasjoner. Og at man ved for stor grad av nærhet ikke vil klare å se på feltsteder med språk, ritualer, informanter og alt som hører til med de relativistiske øynene man trenger for å gjøre beskrivende, og ikke fordømmende eller partiske observasjoner.

I skriveprosessen for denne oppgaven har det vært viktig å skille mellom informanternes utsagn på et generelt nivå, og hva som er relevant data for oppgaven. Til tross for uker med datainnsamling har det vært nødvendig å sortere hva som måtte med i forhold til relevans til forskningsspørsmålene. Å studere hverdagsliv, eller å følge en gruppe mennesker som lever tett på hverandre over tid ga meg ikke bare data om landsbyen som helhet, men også om alt i fra hvilke allergier folk hadde, hvor de hadde gått på folkehøyskole, hva som var den kuleste konsertopplevelsen på 80 tallet, hvorfor teflonpanner ikke var verdt pengene, osv. Alt mellom himmel og jord kommer fram når man tilbringer all sin tid sammen med folk. Hva som skulle brukes og hva som skulle utelates fra skriveprosessen måtte gjennomgås av meg i ettertid.

Jeg var på mange måter «hjemme» på feltarbeid i den forstand at jeg var i Norge og at jeg brukte morsmålet mitt daglig i samtale med informanter. Jeg følte meg også hjemme i naturen, og i det sosiale gjennom at jeg ble inkludert i det meste som skjedde av aktiviteter, både i og utenfor den fastsatte arbeidstiden i landsbyen. På den andre siden hadde landsbyen frivillige og ansatte arbeidere fra vært mange steder med ulik kulturell bakgrunn. Det var også et stort antall frivillige i løpet av tiden jeg var i landsbyen, og jeg snakket i perioder mer engelsk enn norsk. Det var også perioder hvor vi som snakket norsk var i mindretall, hvor det var flere franskmenn eller personer med polsk opprinnelse i landsbyen enn personer fra Norge og jeg måtte da stille meg kritisk til mine egne forutinntatte ideer, og innse at jeg ikke var så «hjemme» som jeg originalt hadde forestilt meg.

4 Økolandsbyen

I dette kapitlet vil jeg fortelle historien som ligger bak økolandsbyen, fra den spede start med kun en idé, fram til den første tiden i Hurdal. I tillegg vil jeg redegjøre for dyrehold og matproduksjonen som foregår i landsbyen. Som nevnt tidligere skiller landsbyen seg fra andre økologiske landsbyer, noe som har med utbyggingen av boliger å gjøre, men også fordi landsbyen har fått en offentlig rolle i Norge og det ha vært mye mediedekning de siste årene. Landsbyen kan beskrives som et Pioneer-prosjekt på grunn av dens historie og situasjon i dag. Helt først kommer en beskrivelse av landsbyens fysiske utforming.

4.1 Fysisk utforming av økolandsbyen

Rent fysisk er husene i økolandsbyen organisert i en kronglete, men sirkulær form, noe som ikke er uvanlig for økologiske landsbyer. En sirkulær form bidrar til at alle husene står i et tilknytningsforhold til hverandre, og at ingen hus står for seg selv. Slik landsbyen framsto under feltarbeidet var det totalt 11 hus, inkludert låven og scenen som finnes på området. De fleste av disse husene fungerte som boliger. Låven og felleshuset var trepanelbygginger, mens boligene var halmhus, og noen var trepanelhus.

Mange økolandsbyer i dag er bygd opp eller drives etter permakultur-prinsippet¹⁹, noe som baserer seg på at man ikke skal manipulere eller forme jorden etter eget ønske. Har man for eksempel plantet frø skal det ikke «klappes» på jorden slik at den blir komprimert. I stedet skal man ta tiden til hjelp og la vind og regn komprimere jorden på en naturlig måte. Dermed er det innen Permakulturfilosofien naturlig å bygge hus eller dyrke jord der jorden er «ferdig» preparert, eller at det krever lite for å forberede jorden før menneskelig inngripen. Husene skal bli en naturlig del av sine omgivelser, og estetisk sett kunne passe inn i miljøet der de blir plassert. Resultatet er ofte at bygninger (og åker) framstår litt kaotisk plassert i motsetning til mer konvensjonelt planlagte byggeprosjekter hvor plasseringen av bygg gjerne følger noen bestemte linjer som passer med bilveier, fortau, lekeplasser, butikker, osv. Hurdal økolandsby var ikke bygd opp etter et permakultur-prinsipp (selv om noen av de fastboende

¹⁹ Fra <http://www.permakultur.no/>: Permakultur er et designverktøy for bærekraftig utvikling. Det tar utgangspunkt i det eksisterende, og har naturen med dens optimale løsninger som forbilde. Gjennom en systematisk og helhetlig tilnærming oppnås en maksimal utnyttelse av ressursene.

praktiserer permakulturfilosofi), men husene er plassert slik at de står i et tilknytningsforhold til hverandre, med omkring 10-20 meters mellomrom. Det går stier eller gangveier mellom alle bygningene og selve området for landsbyen er bilfritt. Det er i utkanten av landsbyen en liten parkeringsplass som de fastboende kan benytte seg av. Det er også en parkeringsplass for besøkende som er plassert ved låven (dvs. ved inngangspartiet til selve landsbyen). Olaf, samt noen av de frivillige, benyttet seg av tråsykkel for å komme seg rundt innad på området.

Landsbyen er i tillegg plassert på det som tidligere var Hurdal prestegård. Presteboligen er fortsatt på tomten, men drives ikke i tilknytning til landsbyen. Presteboligen var under renovasjon under perioden jeg var på feltarbeid og er ikke en del av økolandsbyen, til tross for at den står på samme område. Den drives som en egen operasjon i tilknytning til Hurdal Kirke. Innbyggerne i landsbyen har intet ansvar i forhold til renovasjon, vedlikehold eller bruk i tilknytning til denne boligen.

Det er også et sceneområde i landsbyen som er bygd av innbyggerne selv. Sceneområdet er inngjerdet med skigard og rommer et par hundre mennesker om det er oppfylt. Selve scenen er formet som en gapahuk, og landsbyen har et profesjonelt lydsystem til disposisjon ved festlige anledninger. Inne på området er det benker til å sitte på, samt bålpanner og bålsted. Sceneområdet brukes til konserter eller når det skal markeres en spesiell anledning. Her har det blant annet vært arrangert lysfest (fest med bål og lys for å markere mørketiden), konserter, Høstival (feiring av god innhøsting). Jeg fikk selv vært med på Høstivalen som var i september 2014, samt feiring av noen private bursdager ved sceneområdet. Når området ikke er i bruk vandrer dyrene i landsbyen fritt rundt og beiter der. De frivillige og ansatte arbeiderne brukte av og til området på kveldstid for å tenne bål, lytte til musikk, ha trommesirkler og sosialisere.

Felleshuset i økolandsbyen. I bakgrunnen ser man scenen og sceneområdet. Til høyre for felleshuset ligger prestegården.

Scenen i landsbyen, samt litt av sceneområdet.

Trepanelhus og halmhus i skjønn forening. Husene fungerte som boliger, og var bygd med europaller i bunnen.

Til høyre på bildet ser man to trepanelhus, samt et halmhus. Den lille «tipien» helt til høyre er en pizzaovn som oppvarmes av vedfyring.

Utsikt fra sceneområdet mot husene i økolandsbyen. Den store røde bygningen bakers er låven.

4.2 Frivilliges bosituasjon i landsbyen

De frivillige bor i landsbyen, der det er ledig rom. Det ene av trepanelhusene var kun i bruk når de frivillige trengte soveplasser. Ellers var det som nevnt 3 rom i felleshuset de kunne benytte seg av, samt noen ledige soveplasser i boligen hvor Aurek bodde. Noen frivillige som kom fort bare noen dager, i forbindelse med aktiviteter som skulle være i landsbyen bodde av og til i telt. Ellers var det mulig å sove i låven, om man hadde med soveposer. En frivillig som kom reisende fra Danmark valgte å sove i lavvoen som ligger mellom utbyggingen i lia og selve landsbyen med bebyggelse. Han fikk tilbud om å flytte inn hos Aurek, men han var godt vant med friluftsliv og ønsket selv å bo i lavvoen. Lavvoen er for øvrig en type gamme, som kalles for lavvo av folkene i landsbyen.

Alle frivillige benytter seg av felleskjøkken, bad og andre fasiliteter. Dermed er det naturlig at de også tilbringer tid sammen utenom arbeidet. Om alle skulle lage middag samtidig på kjøkkenet, ble det gjerne en fellesmiddag ut av det. Og om flere ville slappe av i fellesstuen, ble det ofte en filmkveld ut av det. Bosituasjonen for de frivillige la premisset for sosialiteten, og de frivillige var veldig sosiale. De fastboende var mye i sine egne boliger, og benyttet ikke felleskjøkken og stuer i samme grad som de frivillige, og falt dermed litt utenfor sosialiteten som oppsto mellom de frivillige.

«lavvoen» i lia over landsbyen

4.3 Hvordan økolandsbyprosjektet startet

Den første jeg spurte direkte om hvordan økolandsbyen startet var Olaf. Jeg formulerte meg noe sånn som «hvordan startet dette prosjektet? hvem kom med ideen først?». Dette var på en av mine første arbeidsdager, en solfylt dag vi målte opp meter jord til potetland. Jeg hadde kommet på en fredags kveld, og vi startet arbeidet den påfølgende uken. Olaf svarte meg «det vet jeg ingen ting om, så jeg vil gjerne at du har det med i oppgaven din slik at jeg får vite det selv». Jeg fant siden ut at Olaf ikke hadde vært med av oppstarten av landsbyprosjektet, men at han hadde jobbet et par steder i Norge som gartner tidligere før han kom til Hurdal.

Å bli kjent med historien som lå bak økolandsbyen slik den framsto i 2014, var lettere sagt enn gjort. Det er mange mennesker som har spilt en rolle i utviklingen til landsbyen, og det er mange som har vært med i prosessen som ligger bak Norges første økologiske landsby. Mange som var med i oppstarten er falt av underveis av ulike grunner. Jeg fikk under feltarbeidet den noenlunde samme historien hos de fleste, men med forskjellig vinkling. For mange av de som bor i landsbyen i dag er økolandsbyens historie en historie om suksess for gruppa som startet prosjektet og om å følge drømmer. For andre er det en historie om ting som ikke gikk helt som forventet, hvor livet tok en annen vending enn planlagt. For noen kan det også oppleves som de har falt utenfor fellesskapet de en gang var en del av.

Økolandsbyen beskriver selv ideen bak landsbyprosjektet slik, i prospektet for utbyggingen av landsbyen:

Hurdal økolandsby er et privat initiativ med en helhetlig innfallsvinkel til spørsmålet om bærekraftig utvikling, hvor økologiske boliger, miljøvennlig livsstil, grønn næringsvirksomhet, økologisk dyrking, sosialt fellesskap og kulturelle aktiviteter knyttes sammen til en spennende helhet. [...] Prosjektet utvikles i nært samarbeid med Hurdal kommune og en rekke andre samarbeidspartnere. Målsetningen er å skape et dynamisk og levende miljø hvor beboerne inspireres til å følge opp den økologiske profilen. Estetikk, åndsliv og kultur er en forutsetning for og en del av det bærekraftige.

*Prosjektets mål er å skape en mest mulig levende landsby hvor den kulturelle og estetiske dimensjon løfter og bærer frem det økologiske.*²⁰

Drømmen om en økolandsby i Norge startet i 1998. Da dro Wilson, Milner, og et par andre likesinnede mennesker til Skottland og besøkte Findhorn Foundation. Findhorn er en av verdens første økolandsbyer hvor presidenten for Global Ecovillage Network i dag er bosatt, og som har vært vert for mange globale økolandsby-samlinger, senest sommeren 2014.

Turen til Skottland ble dratt i gang for å lære mer om hvordan Findhorn organiserte og dreiv sin økolandsby. Findhorn Foundation er en av de mest kjente økolandsbyene som eksisterer i dag og har en sentral rolle i det globale nettverket som er sammensatt av økolandsbyer over hele verden.

Wilson som er født og oppvokst på gård var allerede opptatt av økologi og bærekraftighet fra ung alder. Mitt inntrykk under feltarbeidet etter samtale med Milner og Wilsons onkel, var at han var den som var frampå i forhold til å få prosjektet i gang. Ifølge onkelen hadde dette lenge vært en drøm, og den siste dråpen pågangsmot og motivasjon kom etter besøket i Skottland. Alle hadde tidligere bodd i en eller annen form for kollektiv, uten å nødvendigvis trekke det så langt som å lage en landsby ut av det. Vennegjengen så en verdi i dette konseptet med å bo, samt å arbeide sammen i et fellesskap, en verdi de hadde savnet i sine liv før dette prosjektet startet. De dannet seg en evolusjonær idé som Wilson selv forklarer det. Ideen går ut på at livet ville være givende og helhetlig for individer som levde i fellesskap om de arbeidet sammen om felles mål, samtidig som de levde livene sine der hvor de arbeidet. Det ville også skape mindre avstand mellom livet generelt og arbeidslivet. Dette skulle være et alternativ til det hverdagslivet de levde før de kom til Hurdal, hvor de jobbet et sted, hadde barn i skole et annet sted, bodde i en leilighet et sted og hadde fritidsaktiviteter og sosialt liv et annet sted. Da Wilson sa dette brukte han ordene «oppdelt» og «oppstykket» for å beskrive de livene som økolandsbyboerne hadde før de flyttet inn i økolandsbyen.

²⁰ Hentet i fra økolandsbyens egne hefter og prospekter.

I 2001 ble det bestemt at økolandsbyggingen skulle slå seg ned i Hurdal, og i 2003 startet byggingen av de midlertidige halmhusene.²¹ Etter at gjengen slo seg ned i Hurdal og ble til Hurdal økologiske landsby er det verdt å nevne at økolandsbyen hadde et tett samarbeid med den lokale befolkningen og lokale aktører i området og omkring Oslo. Økolandsbyen har generelt vært godt mottatt, selv om ikke alle som er enige i alt landsbyen gjør, har det ikke vært offentlige eller større konflikter. Under prosessen med å bygge halmhus og gjøre området beboelig for flere mennesker enn det originalt hadde vært der måtte økolandsbyggingen være kreative, og tålmodige. Det var også her økolandsbyen så behovet for investorer for å få penger til prosjektet, og dermed ble økolandsbyen et offentlig støttet prosjekt.

4.4 En økolandsby tar form

Etter at økolandsbyprosjektet slo seg ned i Hurdal ble det fart i prosessen. Som jeg har nevnt tidligere lå tidligere Hurdal prestegård på området hvor landsbyen skulle slå seg ned, uten at det var særlig med boliger der annet enn en gammel enebolig i tre og en gammel låve. Planen var å bygge ut i lia over prestegården, men dette ville ta tid, så vennegjengen satt i gang med å bygge halmhus som skulle fungere som midlertidige boliger. Denne typen boliger er normalt ikke tillatt i Norge for permanent bosetting (ble jeg fortalt), men det skulle være en midlertidig løsning inntil utbyggingen i lia startet slik at innbyggerne kunne flytte inn der. Prosessen med å bygge halmhusene tok tid, da ingen av de som var med på prosjektet hadde noe erfaring med å bygge denne typen hus. Oliver, som tidligere bodde i landsbyen, var innom flere ganger under feltarbeidet. Han kunne stolt peke på et halmhus og si at dette hadde han bygd helt selv. Planen var aldri at halmhusene skulle brukes som boliger i så mange år, men det har tatt tid å få alt på plass i lia, og halmhusene har tålt både kalde vintre og varme somre. Over tid har husene fått både strøm og noe provisorisk vanntilgang, noe det var dårlig med i oppstarten.

Plasseringen i Hurdal er ikke valgt tilfeldig av de involverte i økolandsbyprosjektet. Akkurat denne plasseringen kom av at det allerede var mye dyrkbar jord på området, i tillegg til et

²¹Årstall hentet fra økolandsbyens nettside: <http://hurdalecovillage.no/okolandsbyen/historikk-hurdal-okolandsby>

stort skogsområde med et utvalg av trær, sopp og planter som innbyggerne kan benytte seg av. I tillegg er skogen en nyttig ressurs i forhold til vedhogst for salg og for eget bruk. Da det allerede var land på området, en låve, en prestegård og en enebolig som i dag fungerer som fellesthus, har halmhusene blitt naturlig integrert inn i den estetiske utformingen av området.

I tillegg til å være et godt område for å bygge en økologisk landsby, var det også viktig at lokalbefolkningen i området ville ta imot prosjektet i sitt nærmiljø. Å starte et så langsiktig og omfattende prosjekt som en økolandsby er, dersom lokalbefolkningen og økolandsbyen starter sin kontakt med uenighet, vil bringe med seg flere utfordringer enn hva man kanskje i utgangspunktet ønsker seg. Det var også andre grupper eller personer som var interessert i stedene økolandsbyen var i kontakt med underveis i prosessen med å finne lokalitet for landsbyen, men dette var personer og grupper som ønsket å bygge leiligheter eller benytte områdene til andre typer utbygninger. Også siden ikke alle i Norge i dag er klar over hva en økolandsby er, kan det virke både fremmed og skremmende å ta imot et slikt prosjekt i sitt nærmiljø. Landsbyprosjektet havnet i Hurdal, også fordi Hurdal kommune ønsket å satse på grønne initiativer og skape en bærekraftig kommune, og tilbydde landsbyen å slå seg ned på tomta.

Omkring 3 minutters gange fra landsbyen finnes det som tidligere var et skolebygg. Etter at Hurdal kommune fikk nytt skolebygg nærmere sentrum ble den gamle skolen lagt ut for salg, og kjøpt av økolandsbyen. Skolen er nå i en prosess hvor den bygges om til et økologisk næringscenter, ikke bare for landsbyen, men på sikt for hele lokalområdet og kommunen. Da jeg forlot landsbyen etter feltarbeidet var allerede grunnarbeidet med å få etablert bakeri og cafe på næringssentret påbegynt. Etter å ha snakket med noen av informantene mine i ettertid er også det mer praktiske arbeidet i gang. Siden det originale skolebygget er på totalt ca. 2000 m² bygningsmasse vil næringssentret bestå av mer enn bare en café og bakeri. Her vil det komme aktivitetsrom hvor landsbyinnbyggerne kan arrangere aktiviteter som dans, yoga, meditasjon, eller idrettsaktiviteter for barn. I tillegg vil det være et kontorfellesskap og et «holistisk» helsesenter for både kropp og sjel (mental og fysisk helse). Det skal også være kjøkkenhage, samt landhandel hvor det selges produkter fra økolandsbyen og dens innbyggere, samt verksted og atelier.

Felleshuset i landsbyen har 3 plan. I kjelleren er det badstu (som Oliver også hadde bygd), vaskerom, boder og toalett. På mellomplanet er det en fellesstue og et felleskjøkken, samt gang og kontor. Kontoret er det i hovedsak Milner og Wilson som bruker. Her foregår det organisatoriske og administrative arbeidet som tilhører ledelsen. På øverste plan er det et lite kjøkken, et bad og 3 soverom. Et av disse rommene hadde jeg under feltarbeidet.

Felleshuset hadde fungert som hjem for 4 familier under prosessen med å få på plass halmhusene. Det bodde en familie på hvert av rommene, samt at en kvinne og hennes datter hadde bodd på kontoret på mellomplanet. Det hadde også vært en campingvogn utfor huset som fungerte som hjem for en annen kvinne. Av romantiske, problematiske årsaker hadde kvinnen i campingvognen flyttet ut etter hvert. Da dette ble forklart. Spurte Milner om jeg hadde sett filmen «Tilsamans», noe jeg hadde, og jeg kunne jeg tydelig se en parallell mellom å bo i en øklandsby og å bo i hippie-kollektiv i Sverige a la «Tilsamans».²² Ved å bo så tett på hverandre er det naturlig å tenke seg at det vil oppstå følelser mellom mennesker. Både kjærlighet, irritasjon og sjalusi, og vennskap. Akkurat dette med kjærlighet vil i lukkede omgivelser som en øklandsby by på utfordringer, nettopp ved at om ting ikke fungerer vil man fortsette å se hverandre da man bor 10-20 meter i fra hverandre, deler bad, kjøkken og vaskemaskiner. For Oliver var dette tilfelle. Han valgte å bli boende, og da flyttet ekskjeresten ut. Men nå som hun planlegger å flytte inn i lia, er han valgt å flytte ut av landsbyen.

Som både Milner og Wilson uttrykte under feltarbeidet, har øklandsbyen ikke noe ønske om å være et fristed for personer som lever på kanten av norsk narkotikapolitikk eller hva som generelt er lov og ikke lov i Norge. De ønsker ikke å bli framstilt som en religion, en kult, en sekt eller fanatikere. Hovedmålet med å starte en økologisk landsby var å sette et eksempel i forhold til å realisere et ønske om et bærekraftig, helhetlig liv. I Hurdal ønsket de å gjøre muligheten for å leve miljøvennlig til en livsstil, ikke bare en hobby.

²² Tilsamans er en svensk film fra 2000, med handlingen lagt til 1975. Filmen tar for seg livet i et hippiekollektiv, med de gledene og utfordringene beboerne møter i kollektivet.

I starten av landsbyprosjektet oppdaget initiativtakerne fort at et slikt prosjekt kunne trekke til seg mennesker med en litt annen agenda enn de selv hadde. Noen tenkte kanskje at Hurdal ville være et bra sted å dra til, der kunne man komme litt «utenfor lupen» til enkelte offentlige myndigheter, hvor hasj og andre preparater ville flyte fritt, langt inne på «bondelandet». Men det var aldri intensjonen, og særlig ikke etter at offentlige penger ble investert i landsbyen. For Milner og Wilson ble det da enda viktigere å vise at eventuelle offentlige penger ble godt investert og forvaltet inn i landsbyens framtid. Slik økolandsbyen fungerer i dag, er det åpent for alle som ønsker å bosette seg der, men det er noen retningslinjer som er blitt viktige i landsbyen av forskjellige årsaker, kanskje særlig på grunn av at landsbyen har tatt i mot mange frivillige arbeidere. Den mest åpenbare er per dags dato «at det ikke er tillatt med narkotika». Dette er det flere grunner. Naturligvis fordi, norsk lov er også økolandsby-lov. Økolandsbyen er støttet av offentlige midler, og må generelt forholde seg til lovene som gjelder ellers i landet. Dette er hvorfor det har vært viktig for Milner og Wilson å få fram hvilket sted landsbyen er, da det er mange forestillinger om at i en slik «lukket» setting vil alt være lov. En annen grunn er at det er viktig for landsbyen å være et trygt og forutsigbart miljø for barna som er i landsbyen. Barn trenger stabile liv og trygge voksne mennesker å forholde seg til. Litt fram i tid når økobarnehagen er på plass er det viktig at de som lar barna gå der vet at de er i trygge omgivelser. Andre retningslinjer var «å ta hensyn på kveldstid i forhold til spilling av musikk». Alle disse retningslinjene nevnes i en brosjyre som blir delt ut til de frivillige som kommer.

4.5 Utbygging i lia

Som nevnt innledningsvis er det flere måter å organisere en økologisk landsby på. Det er (nesten) bare fantasien som setter grenser for hva man ønsker å gjøre, og hvordan man ønsker å gjennomføre det. Den tydeligste føringen GEN har lagt for organiseringen av landsbyer er at de skal ha et felles mål i grunn for gjennomføringen, det skal være et «intentional community». I tillegg må eventuelt jordbruk og produksjon være økologisk. Om den ikke er godkjent økologisk av et statlig organ som kontrollerer produksjonen, kan det fortsatt være produksjon så lenge det ikke er til offentlig salg, men man kan fortsatt selge i landsbyen eller på markeder, eller til eget forbruk.

Hurdal er i sammenligning med andre økolandsbyer i Europa, ganske annerledes. Delvis fordi landsbyen ikke er direkte knyttet til/underlagt GEN og delvis fordi prosjektet har vært under utvikling over svært lang tid og tatt flere retninger i prosessen. Slik landsbyen framsto under feltarbeidet er ikke nødvendigvis så ulikt andre økolandsbyer, og som besøkende i landsbyen er det lett å glemme at dette er et prosjekt som enda er under utvikling. I lia ovenfor landsbyen er et stort byggeprosjekt på gang, som styres av landsbyen selv (mest av ledelsen). Slik landsbyen er i dag blir den framstilt som en midlertidig løsning, mens det som skjer i lia er hvordan landsbyen vil bli når den er ferdig. For mange av personene som var involvert i landsbyen når de kom til Hurdal er nok utbyggingen i lia og den offentlige rollen landsbyen har fått på grunn av utbyggingen, noe annerledes fra hvordan de så for seg at det ville bli.

Bilde fra nede i lia, med utsikt opp mot utbyggingen av aktivhusene

Det vil komme totalt 3 boligtau opp i lia. Noen år fram i tid, når alle boligene står ferdig vil Hurdal økolandsby være den største i Norge, og den første av sitt slag. Boligtunene vil bestå

av leiligheter og eneboliger. Hver bolig vil ha sitt eget private drivhus, samt en privat hage som beboerne kan disponere som de vil. Alle boligene vil bli utstyrt med solcellepanel på takene, slik at husene selv kan produsere strøm. Overskuddsstrøm vil bli solgt tilbake til leverandører. Enova, et norsk statsforetak som driver med utvikling av energi- og climateknologi, og er statens organ for å drive fram en omlegging av energibruk og energiproduksjon, har investert i solcelleløsningen. Det vil bli den største solcelleparken i Norge når alle boligene står ferdig. Wilson er i hovedsak den som har tatt seg av alt det organisatoriske som ligger bak oppbygging, salg og organisering av husene i lia. Disse husene er tegnet av Rolf Jacobsen som er arkitekt, som for øvrig har sitt kontor i et halmhus også, men ikke i økolandsbyen.

Torsdag 26. juni 2014 sto det første huset i lia klart til innflytning. På dette tidspunktet var det allerede fire hus som var bygget på det første bolig-tunet. Dagen ble markert med mediedekning fra både aviser og tv, samt nøkkeloverrekkelse og felles dugnad for å få flyttelasset til kjøperne på plass. Dagene før innflytningen jobbet alle de frivillige, de ansatte, Wilson, Wilsons onkel, og paret som skulle flytte inn med å få på plass den private hagen som tilhørte huset. Det skulle bli en permakultur hage, og huset skulle brukes som visningshus for folk som ønsket å komme på befaring og for media som ønsket å rapportere om utviklingen i økolandsbyen.

Åpningen av det første huset var en stor dag for Milner, Wilson, de fastboende i landsbyen og lokalbefolkningen generelt. Det var mye å gjøre før avdukingen av huset. Arkitekt Rolf Jacobsen hadde ikke bare tegnet husene, men også en skisse for hagen til det første innflytningsklare huset. Rundt tiden da det første huset ble innflyttet var de fleste husene i bolig-tun 1 allerede solgt. Det bare ett hus igjen som var til salgs i det første bolig-tunet. Jeg fikk innblikk i både hvem som kunne være interessert i å kjøpe dette huset, samt mennesker som kom på visning fordi de kanskje var nysgjerrige på å bo i økolandsbyen på sikt. Samtidig som jeg under innflyttingen av det første huset møtte en del av de menneskene som hadde kjøpt seg inn i økolandsbyen allerede, og som ventet på å flytte inn. Det var stor variasjon i både alder, yrker og interesser, men det de hadde felles var et ønske om å leve på en måte som ikke ville skade de miljømessige omgivelsene. De fleste hadde også vært tiltrukket av å

bo utenfor en storby, nærmere naturen. Mange tiltrekkes landsbyen fordi alt ligger til grunn for å leve i større grad selvforsynt og miljøvennlig. Det vil være lettere å flytte inn i landsbyen og leve bærekraftig, enn å flytte inn i en bygård i en storby, og starte prosessen derifra.

Dagen før det første huset ble innflyttet snakket jeg med et eldre ektepar som hadde kjøpt et av husene som ikke var bygd enda. De var begge pensjonister og ønsket å tilbringe livet utenfor Oslo, hvor de kunne nyte dagene med turer og hagearbeid, og slappe av. De hadde også en hund som de ønsket å gi et aktivt hundeliv, noe som også gjorde at «landsbygda» tiltrakk de. Paret som flyttet inn i det første huset som sto ferdig var Ola og Kari. Kari jobbet som treningsinstruktør ca. en time fra økolandsbyen, men hadde fått ordnet det slik at hun ikke skulle jobbe fulltid. Ola var spesialist på bier. De hadde ønsket å flytte til landsbyen for å gjennomføre deres drøm om å leve selvforsynt. Allerede da de flyttet inn hadde de planer om å kjøpe alpakaer. Da jeg snakket med de like før jul 2014 var planen blitt virkelighet. De hadde blitt eiere av to alpakaer. De var også i gang med grønnsaksdyrking i hagen rundt huset.

Siden alle som kjøper bolig i Hurdal får egen bolig og egen hage, skiller landsbyen seg fra andre økolandsbyer. Ved å ha egen bolig med alle fasiliteter, samt egen hage kan man velge å ikke delta i fellesskapet, noe som ikke er helt vanlig i økolandsbyer. Det er altså ikke pålagt for noen å delta på felles aktiviteter i økolandsbyen, men det virket som de fleste som hadde kjøpt bolig ønsket å delta med noe. Når næringsstret i det gamle skolebygget står klart planlegger Kari å arrangere danseklasser og yogatimer for de andre innbyggerne i landsbyen. Flere av de andre jeg snakket med ønsket å bidra med det de kunne, enten det var hagearbeid, undervisning, kurs eller arrangement av fritidsaktiviteter.

Halmhusene som fungerer som boliger i dag vil omgjøres til en øko-barnehage, samt de skal være kontorer for økolandsbyen. Jorda som dyrkes i dag vil fortsette å være et felles hagebruk for innbyggerne, samtidig med at de kan dyrke til eget bruk i private hager. Deler av de dyrkbare områdene som er i bruk i dag vill bli parsellhager. Alle boligene i lia kommer med et eget drivhus slik at de som flytter inn vil ha muligheten til å være så selvforsynte som de selv ønsker.

4.6 Dyrking av mat

Alt av hagebruk i landsbyen er økologisk. Det innebærer at det ikke er brukt gen-manipulerte frø eller planter. Det blir heller ikke brukt kunstgjødsel eller sprøytekjemikalier i produksjonen.

Økologisk jordbruk ble i utgangspunktet startet for å skape en mer bærekraftig matproduksjon enn den som var i verden etter industrialiseringsperioden²³, og har i dag blitt vanlig for mennesker som dyrker til eget bruk, og er også blitt et fokus for de som driver større hagebruk. Konvensjonelt jordbruk med sprøytemidler kan gi store avlinger, men kan på sikt skade jorda. Dette skjer når jorda får et for høyt innhold av giftstoffer til å kunne gi av sin næring til plantene. Ved økologisk jordbruk er argumentet at jorda holdes sunnere over tid slik at man kan dyrke uten sprøytemidler, fordi jorda selv vil inneholde det som er nødvendig av gode «stoffer». Men det er mange utfordringer i jordbruket. Da vi plantet ut frø i Hurdal opplevde vi at fugler kom for å spise frøene. Et alternativ i konvensjonelt jordbruk er å bruke sprøytemidler. Ellers kan en filt-duk også løse problemet ved at den holder fugler, lus og andre utfordringer borte, men filt duk er kostbart. Sprøytemidler på sin side vil skade både jorden og fuglene og er i strid med hva som kvalifiserer som økologisk matproduksjon. I økolandsbyen ble det forsøkt å løse disse problemene med å sette opp pinner med trå imellom, for å så feste aluminiumsfolie på tråden. Aluminiumsfolie er lysreflekterende, noe som holdt fuglene borte. I tillegg knitrer folien og lager en lyd som etter planen skulle skremme bort fuglene (kan nevnes her at sterk vind kan løsne folien fra tråden, slik at aluminiumsfolie vil fly rundt i landsbyen). Etter et par dager virket det ikke som om fuglene brydde seg nevneverdig om folien heller.

For Olaf, som la mye arbeid ned i hagebruket var det ikke et alternativ å drive konvensjonelt. Til tross for at det ligger mye mer arbeid i økologisk jordbruk, og om det først går galt (plantelus, etc.) kan det gå *riktig* galt, ønsket Olaf å drive økologisk uansett. Han beskrev det som et ansvar og en plikt og det «eneste fornuftige man kan gjøre». Dette ble jeg fortalt på en av mine første dager, hvor vi snakket hvorfor jeg hadde vært interessert i å besøke

²³ <http://forskning.no/meninger/kronikk/2012/08/fakta-ikke-myter-om-okologisk-landbruk>

landsbyen. Vi kom inn på dette med klimaendringer og klimapolitikk i Norge, og Nederland som er Olaf sitt hjemland. For Olaf handler det ikke utelukkende om å skåne miljøet, men også om å levere et kvalitetsprodukt til kundene som kjøper grønnsaker fra økolandsbyen. Han hadde tidligere jobbet som gartner i Nederland og beskrev landet som «dekket av glass» på grunn av alle drivhusene som er der. Ca. 60 prosent av totalarealet i Nederland er dyrket.²⁴

Store og små gartnerselskap og jordbrukselskap over hele verden produserer totalt nok mat til å mette alle mennesker på jorda, og enda noen flere, ifølge kilder som Verdens Matvareprogram og Fian Norge²⁵. Mesteparten av maten som produseres i vesten er ikke økologisk da de fleste store selskaper som driver produksjon, ikke driver økologisk. For å produsere frukt og grønnsaker i stor skala brukes det over hele verden sprøytemidler, kunstgjødsel og tilsetningsstoffer i jorda. I mange land er det også lovlig med GMO- planter og frø, altså genmanipulerte organismer. Fordelen med denne typen frø og planter er at de vokser svært hurtig sammenlignet med hvordan planten eller frøet ville vokst om det var økologisk. Nettopp siden det går så hurtig, klarer selskaper å holde produksjonstempoet så høyt som det er i dag. I økologisk jordbruk, slik Olaf har lagt opp arbeidet sitt, har han valgt kvalitetsfrø og planter han vet vil gi smakfulle produkter. Deretter har plantene og frøene fått vokse i det tempoet de trenger, i takt med temperaturer og værforhold. På denne måten kan Olaf levere kvalitetsprodukter fra økolandsbyen.

Et annet prosjekt som landsbyen holder på med er forsyning av grønnsaker til forskjellige bedrifter i Hurdal, men også rundt Oslo, slik som Uten Oppskrift Catering, Øko- Kompagniet og Kolonihagen. Hurdal Hotell har blant annet benyttet seg av grønnsaksordningen til økolandsbyen. Siden alt som dyrkes i landsbyen er økologisk har økolandsbyen blitt Debio-godkjent. Debio er Norges organ for å godkjenne bedrifter som driver økologisk produksjon, og som driver omfattende kontroll for at produsentene følger regelverket for økologisk produksjon av mat og andre produkter. Alle landbruks og næringsmiddel som markedsføres

²⁴ https://snl.no/%C3%98konomi_og_n%C3%A6ringsliv_i_Nederland

²⁵ Fian er en uavhengig, internasjonal menneskerettighetsorganisasjon som arbeider for å fremme retten til fullgod mat, slik denne er nedfelt i flere internasjonale konvensjoner: <http://www.fian.no/>

som økologiske i Norge skal overholde produksjonskravene, eller økologiforskriftene, som Debio baserer sitt tilsyn på.²⁶

I 2014 oppskalerte økolandsbyen grønnsaksproduksjonen sin, og har dermed kunne selge til flere kunder enn de har gjort tidligere. De tilbyr flere forskjellige grønnsaker for salg: blomkål, pastinakk, purreløk, romano-salat, squash, grønnerter og urter – for å nevne noen. Gulrøtter og poteter kan tas opp av jorda ganske sent (til og med november i følge Olaf, men dette varierer fra år til år) og kan med riktig oppbevaring selges til omkring mars. Siden den dyrkbare jorda i Hurdal ikke er tilsatt kjemikalier eller andre «unaturlige» tilsetninger krever jorda lite behandling og preparering mellom sesongene. I hovedsak er det bare å snu jorda med en jordfreser. På denne måten får den luft og er klar for en ny runde dyrking (det felles jordbruket som Olaf har ansvar for drives ikke etter permakulturfilosofien, selv om det på noen måter kan være inspirert av det).

Sommeren 2014 ble landsbyen med på et nytt prosjekt i Oslo som het «Fra land til by» og ble fra landsbyens side drevet av Olaf. Prosjektet gikk i praksis ut på at det ble valgt noen datoer i løpet av studieåret hvor Olaf (gjærne i selskap av en frivillig i landsbyen) satte opp grønnsaksstand på kunsthøgskolen i Oslo, og solgte ferdigpakkeposer med økologiske grønnsaker til studentene og andre forbipasserende. For å vite hvilke mengder grønnsaker som skulle medbringes måtte de som ønsket å kjøpe gi beskjed på facebooksidene til «Fra by til land» på forhånd. Jeg var i september 2014 på Kunsthøgskolen når Olaf var der å solgte grønnsaker. Han fortalte da at han alltid tok med så mye som var forhåndsbestilt, pluss noen kilo ekstra da flere forbipasserende gjerne ble nysgjerrige på tilbudet. Også Bybi har solgt sine honninger sammen med økolandsbyen på «Fra land til by».²⁷

²⁶ Alle økologiske matvarer som produseres i Norge har godkjenning fra Debio. Denne godkjenningen er en forutsetning for å si om et produkt er økologisk, og for å kunne bruke ø-merket i markedsføringen. Hentet fra <http://www.debio.no/om-debio>

²⁷ ByBi er et Oslo-basert birøkterlag, etablert oktober 2012: <http://www.bybi.no>

Jordfreseren står klar til bruk

Plantespiner klare for å settes i jorda

Sirkulært bed i landsbyen – bygd opp etter permakulturfilosofien

Hager som disponeres av de fastboende, med drivhus i bakgrunnen.

4.7 Dyrehold i landsbyen

Landsbyen har et relativt rikt dyreliv til at den ikke er særlig stor. Alle dyrene går i hovedsak fritt ute. På bakkeplan i låven er det en stall hvor det bor to hester, Vesla og Prinsen. Hestene tilbragte mesteparten av tiden inne på sceneområdet når det ikke var i bruk. Der er det både plass, samt tilgang til vann og gress for hestene. Området mellom sceneområdet og opp mot utbyggingen i lia ble også mye brukt av hestene. Der er det mye skog og vegetasjon, og hestene kunne gå fritt rundt.

Ellers finnes det omkring 6 geiter og 2 sauer i landsbyen. De er frittgående, men tas inn på låven om det er meldt storm eller annet dårlig vær. De blir også tatt innendørs om de skal klippes. Siden selve landsbyen er delvis gjerdet inn er området bak landsbyen mye brukt av dyrene, her kan de gå fritt rundt å beite uten å komme for langt fra selve landsbyen. Dette området er det samme som hestene går i. Joanna og hennes samboer har også bikuber som produserer honning. I den ene delen av låven er det laget til et hønsehus med høns. Like før jeg forlot landsbyen flyttet det også ender inn i et andehus som ble bygd av de franske jentene i utplassering.

Utgangspunktet for dyreholdet er ikke å ha noen storstilt kjøttproduksjon. I utgangspunktet er planen med både sauene og geitene å bruke ulla og melken. Siden det er flere geiter enn sau, vil det også være mulighet for produksjon av geitost. Men matproduksjon og ullproduksjon krever kompetanse. For å bearbeide sau og geiteull slik at den for eksempel kan bli garn kreves både kompetanse på området og det riktige utstyret. Da jeg gjennomførte feltarbeidet ble ikke garnproduksjon gjennomført, men ulla ville etter plan bli sent bort til noen som kunne spinne garn.

Vesla og Prinsen lever godt i økolandsbyen, med store uteområder og mye gress. Her er de på vandring i lia over landsbyen.

Sau og geit kommer springer når Aurek lokker dem med müsli.

4.8 Pioner prosjekt

Økolandsbyen i Hurdal er den eneste økolandsbyen av sitt slag i Norge, og representerer for mange som er interessert i denne livsstilen et pioner-prosjekt. Det er med dette ikke sagt at det ikke finnes andre kollektiv eller bofelleskap som driver økologisk matproduksjon, for det er det. Men Hurdal har ved å samarbeide med både lokalmiljø, arkitekter, investorer, og miljødepartementet på mange måter blitt et offentlig prosjekt. Dette henger sammen med at landsbyen er det første av sitt slag, men også fordi landsbyen enda er i en oppbyggingsfase, hvor økolandsbyen opplever vekst. Men veien til å bli Norges første økologiske landsby har vært lang, og jeg fikk under feltarbeidet en tanke om at den endelige utformingen av økolandsbyen kan ha endret seg flere ganger, noe som tilsynelatende stemte. For de som hoppet av underveis er nok Hurdal i dag, i forhold til hva de så for seg for tolv år siden, veldig annerledes. Det er heller ikke uvanlig at prosjekter som samler store grupper mennesker kan by på interessemotsetninger, eller at det er forskjellige syn på hva som er prioritet kontra hva som burde være prioritet. Wilson beskrev det for D2-magasinet slik: *«vi var unge og uerfarne. Proppet med energi, pågangsmot, drømmer og visjoner. Vi ante ikke hva vi gikk til, og har etter hvert måtte innse at virkeligheten ikke alltid er som visjonene» (Øye 2014).*

Ideen om økolandsbyen har måtte gå gjennom flere runder med både byråkrati og lokalpolitikk siden oppstarten. Også noen mindre konflikter med lokalbefolkningen har vært med på å forme økolandsbyprosjektet noe fra oppstarten. I Hurdal hadde det ikke vært konflikter som jeg ble fortalt eller kunne finne ut av, men det var i prosessen med å finne det riktige stedet for å slå seg ned at det oppsto interessekonflikter mellom byråkrati og prosjektet. Dette var før landsbyprosjektet kom til Hurdal. I Hurdal hadde landsbyen vært godt mottatt, men de hadde i begynnelsen møtt skepsis og fordommer fra mennesker som bodde i nærheten av tomta hvor landsbyen slo seg ned.

På et tidspunkt da landsbyen hadde besøk av Enova. At Enova var inne i økolandsbyprosjektet var for øvrig ikke noe det ble snakket mye om av innbyggerne i landsbyen, men noe som Milner og Wilson hadde oversikt over, og det var slik det fremsto særlig Wilson som hadde kontakt med Enova i forhold til deres rolle i landsbyprosjektet. Jeg fikk aldri snakket med hverken Milner eller Wilson om Enova, men var vitne til en

kommentar gjort av en av de andre innbyggerne ved en senere anledning. Kommentaren gikk ut på at «jo, klart de er her på besøk for å se hvordan utbyggingen går når de har investert flere millioner.» Slik det framkommer er Enova inne som en investor i økolandsbyen på grunn av utbyggingen i lia, og det er de som har støttet delen med solcellepanelene. Totalt er det investert omkring 500 millioner i prosjektet, ikke bare fra Enova, men fra flere andre offentlige og private aktører.

4.9 Et evolusjonært konsept

Wilson beskriver ideologien til økolandsbyen som evolusjonær, og begrunner det med at det ikke er mulig å være passiv til endringene som skjer med klimaet vårt i dag. Han beskriver det som sin plikt ovenfor sine barn som enda har mange år igjen på planeten, men også generelt for framtidens generasjoner. Han ønsker at økolandsbykonseptet skal være tilgjengelig for alle, og at det skal være enkelt å ha et godt liv i kombinasjon med hvordan man behandler planeten vår. Det skal ikke være vanskelig å spise økologisk og det skal ikke være vanskelig å ta helsefremmede valg som er til fordel for miljøet. Wilson fortalte at enkelte har sett på økolandsbyen eller gjort seg tanker omkring den, at det måtte være en gjeng hippier som ønsker å bo alene i skogen, uten tilknytting til andre deler av sivilisasjonen med moderne goder. Slike stereotyper bærer med seg tanker om alt i fra fri kjærlighet og liberal narkotikapolitikk. Men dette er stereotyper som befinner seg langt ifra det inntrykket folk som var på befarung i landsbyen satt igjen med etter å ha vært der. Landsbyen selv ønsket heller ikke å bli oppfattet slik. Det er derfor Wilson forklarer ideologien deres som evolusjonær. Det handler om å være miljøbevisst uten å forlate det moderne samfunnet vi har. Ideen bak er utviklingsorientert, og ønsker å følge naturen og klimaets vei, slik at måten vi lever på gjenspeiler miljøet vårt. Økolandsbyen ønsker å være noe for alle, man skal kunne være medlem i økosamfunnet, samtidig som man er medlem i storsamfunnet. Som Wilson selv sa det, var det ikke snakk om å ha et hippie -community i skogen med, men det handlet om å finne den riktige balansen mellom hverdagsliv i realiteten og hva innbyggerne selv ønsket.

5 Rituelle fellesskap

Jeg vil gå i dette kapitlet gå nærmere inn i noe av samhandlingsdataen fra feltarbeidet for å se på hva av samhandling som er med på å styrke ideen om et fellesskap. På den andre siden, hva er med på å holde landsbygruppen tilbake? Problemstillingen min tar utgangspunkt i hvilke utfordringer gruppen møtte underveis i prosessen med å skape fellesskap og en økologisk livsstil i moderne Norge. De fleste av hendelsene jeg har valgt å trekke frem i dette kapitlet tar utgangspunkt i livene til de frivillige og ansatte arbeiderne, av den enkle grunn at de var til stede til enhver tid, og deltok i majoriteten av aktivitetene. Dette var på grunn av deres rolle som arbeidere, men også sosialt da de delte fasiliteter i landsbyen (i motsetning til fastboende og ledelse som hadde egne boliger, og som selv la premissene for sin deltagelse i landsbyen). Hendelsene jeg har valgt å trekke frem er hva jeg vil beskrive som hverdagsritualer.

I dag er økolandsbyens gruppe av innbyggere, ansatte og frivillige kompleks og mangfoldig, hvor folk har forskjellige morsmål og kommer fra forskjellige land med ulikt verdigrunnlag og familiebakgrunner. Selv om menneskene i landsbyen er forent rundt ideen om å leve et bærekraftig og helhetlig liv, er det mange måter å gjøre nettopp det på. Det har også vært mange endringer i hva som ligger i konseptet «økolandsby» siden landsbyen slo seg ned i Hurdal. Den opprinnelige gruppen folk som tok initiativ til prosjektet var en mer helhetlig gruppe i forhold til hvilke intensjoner man hadde omkring hvilken «type» landsby man ønsket seg, sammenlignet med i dag hvor det er stor flyt av mennesker. Av de involverte på nittitallet, var det ikke mange, eller ingen, som så for seg at dette ville bli et offentlig prosjekt støttet av statlige penger.

Ved å se på utviklingen prosjektet har tatt, og ved å møte tidligere beboere, frivillige og ansatte, og de som har flyttet inn i lia det siste året, er det vanskelig å tro at alle som har noe med økolandsbyen å gjøre peker i samme retning og motiveres av nøyaktig de samme tingene. Drar virkelig alle i samme retning, i forhold til hvilken landsby de ønsker å skape? Klart at en stor gruppe mennesker kan forenes om at «jo, det er bra å dyrke sin egen mat», men hvordan skal den dyrkes? Hva skal dyrkes? Og hvor mye? Bare til eget forbruk, eller til salg? Det er mange spørsmål som må tas stilling til for hvert skritt økolandsbyen tar. Mitt

inntrykk etter å ha sett på de forskjellige sidene av prosjektet viser at jo, det er enighet og folk ønsker mye av det samme i teorien. Men det er langt ifra riktig at det er én måte å gjennomføre det på i praksis. I tillegg er personer kommet til landsbyen med forskjellige intensjoner. De har forskjellige motivasjoner for å foreta reisen dit, men de har også forskjellige mål med selve oppholdet i landsbyen.

For å se hva som kan drive en slik mangfoldig og kompleks gruppe framover ønsker jeg å gå nærmere inn på hva som holder de sammen i et fellesskap. En gruppe kan være samlet i teorien og i sine framstillinger av seg selv innad, samtidig som den gir et annet inntrykk for personer som ser de utenfra. Praksisen er noe helt annet enn teorien. Det er et kjent utsagn innen antropologien at «det er forskjell på hva folk sier de gjør, og hva de faktisk gjør». Gjennom feltarbeidet har jeg samhandlingsdata som eksemplifiserer de noe sprikende intensjonene som finnes i økolandsbyen, men jeg har også sett hverdagsritualer som er med på å fylle de sprekende som finnes innad i gruppen.

Tidligere beboere føler også at de har en finger med i spillet. Mange opplever at deres ideer for landsbyen er like viktige som de ideene som er kommet inn i bildet de siste årene. Noen oppfattet det som at de hadde skjønnet noe de nåværende beboerne ikke har skjønnet, nettopp ved å ta skrittet ut av landsbyen og se på den fra utsiden. Dette utgangspunktet hadde også flere av de frivillige. De hadde sett hvordan ting ble gjort på andre gårder, eller hjemmefra, og tok sine erfaringer med seg til landsbyen. De var også i landsbyen med et helt annet utgangspunkt enn de fastboende. For de var tiden i Hurdal et stoppested på veien, mens for ledelsen var dette på noen måter enden av veien, det var her fremtiden til økolandsbyen ville utspille seg, selv om landsbyen var langt ifra «ferdigstilt» når jeg forlot Hurdal.

5.1 Hverdagsritualenes formål og konsekvens

For de frivillige var det viktig å delta i arbeidet som var felles, for å konstruere en hverdag borte fra hjemmet, men også for å skape en følelse av å være «hjemme», eller å tilhøre. Hvor «hjemme» man ble i landsbyen var også avhengig av hvor lenge man var der. Men selv kortere opphold kunne gi en følelse av å tilhøre, på grunn av nettopp hverdagsritualene og deres evne til å inkludere folk. Fokuset for de frivillige, «å oppleve og å reise», var alltid til

stede, men det var også viktig å ha en hverdag, og et formål med hverdagen, gjennom arbeid.

Som Turner skriver i *The Ritual Process* (1969) har ritualene som Ndembuene utfører klare formål for de som gjennomgår ritualene, men også samfunnet som helhet. For individene som gjennomgår ritualer handler det om at gutt blir mann, jente blir brud eller døde blir begravet. For samfunnet som helhet handler det om å plassere mennesker i en ny status eller en ny rolle, gi innsikt til hemmeligheter, ritualer eller kunnskap vedkommende ikke tok del i før ritualet, gi noen et nytt plagg, en tatovering eller en ny type respekt knyttet til personens nye rolle.

Ved å plassere Turners teoretiske beskrivelser av Ndembuenes ritualer i konteksten som er mitt prosjekt, ser jeg at hverdagsritualene (morgenmøter, trommesirkler/bålkvelder, arbeidet, osv.) utøver to hovedformål, hvor et det ene er tiltenkt, mens det andre er en «naturlig» konsekvens av hverdagsritualene. Jeg ser at ritualene gjerne har et formål i teorien, men at det får flere i praksis. Det første av de to formålene baserer seg på å dra gruppen framover mot målet som er fellesskap og en inkluderende landsby (samt fysiske prosjekter som at byggeprosjekter skal ferdigstilles). For å kunne kalle menneskene som er fastboende eller frivillige en gruppe eller en enhet må det være noe som samler de. Her er det slik jeg ser det ikke nok å bare samles fysisk på samme lokasjon for at det skal oppstå en gruppedynamikk, eller for at individer skal føle at de deltar i det samme fellesskapet. Selv om en bor i et borettslag, kjenner man ikke alle naboene sine. Det må altså være noe mer enn den geografiske plasseringen, eller det fysiske miljøet, som gjør at mennesker som er samlet kan sies å dele gruppeidentitet. Det er her hverdagsritualene kommer inn. De fungerer som sosialt samlende for de som deltar. Gruppen i Hurdal er en mangfoldig samling av mennesker, som har kommet til landsbyen med individuelle mål og motivasjoner. Dette er også hvorfor jeg vil argumentere for at arbeidet (særlig hagearbeidet) er den ritualsituasjonen som tydeligst bidrar til fellesskap, fordi arbeidet danner et utgangspunkt for å være «i tilhørighet» og fordi arbeidet, i motsetning til andre hverdagsritualer i landsbyen, skjuler forskjellene.

Noen hverdagsritualer vil samle folk, og skape likheten og fellesskapet de ønsker, men som kjent er det vanskelig å tvinge fram et *communitas*. Eksisterende strukturer i en organisasjon kan også drive de involverte fra hverandre. Om *communitas* er en komponent i «anti-struktur» er en regjering det motsatte, oppbygd av statuser, roller og plikter knyttet til rollene og strukturelle rammer:

«What is more, much is known about why communitas may be absent and about the results of attempting to construct it artificially. Even though businesses and government institutions would dearly like to be able to construct it artificially, and have tried, such attempts have been hampered because there is an important principle at the heart of communitas, the inversion of the structural order and the abandonment of status and acquisition» (Turner 2012: 8-9).

Utgangspunktet for å kunne dra disse «slutningene» omkring formålet med hverdagsritualene, og hvilken funksjon de fyller baserer seg på å tenke på de frivillige som «i» liminalitet gjennom det faktum at de er i landsbyen.

De frivillige i landsbyen er ikke fastboende, men de er som regel i landsbyen over lengre tid slik at de blir en «fast» del av hverdagen. De er heller ikke hjemme, men skaper et hjem der de er på reisen. Deres liminale status kan også argumenteres å komme i fra deres utgangspunkt for å komme til landsbyen. De frivillige står på dørstokken til noe, uten at de selv nødvendigvis vet hva. Kanskje er de på søken etter noe? For mange er woofing og frivilling arbeid et verktøy for å komme seg ut på reise og for å finne seg selv, på et mentalt plan eller for å finne et hjem, eller fellesskap å leve i. At jeg her betegner de frivillige som «i» liminalitet betyr heller ikke at det var oppstått et *communitas* mellom dem så snart de var samlet i landsbyen. At det oppstår et *communitas*-lignende fellesskap gjennom «hverdagsritualer», tar utgangspunkt i at de allerede gjennom sin rolle som frivillig er i en liminalitetsposisjon, åpen for og ønsker tilhørighet eller likhet, samt at de er på søken etter noe. Jeg vil nå gå nærmere innpå hva slags situasjoner som fungerte som hverdagsritualer, og bidro til et styrket *communitas*-type fellesskap, men som det vil komme frem er ikke fellesskapet alltid noe som involverer landsbyen som en helhet på grunn av personers posisjoner.

5.2 Morgenmøter og kaffepauser

Hver morgen møtes Olaf, Milner og alle de ansatte og frivillige klokken 8 på kjøkkenet. Morgenmøtet er en viktig del av ukedagene i landsbyen. Her får man beskjeder om det er noe spesielt som skal skje den kommende uken eller den dagen. Her informeres det om hvilke arbeidsoppgaver som skal prioriteres i tiden framover. Hovedtemaene for disse møtene er stort sett å bestemme hvem som skal gjøre hva den dagen, samt hvem som skal stå for felleslunsjen. Mandag til fredag spiser alle arbeidere, samt Olaf og Milner lunsj sammen. Det hendte også at Wilson deltok i måltidet, men det hørte sjeldenhetene til da han pendlet mye ut av landsbyen.

Fordelingen av arbeidet som skulle gjøres hver dag var en relativt enkel oppgave. Olaf fortalte som regel Milner under morgenmøtet hvor mange frivillige han trengte til de forskjellige oppgavene. Var det for eksempel mye innhøsting ble alle frivillige med på det. Ellers var gruppen av de frivillige fordelt på forskjellige oppgaver tilknyttet hagebruket; noen luket, noen plantet, kanskje noen høstet, andre vannet eller vedlikeholdt blomsterbedene som fantes rundt i landsbyen.

I tillegg til morgenmøtene var kaffepausen (som inntraff mellom klokken 10 og 11) en viktig del av dagen. Selv om kaffepausen, som jeg kommer inn på senere, kunne virke splittende når språkforskjeller kom til uttrykk, var den også en viktig tidsmarkør. Når man hadde kaffepause hadde man også en omtrentlig idé om når det var lunsj eller når arbeidsdagen var slutt. Dette var viktig for de frivillige, det ga en pekepinn på hvor i «dagsforløpet» man befant seg, men det indikerte også at det var tid for å samles sosialt. Selv om morgenmøtene og kaffepausene ikke var storslåtte sosiale begivenheter eller noe utenom det vanlige slik som fester eller konserter, var det allikevel noe som opprettholdt følelsen av å skape tilhørighet, noe som var viktig for alle som var «ikke-hjemme» (frivillige og ansatte). Grunnen til dette var fordi kaffepausene og morgenmøtene var allerede etablerte initiativ i landsbyen som ikke krevde noe av de frivillige, annet enn at de møtte opp. Og alle møtte opp, fordi det var en del av arbeidsdagen. Ved andre anledninger, når frivillige selv arrangerte fisketurer, filmkvelder eller måltider, var det opp til hvert individ å vurdere om dette var noe de ønsket å delta på. Siden morgenmøter og kaffepauser var mer eller mindre

«obligatoriske» begivenheter, som inntraff hver dag, ble fellesskapet styrket ved at man ble kjent med de andre frivillige og ansatte, og fordi det ikke var noen mulighet til å filtrere egen sosial deltagelse ved disse anledningene. Ved kaffepausene var det ansatte, frivillige, Olaf og noen gang Milner som deltok. Ved morgenmøtene var frivillige og ansatte til stede, samt Milner og Olaf som organiserte arbeidsdagene. I løpet av perioden jeg var i landsbyen deltok Wilson ved et av morgenmøtene.

5.3 Hagebruket skaper fellesskap

Uansett hva hverdagen bringer av aktiviteter og uforutsette hendelser er hagebruket i landsbyen en konstant faktor som danner struktur og formål med hverdagen for alle som jobber og bidrar i hagebruket. Når det først er satt i gang og plantene er kommet i jorda, kreves det vedlikehold og arbeid for å holde det gående. Ingen hagebruk, ingen grønnsaksproduksjon. Siden hagebruket er en viktig del av matproduksjon for innbyggerne selv, til dels for de frivillige, samt viktig for økolandsbyen økonomisk, er det nødvendig at det arbeidet som kreves gjennomføres etter at plantene er satt i jorda. Ellers vil hagebruket kunne bli et tapsprosjekt for landsbyen. Siden et stort hagebruk krever arbeidskraft for å drives er dette en av de mest selvsagte oppgavene for frivillige arbeidere. Både fordi det ligger innenfor wooper-filosofien å drive gårdsarbeid, men også fordi det er et arbeid som i økolandsbyen behøver mye arbeidskraft og mye tid. Det er også en type arbeid som krever lite opplæring. Jeg vil argumentere for at, til tross for mange andre hverdagsritualer i landsbyen (selv om de ikke blir drøftet i detalj her), er hagebruket det som i hovedsak samler gruppa. På grunn av dets mer eller mindre konstante tilstedeværelse, men også på grunn av premissene hagebruket legger for deltagelse i fellesskapet. Hagebruket er en arena hvor alle frivillige, og til dels ansatte og fastboende, deltar uansett hva som ellers hverdagen bringer. Det er også andre hverdagsritualer som virker inn på skapelsen av et fellesskap, men de fungerer mer som supplement for denne hovedbeskjeftigelsen som alle frivillige, og ved noen anledninger de ansatte arbeidere, deltar i. Hagebruket er også det arbeidet som samler landsbyen regelmessig, hver dag i flere timer, sammenlignet med andre arbeidsoppgaver og aktiviteter. De ansatte, og også de fastboende stepper inn om det er behov for det.

To av de ansatte arbeiderne fungerer som altnuligmenn i hverdagen. De bygger gjerder, maler, rydder, murer. Men når det er tidspress for å få gjort oppgaver tilknyttet matproduksjon må alle trå til. Noen arbeidsoppgaver krever kanskje norskkunnskaper, eller at man er kjent med hvordan en spesiell maskin eller verktøy brukes. Men dette er ikke tilfelle i hagebruket. Her er stort sett alt arbeidet manuelt, og det krever ikke mye tid for å sette seg inn i hvordan en oppgave skal utføres. Med de egenskapene hagebruket har fungerer det (sammen med det andre fysiske arbeidet som ellers gjennomføres i hverdagen under jordbruksseasonen) som et samlingspunkt hvor alle som deltar er likestilte med hverandre, og hvor arbeidet som utføres gir de involverte følelsen av å ha noe felles, til tross for at de har forskjellige språk, tilhører forskjellige religioner eller kommer fra totalt forskjellige bakgrunner, økonomisk, sosialt og kulturelt. Det finnes altså noen komponenter i arbeidet som også finnes i oppbygningen av et ritual, og bidrar til fellesskapsånden, slik som det er beskrevet av Victor Turner (V. Turner 1969, 1970 og E. Turner 2012). Neste avsnitt vil ha for seg en dag i hagebruket.

5.4 En uheldig arbeidsdag

En av de første dagene etter min ankomst i landsbyen skulle det være utplanting av frø og planter. Da kjørte Olaf avgårde tidlig om morgenen for å hente hva vi trengte for å gjennomføre utplantingen. Vi som var igjen i landsbyen startet klokken 8 om morgenen arbeidet med å klargjøre jorda og sette opp pinner som skulle markere radene i åkeren hvor vi skulle plante. Olaf hadde planlagt å være tilbake i landsbyen klokken 10, men da ikke alt gikk som planlagt kom han klokken 2 i stedet. Det endte med å bli en ellevetimers arbeidsdag i steikende sol og 30 varmegrader. På grunn av varmen måtte plantene i utgangspunktet i jorda samme dagen, for at ikke røttene skulle tørke ut i den sterke sola, noe som la mye press på gruppa og flere ble stresset, utilpass eller sliten av situasjonen. Dette gjaldt særlig for en av de polske guttene, Aurek, da han hadde påtatt seg ansvaret for Olaf som etter planen bare skulle være borte et par timer. Å jobbe i 11 timer og vite at man trenger minst 10 timer til for å bli ferdig med arbeidet legger ikke akkurat føringen for god stemning. Mennene fra Polen og Litauen var med denne dagen nettopp fordi alle var klar over hvor mye arbeid det ville bli. Mine observasjoner denne dagen, sammenlignet med de andre arbeidsdagene, var at det var mye sterkere samhold innad i gruppen. Samholdet ble i

alle fall mer synlig. Noen ga hverandre en klem, andre delte vannflasker, kanskje litt sjokolade, mens noen tok en røykepause sammen, og alle benyttet seg i hovedsak av engelsk – et språk alle kunne forstå. Dagene hvor alt gikk som planlagt var derimot preget av at folk gjorde det de skulle, uten særlig behov for støtte fra de andre i gruppa. Også den intime kontakten mellom folk ble styrket av at ting ikke gikk som planlagt. En klapp på skuldra, en klem, litt tulling, flørting eller en «high five» ble viktige handlinger for å vise at alle var sammen i denne situasjonen. Samtidig var det motivasjon for de som kanskje ikke klarte å se slutten på dagen. De som var nyankommen og som ikke var kommet helt inn i «rytmen» i landsbyen, opplevde etter dagen at de hadde kommet i kontakt med de fleste. Det var lettere å få folk i prat de dagene hvor alt gikk galt, særlig som nyankommen. Da kunne de frivillige som hadde vært der lenge, samt de ansatte, fortelle meg «you will notice, it's always like this», med henvisning til at det ikke gikk som planlagt. Aurek, som hadde tatt ansvar for arbeidet var også ekstra påpasselig omkring de som var nye i landsbyen og sørget for at alle hadde vann, solkrem og at ingen var ille til mote i løpet av dagen.

For nye mennesker i landsbyen var denne type dager en isbryter. I mitt tilfelle, når jeg opplevde en slik dag i starten av mitt eget opphold, ble Jeg i løpet av kort tid kjent med, og startet dialog med de fleste. Etter normale arbeidsdager i løpet av feltarbeidet holdt arbeiderne på med sitt på ettermiddager og kvelder, og at det som regel (med mindre det var en fotballkamp eller filmvisning) ikke var slikt at alle samlet seg. Ofte var frivillige og arbeidere slitne og ville slappe av. Alle var slitne etter denne dagen og, men til tross var flere av de frivillige, samt to av de ansatte og Olaf samlet sammen i felleshuset. Det var prøvesmaking av hjemmelaget vin, samt prat om løst og fast, og film på prosjektør senere om kvelden. Denne dagen hadde tilsynelatende bygget opp ideen om et samhold utenom arbeidstiden, i motsetning til arbeidsdager hvor alt gikk etter planen. Den gode stemningen varte som regel i et par dager. Og etter et par dager kom gjerne en lignende arbeidsdag på ny, og behovet for samhold ble fremtredende.

5.5 Hverdagsritualer som splitter landsbygruppen

Hverdagsritualene kan også ha som konsekvens at gruppen splittes. Denne funksjonen er ikke tiltenkt fra deltagernes side, kanskje særlig ikke for de frivillige. I søken etter det som kan skape noe felles, kommer også åpenbaringen om alt som er ulikt.

De jeg betegner som fastboende fungerte på mange måter som en del av landsbyens «inventar», slik det framsto for de ansatte og de frivillige som ikke var fastboende. De fastboende var til stede i fellesskapet etter som de selv ønsket, og la selv premissene for hvor «felles» de ønsket å være. De kunne hjelpe til å arrangere festligheter om de selv ønsket. Ellers kunne de være i sine egne hjem med familiemedlemmer, dyrke mat på sin egen hageflekk og disponere fritiden og arbeidsdagen slik de ville selv. Sett gjennom deltagende observasjon ble de fastboende en del av rammen rundt samhandlingen som forekom, mens selve samhandlingen tok utgangspunkt i de frivillige, ansatte og ledelsen. Det neste eksemplet skisserer et skille som oppsto mellom de ansatte arbeiderne og de frivillige arbeiderne. En gruppe som ellers var tilsynelatende sosialt samlet.

5.6 Skillet mellom de ansatte arbeidere og de frivillige arbeiderne

Selv om det var mulig å dra et tydelig skille mellom arbeidere og ledelse, var det over tid et annet skille som også kom til syne. Dette skillet gikk mellom frivillige arbeidere og ansatte arbeidere. Til tross for at dette tilsynelatende var en samlet gruppe gjennom arbeidet de utførte, var det fritid og pauser fra arbeidstid som tydeliggjorde forskjellene mellom de kategoriene.

Begge fra Litauen hadde fast ansettelse, samt Aurek fra Polen. Den andre arbeideren fra Polen oppholdt seg i landsbyen i påvente av fast ansettelse, men jobbet i praksis som en frivillig. Han ble i tiden etter jeg hadde forlatt landsbyen ansatt til å arbeide på prosjektet som skulle bli næringssentret til landsbyen, i det gamle skolebygget. Derfor er han medregnet i gruppen «ansatte arbeidere». Han bodde også i det samme huset som Aurek, og var «sosialt sett» en del av de ansatte. Han hadde også samme arbeidstid som de ansatte.

At de fire arbeiderne identifiserte seg med hverandre kom til uttrykk i et par forskjellige situasjoner. Selv om de innad i sin kategori snakket to forskjellige språk, hadde de en fellesnevner ved at de alle behersket en god del russisk. De kunne (åpenbart) ikke velge morsmål de hadde med seg til landsbyen, men de kunne velge hvilke språk de brukte i dagliglivet: Polsk/litauisk, engelsk eller Russisk. Fast rutine etter hvert måltid satt de sammen og røykte og snakket sammen på russisk. For den ene av mennene fra Litauen som behersket dårlig engelsk var dette en mulighet for å uttrykke seg mer enn bare «hello, how are you?» Her kunne han snakke med de andre arbeiderne på et mer personlig og interessepreget plan. Dette lille ritualet viste avstand fra de andre frivillige som ikke behersket språket, samtidig som det styrket den sosiale relasjonen mellom de ansatte. For han som behersket dårlig engelsk var nok disse samtalene også noe som ga flyt i hverdagen, hvor han ellers ikke fikk uttrykt seg verbalt, og hvor hans språkferdigheter kunne skape utfordringer når det kom til å bygge relasjoner til de som arbeidet frivillig. Ved en anledning kom det en polsk jente til landsbyen som frivillig. Hun behersket både russisk og polsk, og ble da inkludert i samtalene som foregikk på russisk, eller hun kunne inkludere seg selv. Her var språk, uavhengig av andre faktorer som for eksempel posisjon i landsbyen, med på å skape et samhold mellom de som kunne kommunisere sammen. På den måten ble de som ikke behersket språket indirekte utestengt fra disse sosiale hendelsene, og de som behersket russisk kunne snakket åpent om tema som de kanskje ikke snakket åpent om ellers.

I tillegg til at russisk var en fellesnevner for de ansatte arbeiderne, var det også som de uttrykte, at de hadde kommet til landsbyen i samme ærend. Å finne noe som var «bedre» enn livet de hadde hatt i deres opprinnelige hjemland. Om det var noe sosialt eller økonomisk «bedre» var ikke uttrykt spesifikt, men det virket som en kombinasjon av begge faktorer hadde spilt en rolle. I motsetning til de frivillige som var på en «oppdagelsesreise» som de ikke visste hvordan kom til å ende, var de ansatte kommet til Norge i håp om økonomisk trygghet og en stabil arbeidshverdag. Altså kunne de ansatte arbeiderne plasseres i en kategori for seg selv, til tross for at de i flere anledninger var sosialt med de frivillige.

5.7 Arbeidsfordeling på grunnlag av kjønnsroller

Aurek, som i løpet av første halvdel av sommeren hadde innledet et forhold til Francis, hadde under arbeidet med permakulturhagen til det første innflytningsklare huset i lia, flere verbale utbrudd. Utbruddene kom som følge av irritasjon og sinne rundt det faktum at Francis måtte bære stein. Alle frivillige, kvinner og menn, var denne dagen i en nærliggende elv for å hente steiner som skulle danne områdene i hagen hvor det skulle plantes. De ansatte arbeiderne var i forkant for å hjelpe kvinnene, eller de uttrykte at de ikke syntes at kvinnene burde bære så tungt. Utbruddene fra Aurek på sin side kom gjennom hans relasjon til Francis, men også ut i fra det faktum at kvinnene gjorde et arbeid de ikke skulle gjøre i utgangspunktet, etter hans mening. I løpet av denne dagen var det ingen av kvinnene som uttrykte lignende tanker rundt arbeidet, utenom Francis selv som var delvis enig med Aurek. Nettopp derfor var de verbale utbruddene rundt arbeidsdelingen interessante. For kvinnene som deltok hadde utfordringene omkring arbeidet lite eller ingenting med kjønn å gjøre. Det var et tungt stykke arbeid, men det hadde ikke noe med hva som var mellom beina, eller ørene å gjøre for den saks skyld. Det var ingen av kvinnene som uttrykte at «jeg er sliten av å bære stein fordi jeg er kvinne». Det var heller ytre faktorer som været, temperaturer, varmt skotøy, osv. som ble forklaring på hvorfor de ble slitne av arbeidet. Selvsagt var steinen i seg selv en faktor, men den var ikke betinget av kjønn, mens for Aurek var dette «arbeid som kvinner ikke burde gjøre». Og det var ikke sagt som kritikk fra hans side mot kvinnene som deltok. Det var en genuin bekymring rundt at dette ville gå på helsa løs, fordi det fysisk sett var alt for tungt arbeid. Selv som han forklarte at han var sint, sparket steiner eller gikk bort fra gruppa mens han snakket med seg selv, var sinnet ikke rettet imot de han arbeidet sammen med, men imot ledelsen som organiserte dagen. Deres planlegging hadde vært noe mangelfull i forhold til disponering av tid og innkjøp av noe utstyr. Blant annet var det ikke kjøpt inn plantenæring eller nødvendige «preparater» for å plante trærne som skulle i hagen, dermed måtte trærne tas opp, for å deretter plantes på nytt. Som Olaf påpekte i ettertid, da han ikke var med på å lage permakulturhagen, var plantenæringen en selvfølgelighet for å plante denne type trær.

Situasjonen viste på mange måter avstanden ledelsen hadde til det praktiske hagearbeidet. Det var et arbeid de ikke hadde helt kontroll over, og var derfor avhengige av de frivillige og

ansatte. Denne situasjonen illustrerte også hvordan gruppen samlet seg rundt deres felles arbeidssituasjon, som tok utgangspunkt i ledelsens planlegging. Aureks reaksjon kunne sies å vise noen av de strukturelle forskjellene som eksisterte i gruppa, gjennom hans syns på arbeidsfordelingen blant kvinner og menn. De andre ansatte arbeiderne uttrykte lignende tanker omkring arbeidsfordeling basert på kjønn da det var samtaler omkring felles måltider, hvem som burde arbeide på kjøkkenet, og hvem som burde ta hånd om matlagingen.

Hvordan denne situasjonen rundt arbeidet og arbeidsfordelingen mellom kjønn utartet seg er det mulig å analysere tilbake til utgangspunktet for hvorfor hver enkelt person var kommet til landsbyen. Ved å komme som frivillig på «oppdagelsesreise» var man tilsynelatende mer åpen for å flytte på noen fundamentale normer man hadde med seg hjemmefra, og man var mer åpen for «nye impulser» på en annen måte enn om man var kommet som arbeider. Dette vil jeg komme nærmere inn på i neste kapittel.

5.8 Interessekonflikter ut fra personlige preferanser

Andre dager hvor man gjorde mer «estetisk» arbeid var det lettere å merke forskjeller på menneskene innad i gruppen bestående av frivillige. En av dagene før det skulle være besøk av noen lokale politikere, skulle jeg og de to franske jentene plante blomster og pynte i blomsterbedene ved «inngangen» til landsbyen. Vi var på dette tidspunktet blitt godt kjent, og hadde ikke noen problemer med å kommunisere med hverandre. Vi var langt forbi stadiet med å være reserverte eller sjenerte. Hun ene bodde jeg sammen med i felleshuset, og hun andre var Francis, som jeg hadde blitt godt kjent med i løpet av tiden i landsbyen. Arbeidet var enkelt og greit, og vi alle visste hvordan vi best mulig kunne gjennomføre oppgaven. Problemet med å løse oppgaven oppsto rundt det estetiske. Hvilke blomster og farger ville matche med hverandre? Hva ville ta seg best ut? Uenigheten rundt hva som var fint eller ikke gjorde at vi som skulle arbeide *sammen* ble splittet som gruppe. Etter å ha plantet, gravd opp og plantet på ny i en god stund endte det med at Francis fikk inn det siste ordet.

Denne situasjon representerer en interessekonflikt basert på personlige preferanser. Personlige preferanser ble tydeliggjort når det ikke var noen «felles motstand» for oss tre som skulle være i samme gruppe, i motsetning til den *uheldige arbeidsdagen* hvor gruppen

samlet seg. I situasjoner hvor det var noe som fikk gruppen til å bli samlet i «felles motstand», ble fellesskapet styrket. I situasjonen hvor vi pyntet på blomsterbedene var det motsetninger som oppsto innad i gruppen, person til person, og dette gjorde at gruppen sto stille, vi ble ikke enige. I tillegg brukte vi unødvendig mye tid og energi på en oppgave som utelukkende skulle tjene en estetisk funksjon. Plantingen hadde ingen innvirkning på hverken matproduksjon eller videre arbeidsoppgaver, det skulle utelukkende være dekorativt.

5.9 Skillet mellom de frivillige og ledelsen

For de frivillige var det viktig å få jobbe sammen. Å oppleve samhold med andre i landsbyen, frivillige eller ikke, var viktig for opplevelsen av å være i landsbyen, særlig for de som hadde vært woofere på andre gårder før de kom til Hurdal. Francis, som hadde vært woofere et annet sted i Norge, sammenlignet hele tiden oppholdet i landsbyen med hennes tidligere woofere-farm.

Francis fortalte ved et par anledninger at hun opplevde at hun og de andre frivillige var «billig arbeidskraft». Denne opplevelsen av sin egen rolle hadde flere av wooferne som jeg snakket med, men det gikk i perioder. Om de hadde mulighet til å jobbe flere sammen, slik at arbeidet ble noe lærerikt eller sosialt, forsvant denne tanken. Ideen om økolandsbyen dreiv med læring og utveksling var i mindre grad til stede for de frivillige som hadde vært på andre gårder tidligere. Mange oppfattet at fokuset var å få gjort mest mulig på kortest mulig tid. Når det var press omkring arbeidet som skulle gjøres, for eksempel en tidsfrist som måtte overholdes på grunn av formelt besøk, var opplevelsen for wooferen mindre hyggelig. I disse tilfellene stilte også Francis spørsmålsteget ved sin rolle som woofere, og landsbyens motivasjon for å ta imot frivillige. At det var frivillige som tok seg av det felles hagebruket i løpet av sommeren, tolket noen av de frivillige som at landsbyen ikke var selvforsynt fordi de var avhengige av arbeidskraften, altså avhengig av en komponent som kom «utenfra», mens selvforsyning baserer seg mye på uavhengighet og frigjørelse. De frivillige, samt de to polske mennene uttrykte ikke at det var noe problem å få jobben gjort, men at de heller var skuffet over at det var lite respons på det arbeidet de gjorde. Flere uttrykte at et takk eller litt muntlig tilbakemelding på arbeidet hadde vært å foretrekke, da arbeidsmengdene i perioder

var store, og at de fikk ofte høre det om noe var gjort feil eller burde vært gjort annerledes, enn at det var gjort en god jobb.

Konseptet woofing er ikke bare å bytte arbeidskraft mot kost og losji, men det handler også om kulturutveksling. Det sosiale er veldig viktig for de som reiser og jobber frivillig. Innenfor woofing regnes prosessen rundt arbeidet som en læringsprosess. Som Francis fortalte det handler det om gjensidighet i forholdet mellom wooper og vertsfamilien, hvor den frivillige arbeideren skal lære hva som skal gjøres på gården, men hvor også vertsfamilien (om det er en hel familie eller bare en person) skal kunne lære noe fra wooperen. Kanskje ser wooperen en måte å gjøre ting på som vil være lettere, som ikke vertsfamilien hadde tenkt på? Eller kanskje kan wooperen lære engelsk, og vertsfamilien lære litt spansk? I perioden wooperen er på gården skal vedkommende regnes som en likestilt del av vertsfamilien i forhold til måltider, arbeidsmengde/tid og fritid. Francis, samt en kinesisk jente som også var frivillig, opplevde at gjensidigheten som hadde vært på tidligere gårder ikke var til stede i landsbyen. Her arbeidet de, og fritiden tilbragte de med andre frivillige, ikke med en vertsfamilie eller de fastboende.

En helg da Wilson og Milner skulle arrangere en bursdag ved sceneområdet, ble jeg og en av de ansatte arbeiderne som befant oss på kjøkkenet på dette tidspunktet spurt om vi kunne hjelpe til med å dekke opp til arrangementet. Jeg svarte ja, og det samme gjorde han jeg var sammen med. Etterpå fortalte han at han var skuffet for at han ikke hadde fått et stykke av kaken som takk, eller et muntlig takk. «they always ask us to do something and never say thanks». Noe av hans oppgitthet vokste nok også ut i fra at dette var en helg, hvor frivillige i utgangspunktet ikke skulle jobbe.

Det virket som mangel på anerkjennelse generelt eller anerkjennelse for arbeid som ble utført var hovedgrunnen til at de frivillige ble frustrerte på ledelsen. Mye av det som de frivillige og ansatte da gjorde for å skape fellesskap seg imellom, var gjennom mine observasjoner noe som ofte skapte avstand til ledelsen. Sosialt, fordi ledelsen (og for øvrig de fastboende) for eksempel ikke deltok i turer på stranden, kvelder rundt bålet eller benyttet seg av felleskjøkken, men også gjennom praksis og ideologi rundt miljøbevissthet.

Der de frivillige tenkte på miljø, kunne ledelsen tenke miljø, men også hvordan det framsto for samfunnet økolandsbyen. Dette kommer jeg tilbake til i kapittel 6, under avsnittet «Pynting av landsbyen».

5.10 Oppsummering av kapitlet

I dette kapitlet har jeg gjennomgått en rekke forskjellige hendelser som jeg har beskrevet som hverdagsritualer, og som har eksemplifisert hvordan landsbygruppen samles på tvers av posisjoner personene i landsbyen har. Selv om landsbyen framstår som en enhet i sin presentasjon av seg selv, har hverdagsritualene også vist at det dannes splittelser mellom ledelse og arbeidere, frivillige og ansatte, frivillige og ledelse, og hvor de fastboende havner midt imellom de fleste grupperinger på grunn av sin mulighet til å i stor grad styre egen deltagelse i fellesskapet. Selv om noen hverdagsritualer kan bidra til at det oppstår et communitas-type fellesskap, i alle fall mellom deler av de som hadde tilhold i landsbygruppen, var det få eller ingen hverdagsritualer som klarte å skape samme type fellesskap mellom for eksempel frivillige, ansatte og ledelsen. Selv om fellesskapene som oppsto ikke nødvendigvis involverte hele landsbyen som enhet, var de allikevel sterke communitas-type fellesskap som tilsynelatende betydde mye for alle som var involvert i de. Å finne fysiske handlinger som hadde samme effekten på hele landsbygruppa, som den hadde på deler av gruppa (for eksempel de frivillige, eller frivillige og ansatte) viste seg å være en utfordring for landsbyen.

Særlig på dager med misnøye rundt arbeidsoppgavene og hagebruket, eller når noe ikke gikk som planlagt, ble gruppen styrket sosialt. Det var ofte de dårlige dagene som bygde samhold mellom individene i landsbyen. Disse dagene fungerte nærmest som overgangsritualer for de nye frivillige som var kommet. Fra å være usikker på sin egen rolle, hvilket arbeid man skulle gjøre, og å føle at man ikke kjente de andre frivillige enda, ga denne typen dager nærmest et lynkurs i «sånn gjør vi det her» og «slik er gruppedynamikken hos de frivillige». Når dette er sagt var det ikke slik at de gode dagene ikke hadde noen påvirkning for samhold og fellesskap, men det vokste ikke på samme måte som på de dårlige dagene. Mens de dårlige dagene la grunnlaget for fellesskap, ble de gode dagene delvis brukt til å pleie fellesskapet.

Slik Harvey Whitehouse forklarte det, er det de hyppige og små ritualene som er avgjørende for en følelse av fellesskap eller dannelsen av *communitas*. I motsetning til store, organiserte og religiøse ritualer er det «hverdagsritualene» som i vår verden skaper et bilde for oss om at vi er i «den samme båten», eller på samme «lag». Samtidig er denne typen ritualer ofte preget av at det er noe negativt som er bakenforliggende for at samhold og *communitas* oppstår.²⁸ Eksemplet med å stå i kø sammen kan trekkes som en parallell til den 11timers arbeidsdagen i landsbyen. Vi opplever noe sammen, noe trist, tungt, vanskelig, eller en generelt negativ opplevelse. At vi opplevde dårlig stemning og at våre personlige meninger krasjet med hverandre når vi bare var tre stykker sammen i arbeidet ga ingen følelse at vi var sammen *mot* noe utenfor oss selv, annet enn at vi var imot hverandre. Interessekonflikter er en faktor i alle sammenhenger hvor mennesker samles for å utføre noe sammen, om det er arbeid, hverdagslige sosiale sammenhenger eller ritualer. Men det vil ikke oppstå noe *communitas* om man ikke finner noe som alle kan forenes om, eller ønsker å forenes om.

Jeg vil nå ta for meg forskjellige situasjoner som illustrerer hvordan symbolbruk og enkelte situasjoner har egenskaper som gjør at landsbyen som helhet, sosialt samlet innbyggergruppa i et *communitas*-type fellesskap til tross for at det var utfordringer knyttet til å få dette til.

²⁸ <https://soundcloud.com/aeon-magazine/harvey-whitehouse-human-rites>

6 Symbolsk fellesskap

Selv om forrige kapittel avsluttet med konklusjonen om at det ikke fantes hverdagsritualer som forente landsbygruppen som helhet, til tross for at dette er noe som framstilles for samfunnet utenfor landsbyen, betyr det ikke at landsbygruppen aldri står samles som en enhet eller at deres fellesskap aldri involverer alle i landsbyen, løsrevet fra deres posisjoner i landsbyen.

Jeg vil i dette kapitlet, som er en fortsettelse av analysen i forrige kapittel, gå inn på hvordan symboler som ble brukt i landsbyen og dannet et *communitas*-lignende fellesskap på tvers av posisjoner som individer hadde i landsbyen. Jeg vil innledningsvis si noe om ulike motiver for å komme til landsbyen. Selv om motivene var ulike kan man likevel si at symbolske markører kunne være de samme, og dermed kunne bidra til fellesskapsdannelsen.

6.1 Motiver for å komme til landsbyen

De frivillige arbeiderne hadde kommet til landsbyen som en del av en reise, både fysisk og mentalt. De fleste visste ikke hvor reisen ville føre hen, men beskrev det som at turen til økolandsbyen var en del av noe mer, noe større, kanskje et selvrealiseringsprosjekt som skulle ta de videre til andre og nye steder. For noen var det en pause fra hverdagen der de kom i fra, hvor de ønsket å oppleve en ny virkelighet i et annet land. Fokuset på «å oppleve», og «få nye opplevelser» var hele tiden til stede, og de fortalte at det var viktig at de var åpne for hva som hendte underveis. Selv om det for eksempel var kvinnelige woofere i landsbyen som kom fra Polen, uttrykte de aldri at de ikke kunne gjøre noen typer arbeid fordi det var «mannsarbeid», selv om det er godt mulig de ville ment det om de var i en lignende situasjon hjemme i Polen. Dette til tross for hva Aurek utrykte da permakulturhagen ble laget og alle bar stein.

Kanskje var det åpenheten til reisen og ønsket om å oppleve nye ting som gjorde at de frivillige la bort noen av strukturene de normalt ville fulgt i hjemlandet. En av de frivillige som kom fra Kina hadde aldri benyttet seg av sosiale medier tidligere på grunn av reguleringen av internettbruk i Kina. Hun hadde etter ankomsten i Norge opprettet en facebook-profil hun brukte tilnærmet daglig i løpet av oppholdet i landsbyen. Det virket som

åpenhet var viktig fordi opplevelsene de hadde i landsbyen og på reise ellers, ga de innblikk i en verden som var ulik den de kom i fra. Åpenheten ga de muligheten til å ta på seg nye posisjoner og tilpasse seg strukturer, eller i noen tilfeller anti-strukturer, ulikt fra det de kjente fra før.

For de ansatte hadde reisen til Norge hatt en helt annen motivasjon enn for de frivillige. Aurek hadde hatt det som han selv beskrev som et «vanskelig liv» i Polen. Økonomisk, men også sosialt da han hadde havnet i det han omtalte som «et dårlig miljø». For han betydde reisen til Norge bedre økonomi, men også et annet liv sosialt. Etter han var kommet til Norge hadde han begynt på «selvrealiseringsbiten» av reisen. De frivillige startet allerede da de dro fra hjemlandene sine fordi reisen deres hadde en annen intensjon i utgangspunktet. For Aurek kom selvrealiseringsprosessen etter han ble ansatt i landsbyen, og fikk fast inntekt (som jeg forsto hadde gitt han flere muligheter til å skape det livet han ønsket å ha i Norge). Aurek ønsket å drive med produksjon av lys (candles), noe den faste lønna åpnet muligheten for.

For begge mennene fra Litauen hadde det vært utfordrende å skaffe arbeid og økonomisk stabilitet i hjemlandet. Han ene av dem hadde måtte reise fra kone, to barn og en hund for å komme til Norge. For han var ikke oppholdet i Norge en selvrealiseringsprosess, men noe av det motsatte. Han behersket dårlig engelsk, ingen norsk, og han savnet familien mye. For han var det hjemmet han forlot som var stedet han ønsket å være, og som helst skulle være stoppestedet for reisen hans. Det var den vanskelige arbeidssituasjonen som hadde bragt han til Norge, men det betydde på ingen måte at han ønsket å bli værende her, eller reise videre til et annet sted. Han følte seg forpliktet for å skape et liv for familien som ventet på han hjemme. Tanker omkring kjønnsroller og arbeidsfordelingen ble en markør mellom de som var frivillige og «i liminalitet» gjennom sin søken etter opplevelser og spenning, og de som var kommet som arbeidere i søken etter økonomisk trygghet og bedre arbeidsvilkår. Dette var fordi de som var frivillige hadde et annet formål med både den fysiske og mentale reisen, og dermed ga de større muligheter til å flytte på ideene og normene de hadde med seg fra sitt liv i hjemlandene. Mens de som var ansatt hadde flyttet seg fra en hverdag til en annen motivert av økonomi og stabilitet i arbeidslivet, hadde de frivillige ikke bare flyttet seg

fysisk, men ofte også mentalt fra den virkeligheten de opprinnelig hadde. Dagen hvor steinbæringen fant sted var bare en av mange situasjoner hvor det var uttrykt forskjeller mellom kjønn, ut i fra de ansatte arbeidernes ståsted. I de aller fleste tilfeller hvor forskjeller kom til syne, var dette noe som skapte dialog eller diskusjoner hvor nye meninger kom fram, men også hvor man kom fram til at «vi kan diskutere i evigheter, men kommer ikke til å bli enige». Alle uenigheter eller ulikheter som bidro til dialog og diskusjon var representasjoner for det mangfoldet økolandsbyen ønsket å ha og slik de ønsket å representere seg for omverden. Diskusjoner og dialoger omkring ulikhetene var også en positiv påvirkning for fellesskapet, sammen med andre faktorer, f.eks jordbruket til at gruppen ble motivert til å holde sammen. De uenighetene og ulikhetene som derimot kunne diskuteres uten at det fikk noen avslutning (at man kom til enighet, eller var forsto at man ville forbli uenige) ble bare avgrensninger (forskjeller) som brøyt med ideen om mangfoldet og likheten mellom mennesker i landsbyen (Eriksen og Fuglerud 2007).

Til tross for at motivene viser at det er store forskjeller i motivasjonen for å komme til økolandsbyen, vil jeg nå presentere noen eksempler på symbolbruk som fantes innad i landsbyen, og vise hvordan symbolbruken var en viktig komponent i skapelsen av et communitas-type fellesskap. Selv om motiver for å komme til landsbyen kunne tydeliggjøre allerede eksisterende forskjeller, var symbolene med på å skape fellesskap som omfattet hele landsbyen.

6.2 Symbolske markører

Den første hendelsen tar for seg en festival som ble arrangert i økolandsbyen. Her er det ikke så mye selve situasjonen som er i fokus, men symbolikken som kom til uttrykk gjennom den. Selv om situasjonen jeg skal beskrive viser de ulike ideene mellom frivillige, ansatte og ledelse, i forhold til å handtere situasjonen var det fortsatt enighet rundt symbolikken situasjonen uttrykte. Symbolske markører samlet ikke nødvendigvis gruppen i et fellesskap sosialt sett, men knyttet individene sammen i et ideologisk fellesskap hvor posisjoner basert på struktur ble nedprioritert eller sett bort i fra.

6.3 Høstivalen

Da landsbyen skulle feire god innhøsting ble det arrangert to åpne dager som gikk under navnet «Høstivalen». Festivalen hadde salg av varmmat, salg av grønnsaker fra økollandsbyen, samt det var flere salgsboder hvor personer som hadde meldt seg på fikk selge det de produserte. Det var forskjellige typer klesplagg, honning, lys, røkelse, krystaller, krydder, med mer. I tillegg hadde landsbyen leid inn en karusell til barna, det var moteshow, turer med hest og vogn, bruktmarked, forskjellige typer trommesirkler og musikkarrangement. Før Høstivalen hadde de frivillige bakt cirka 400 pita brød, samt laget deig til omtrent like mange falaffel. Det var også kokt flere liter suppe på forhånd, og laget dressinger og salat. Det hadde blitt satt opp telt, bord og stoler, grillområde, barområde, med mer. De fastboende var mye fraværende under planleggingen av festivitene. Det var ledelsen bestående av Milner og Wilson som planla, og de frivillige som gjennomførte. Det var også personer utenfor landsbyen involvert. Han som leide ut karusellen var for eksempel selv til stede for å kjøre den. Det var også to personer til med i planleggingen sammen med ledelsen. De kom begge fra utenfor landsbyen og var leid inn av Milner for å hjelpe til fordi festivalen kun hadde vært under planlegging 4-6 uker før den skulle arrangeres.

Ledelsen i landsbyen hadde invitert alle i lokalområdet, og regnet med at det ville komme omkring 800 gjester. Det kunne komme mindre, men også flere gjester da det var meldt nydelig vær og det skulle komme to landskjente artister å opptre med musikk. Før Høstivalen startet ble det plassert flere søppeldunker rundt i landsbyen. De var ikke særlig store, men de var merket med skilt slik at alle ville se hva som kunne kastes i hver dunk.

Skillet mellom å være i ledelsen, og å være frivillig ble veldig tydelig da det oppsto et «sorteringsproblem» med søppeldunkene. Etter hvert som dunkene ble fulle kastet folk mat i pappøppel, og plastikk i matsøppel, osv. ettersom hvilken dunk som hadde ledig plass. Flere av de frivillige reagerte på dette, og ga beskjed til hverandre eller til noen i ledelsen som var med på å arrangere. Flere ga også beskjed til meg, da jeg snakket norsk og kunne videreformidle beskjeden. Ledelsen løste problemet med å bestemme at innholdet i dunkene skulle tømmes over i sekker som ble plassert bak låven. Her ville alt bli oppbevart til Høstivalen var over. Planen videre var at de frivillige (og kanskje noen av de ansatte om det

var behov) skulle sortere søppelet for hånd under oppryddingen etter festlighetene. Denne situasjonen ga umiddelbart reaksjoner hos de frivillige. At dette var en dårlig løsning på problemet var nå en ting, men som wooferne snakket seg imellom, var det et problem som ikke hadde behøvd å oppstå i utgangspunktet om planleggingen før Høstivalen hadde vært bedre. De frivillige var ivrige seg imellom med å komme med forslag til hvordan problemet ville vært unngått. Kunne de hatt en søppelsorteringsstasjon? Hva med tydeligere merking av dunkene? Og hvorfor hadde de ikke større dunker? Hva med poser i dunkene slik at de kunne tømmes underveis? Det ble også påpekt at det ville være flaut for landsbyen som hadde planlagt denne festivalen om søppelet ble kastet uten å bli sortert først. For dette var tross alt en økologisk landsby, og å sortere søppel framsto som et minimumskrav. I tillegg var det bokstavelig talt en drittjobb å sortere pappkopper, engangs bestikk, matrester og servietter som var blandet sammen i søppelsekker.

Situasjonen med søppelet, var noe jeg i retrospekt reflekterte over da jeg besøkte Francis i Canada. Francis og de andre wooferne i landsbyen hadde en «rett på»-holdning til miljøproblematikk som økologisk landsbyen tilsynelatende var gått litt bort i fra under prosessen hvor de «allemanseie». For de frivillige var ikke søppelet bare et problem i forhold til at de måtte løse det etter festivalen. At det i det hele tatt skjedde illustrerte at søppelsorteringen ikke hadde vært prioritert i forkant av festivalen. Misnøyen hos wooferne bunnet ut i at noe som var sentralt i en miljø-klima-kontekst ikke hadde vært førsteprioritet hos ledelsen av en økologisk landsby, som i teorien skal prioritere miljø og klima problematikk. Også ledelsen så problemet, og skjønnte hvorfor det oppsto. På lik linje med de frivillige så de situasjonen som noe som ikke burde ha oppstått.

6.4 Søppel som symbol

Selv om gjestene under festivalen ikke virket til å bry seg med at søppeldunkene ble fulle, eller at søppel ble blandet i dunkene, har søppelet en større verdi i seg selv som symbol, enn å bare være fysisk søppel. I miljø- og klimasammenheng, hvor man ønsker å verne eller beskytte klimaet (for eksempel ved å skape økologiske landsbyer) er søppel et tydelig symbol på et system ellers i samfunnet som ikke fungerer. Søppel produseres hele tiden, og det skjer uavhengig av hvordan søppelsorteringen håndteres. Uansett hvordan privatpersoner

sorterer matsøppel, vil fortsatt matsøppelproduksjon faktisk skjer. Mange ser på produksjon av søppel, og håndtering av søppel som to sider av samme sak. Men, om man ser nærmere på det vil man kanskje oppdage at søppelproduksjon er uavhengig av sorteringen, mens sorteringen er avhengig av at søppel produseres.

Å sortere søppel er derfor, på lik linje med hagebruket, et slags minimumskrav i økolandsbysammenhengen. Dette er fordi søppel (og for øvrig hagebruket) er et kontinuerlig symbol, fordi det ikke tar slutt, men fortsetter dag ut og dag inn. Det er ikke noe man gjør en dag, men det er en prosess som må ha oppfølging og som krever vedlikehold (Eriksen 2011).

Søppelet er også i denne sammenhengen et deklarativt symbol (Krogstad 1986). Dette er fordi søppelet er et symbol som uttrykker landsbyinnbyggernes syn på noe som ikke fungerer i forbrukssamfunnet. Deklarative symboler uttrykker i denne sammenhengen noe ut av landsbyen og ut mot samfunnet i Norge. Søppelet er et symbol på et miljøfokus som økolandsbyen følte manglet i forbrukssamfunnet utenfor landsbyen, noe som de prøver å gjøre rett innad i landsbyen. Samtidig er det derfor man kan si at en slik situasjon som oppsto rundt søppelsorteringen under festivalen ikke burde oppstå i en økologisk landsby.

Til tross for at denne situasjonen fungerer som en sterk symbolsk markør er, er den også et eksempel på hvordan samhold kom til syne. Det var bred enighet blant alle, at sorteringsproblemet ikke burde oppstå. Selv om det kan sies å være et deklarativt symbol som setter økolandsbyen i et avstandsforhold til resten av samfunnet, er det samtidig et symbol som forener landsbyen fordi alle kunne enes omkring hvordan det *burde vært* håndtert. Gjerne på en slik måte at søppelproblemet ikke oppsto i utgangspunktet. Å behandle søppel som et symbol er med på å plassere økolandsbyen i et fellesskap, fordi landsbyen var enig i hvordan det burde vært gjort, samt de var enig i hva søppel symboliserte for dem selv. Samtidig skulle symbolikken skille de fra resten av samfunnet, noe det på mange måter ikke gjorde fordi det oppsto et problem ved søppelsorteringen.

6.5 Forurensning

Et av temaene som tok mye tid rundt fellesmåltider, under arbeid på åkeren, eller bare når frivillige, ansatte og delvis ledelsen var samlet, var forurensning. Dette var et tema som ofte kom opp spontant og som det virket som de fleste likte å snakke om, uten at det nødvendigvis ble større diskusjoner omkring det. Samtalene var gjerne uformelle på en slik måte at de involverte i samtalen byttet informasjon de satt inne med. Det var ikke nødvendigvis dialoger, men kan kanskje heller beskrives som parallelle monologer, som tidvis traff det samme punktet slik at det framsto som en dialog. «Did you know that teflon-pans can be bad for your health? When they are used a lot, the teflon can come off the pan and into your food» eller «its not good to be surrounded by electronics». Denne typen utsagn ble som regel ikke utdypet, men det hendte av og til. Siden de fleste i landsbyen allerede var enig om at man skulle verne om miljøet, trengte man heller ikke tunge argumenter eller faglig dokumentasjon for å få fram poengene sine. Samtalene fungerte mer som en utveksling av informasjon som symboliserte hvor man befant seg i terrenget av meninger omkring miljø, økologilivsstil og helse. Det var nødvendigvis ikke heller særlig med respons om man kom med et utsagn av denne typen. Svaret var ofte «yeah» etterfulgt av en ny setning med informasjon som kunne relateres til temaet. Men det var langt i fra utfyllende dialoger mellom de involverte. Det kunne virke som det lå en verdi i å ha kunnskap om miljøfarer og matproduksjon, og denne typer samtaler var en mulighet for å «vise frem» hva man satt inne med av den type kunnskap.

Forurensningen det ble snakket om var nødvendigvis ikke i form av avfallsstoffer eller pesticider i luften (med henvisning til jordbruk) eller utslipp fra biler og fabrikker, men det var særlig et tema når man snakket om maten vi spiser til daglig, gjerne i tilknytning til helse. Som Olaf fortalte meg er GMO, eller genetiske modifiserte organismer, levende organismer som får endret arvemateriale ved hjelp av genteknologi. Nettopp ved å dyrke økologisk, slik som i økolandsbyen, unngikk man bruken av GMO, og som resultat av dette kunne innbyggerne i større grad kontrollere hva de fikk i kroppene sine. Til tross for at bruk av GMO

er strengt kontrollert i Norge²⁹, er det mange produkter og varer som selges til Norge, og som kan inneholde komponenter som har vært genmanipulert.

Aurek utrykte mye skepsis til matproduksjon, uavhengig av produksjonsland så lenge maten var konvensjonelt produsert. Det samme gjorde Olaf som bevisst ikke kjøpte brød, på grunn av saltinnhold. Jordbruket og matproduksjon generelt var også derfor en sterk symbolsk markør i landsbyen. Ved å produsere, eller handle, økologisk mat markerer man avstand fra den konvensjonelt dyrkede maten. Valget er, for å bruke Mary Douglas (1966), en symbolsk markør som markerer avstand mellom rent og urent, eller i landsbyens tilfelle, økologisk og ikke-økologisk. For meg som var besøkende og frivillig i landsbyen var det ikke noe problem å kjøpe et brød på butikken om jeg følte jeg trengte det. For Olaf var brødet på butikken, litt flåsete sagt, urent på grunn av dets «egenskaper», mens det han bakte selv var rent. Symbolsk tok han avstand fra den konvensjonelle matveien, samtidig som han knyttet seg opp mot andre i landsbyen som tenkte på samme måte som han. Selv om det ikke ble et umiddelbart sosialt fellesskap av det, var det fortsatt et fellesskap basert på bruk av symboler som plasserte en «innenfor» eller «utenfor» innbyggergruppen.

At det har vært en diskusjon i Norge om økologisk mat, og hvorvidt det er bevist at det er sunnere enn konvensjonelt dyrket mat var ikke et tema det ble snakket særlig om. Nå skal ikke jeg her ta stilling til hva som er det sunneste alternativet (det er noe utenfor mitt kompetanseområde), men symbolikken økologisk mat har i dette tilfellet, er med på å utrykke hvor forbrukeren stiller seg i debatten omkring hva som er det sunneste alternativet av mat. Å kjøpe økologisk plasserte en sosialt «inn» i landsbygruppen, mens konvensjonelle produkter plasserte en «utenfor».

Når de frivillige handlet mat på butikker var det alltid viktig å finne produktet man ønsket i økologisk variant. Om ikke det fantes for eksempel økologiske gulrøtter, observerte jeg at flere av de frivillige ikke kjøpte produktet i det hele tatt. Om for eksempel Francis ikke fant det produktet hun ønsket, kunne hun vente til de dro til en annen butikk, eller vente for å se

²⁹ <https://www.regjeringen.no/nb/tema/helse-og-omsorg/ernaring-og-mattrygghet/innsikt/genmodifisering/id426441/>

om produktet hun ønsket var i butikken neste gang hun dro dit. Om konvensjonelle produkter ble kjøpt, ble det nedsnakket eller bortforklart med at det ikke fantes andre alternativer. Da var det viktig å fortelle de andre i landsbyen at man kjente til ulempene med produktet. Debio-godkjente matvarer var rene, de som ikke var debio-godkjente framsto som urene, uavhengig av hva forskning fortalte i forhold til helse, sunnhet, vitaminnivå, osv. knyttet til økologisk mat.³⁰ I denne sammenhengen er mat et regulativt symbol i landsbyen (Krogstad 1986). Regulative symboler fungerer innad i gruppen hvor de eksisterer, og er uttrykk for hvordan de involverte forholder seg til normene som regulerer gruppeadferden i landsbyen (Krogstad 1986: 501). Å velge økologiske produkter blir i dette tilfellet et symbol som følger normen for gruppeadferden, eller satt litt på spissen: å velge økologisk for innbyggerne var «å velge riktig».

6.6 Pynting av landsbyen

I landsbyen ble det pyntet opp med krukker og blomster, og i blomsterbed når det skulle være offisielle besøk, besøk av media eller personer som ønsket å komme på visning. Denne oppgaven tok de frivillige seg i hovedsak av. Det ble handlet inn dekorasjonsblomster ved den lokale blomsterforretningen, som deretter ble plantet i det som fantes av blomsterpotter. På låven var det flere store og små leirpotter, samt noen i plastikk.

Når det skulle plantes utrykte noen av de frivillige at de ønsket å bruke plastikkpottene. Selv om plastikk ikke er regnet som et miljøvennlig materiale var pottene kjøpt for lenge siden, og ble brukt som reservepotter, eller de ble brukt til oppbevaring. Når pottene først var i landsbyen, kunne de like gjerne brukes slik de frivillige så det. Det ville i så fall være gjenbruk, samt at det ville være mer økonomisk enn å kjøpe nye krukker. For ledelsen handlet dette tilfellet like mye om presentasjon og om hvordan landsbyen framsto for omverden. Dermed ble det bestemt av Milner at plastpottene ikke skulle brukes. Både fordi det ikke var miljøvennlig, og fordi det «ikke så pent ut med plastikk». Da ble det de frivilliges oppgave å skaffe andre typer potter til å plante i. Ledelsen dro ikke ut og kjøpte nye potter,

³⁰ <http://forskning.no/mat-landbruk-miljopolitikk/2010/10/okologiske-gronnsaker-er-ikke-sunnere>

noe som skapte ekstraarbeid med at de frivillige måtte lete fram potter i felleshuset eller på låven, for å få nok, noe det ikke alltid ble.

Som Anthony Cohen skriver i *The Symbolic Construction of Community* (1985) har symboler forskjellig betydning for oss som bruker de. Hvilken mening et symbol får, er slik Cohen forklarer det, avhengig av hvordan type fellesskap det er som benytter seg av symbolet. Også meningsinnholdet et symbol har vil være situasjonsbetinget i forhold til når et symbol brukes. Ved å tenke på denne måten om symboler, kan et regulativt symbol også være et deklarativt symbol, og motsatt. De er ikke låste, men kan bytte mellom å være deklorative eller regulative. Symbolene kan også brukes for å forsterke hverandre (Krogstad 1986).

Ved å se på symbolers evne til å skifte mening, vil plastpottene for de frivillige være et regulativt symbol, som sier noe om hva man innad i gruppen skal forholde seg til og være opptatt av. Siden gjenbruk var viktig for de frivillige, samt å tenke økonomisk uavhengighet, var plastpotten et positivt ladet symbol. Ved å bruke pottene ville man signalisere for omverden, hvilke verdier man selv sto for.

For ledelsen kan plastpottene sies å være et deklarativt symbol. Deklorative symboler uttrykker «ut mot samfunnet», og i dette tilfellet ville ikke plastpotter gi et godt signal til omverden fordi det ikke er miljøvennlig. Plastpotten ble i denne sammenhengen et negativt ladet symbol.

6.7 Naturlig fellesskap

Hvem vi er som individer, avhenger i stor grad av hvor vi er i verden, fysisk eller mentalt. Og hvor vi er, kan legge føring for *hvem vi er med* (Eriksen 1997: 36). Som reisende woofers, student på utveksling eller nyankommet i en fremmed by søker vi etter de menneskene som vi tenker er like «oss selv». Vi ser etter små tegn, lytter etter språk og sosiolekter, ser etter tatoveringer, sko, logoer, frisyrrer, hudfarger, religiøse symboler eller klesplagg som vi kan kjenne oss selv i. De finnes utallige markører som plasserer oss i forhold til hverandre, men de kan også plassere oss *fra* hverandre.

Noen markører fungerte som samlende for de fire ansatte arbeiderne i landsbyen, men som samtidig skilte dem fra gruppen av de frivillige arbeiderne, som de i hovedparten av tiden var en del av.

Selv om lange og dårlig planlagte arbeidsdager førte de frivillige sammen og ga folk en følelse av å tilhøre et fellesskap, borte fra «hjem» og familie, var det naturlig å samles rundt det som var «et naturlig felles». Alle var «felles» i hverdagen i landsbyen og gjennom arbeidet, men ofte kunne identitetsmarkørene stoppe der. Om jeg plukker fra hverandre identitetstrekkene til alle i landsbyen som var felles, ville det ikke være alt for mange igjen foruten «samme aldersgruppe» for noen, at man enten inngikk i kategorien «mann» eller «kvinne», eller at noen hadde samme nasjonalitet (Eriksen, i Eriksen og Fuglerud 2007). Dermed søkte både frivillige og ansatte arbeidere etter andre markører som var mer konstante i sin natur. Å ha samme tro eller religion er markører som er konstant i sin natur. Alder og utdanning, politisk syn, kjønn og nasjonalitet er eksempler på andre konstante markører.

Syn på kjønn og kjønnsroller, som jeg var inne på i forrige kapittel, var gjennom mine observasjoner en sterk markør for å skape likhet og forskjeller for de ansatte arbeiderne. Som menn og arbeidere hadde de tilsynelatende sterke meninger om hvem de var og hvilke plikter, oppgaver og egenskaper som var tilknyttet deres kjønnsroller. De hadde skapt et slags «metaforisk slektskap» seg imellom på grunnlag av deres markører som de selv anså som felles. De utrykte også sterke meninger i forhold til f.eks hvilke oppgaver kvinnene som var frivillig hadde, ikke bare hvilke oppgaver de selv som menn hadde.

Kvinnesyntet som kom til uttrykk fra de ansatte arbeiderne plasserte dem i en egen gruppe for seg. Dette er et eksempel på hvordan symbolske markører kan skape splittelse. Selv om man i en tilstand av liminalitet eller *communitas* kan oppleve at hverdagens strukturer ikke spiller noen rolle, er det avhengig av at individer selv ønsker å bryte med slike strukturer. Som jeg var inne på kan de frivillige sies å være i liminalitet på grunn av deres posisjon til landsbyen. De står på dørstokken til noe. For de ansatte arbeiderne var det helt andre (økonomiske og sosiale) grunner som hadde bragt dem til Norge. Altså, kan man konkludere med at

framveksten av et communitas-type fellesskap i økolandsbyen er avhengig av den enkeltes mulighet for å plassere seg i liminalitet, noe som igjen vil være avhengig av den enkeltes motivasjon for å komme til økolandsbyen.

6.8 Oppsummering av kapitlet

Som jeg diskuterte i forrige kapittel er hverdagsritualene delvis en drivkraft bak skapelsen av et communitas-type fellesskap i landsbyen. Men selv om landsbyen er fremstilt som en enhet gjennom sin presentasjon av seg selv, involveres ikke alle i fellesskapet som oppstår gjennom hverdagsritualene. Som diskutert i dette kapitlet er symbolbruken i landsbyen en større pådriver for at landsbyen skal fremstå som en helhetlig enhet for offentligheten. Dette er fordi symbolene samler landsbygruppen på tvers av deltagelse i landsbylivet, og på grunnlag av at det er enighet rundt symbolers betydning i en situasjon, selv om situasjoner håndteres forskjellig i praksis.

Både deklorative symboler, som eksemplifisert gjennom håndtering av søppel, og regulative symboler, som eksemplifisert med mat, er i bruk i landsbyen og de utfylles av hverandre. De deklorative symbolene kan sies å utrykke landsbygruppens syn på samfunnet utenfor landsbyen (og gjerne det de ikke syns fungerer i samfunnet), og gjennom bruken av de regulative symbolene forsøker de å rette på det som de ser på som feil.

Økolandsbyprosjektet i sin helhet bærer også med seg symbolsk mening, fordi det er en motreaksjon mot hvordan klimaproblematikk håndteres i samfunnet, og generelt hva som ofte prioriteres i Norge i dag.

7 Konklusjon

Innledningsvis i denne oppgaven stilte jeg forskningsspørsmålet «Hvilke utfordringer møter et fellesskap som ønsker å leve en økologisk livsstil i et moderne samfunn?». Jeg ville også se på hvilke verktøy som ble brukt i prosessen med å skape et fellesskap. Jeg har i forlengelsen av dette behandlet liminalitet og ritualer som verktøyene som ble brukt i prosessen, for å se om det var verktøy som ville bidra til dannelsen av et *communitas*-type fellesskap i økolandsbyen.

Utfordringene for prosjektet har vært forskjellige. Noen små og noen større. For at landsbyprosjektet i seg selv skulle være bærekraftig har de vært økonomisk avhengig av utenforstående krefter, noe som er grunnen til at aktivhusene er lagt ut for salg på det åpne markedet. Men som fokuset i oppgaven har vært, har jeg behandlet utfordringene økolandsbyen har møtt i sin søken etter å skape rom for å leve en økologisk livsstil i det moderne Norge.

Landsbyen består av folk fra forskjellige deler av verden. De involverte behersker språk på ulike nivåer, har forskjellige syn på tro, religion og spiritualitet, og de har forskjellige normer, regler og sosiale strukturer med seg fra sine hjemland. De fleste av konfliktene som har vært i landsbyen har, som jeg har vært inne på, dreiet seg omkring grupperinger som har oppstått innad i landsbyen. Med forskjellige definisjoner omkring hva det innebærer å drive en økologisk landsby, og hvordan en økologisk landsby «burde være», har de frivillige og ledelsen i landsbyen til tider dratt prosjektet i forskjellige retninger, selv om siste ord i avgjørelser knyttet til arbeidet de frivillige har utført har vært gitt av ledelsen.

For at landsbygruppen skal kunne framstå som en enhet, slik som den fremstiller seg selv gjennom medieoppslag, prospekter og på sine egne nettsider, er ledelsen delvis avhengig av at frivillige arbeidere og ansatte klare å tilpasse seg «kjørereglene» som landsbyen har presentert for dem. For at et fellesskap har hatt muligheten til å vokse fram, og forsterke framstillingen av landsbyen som en enhet, har det også vært nødvendig at ansatte og arbeidere har tenkt på seg selv som «i liminalitet». Som kapittel 5 tok for seg, har dette vært tilfelle, i særlig grad for de frivillige og de ansatte. Å tenke på personer som i liminalitet har

vært avhengig av den enkeltes posisjon i landsbyen. Gjennom de frivilliges og de ansatte bosituasjon i landsbyen, og deres bruk av uteområder og fellesområder til sosial samhandling, har de frivillige og ansatte, i motsetning til ledelse og fastboende, ikke kunne styre sin deltagelse og «synlighet» i landsbyen. De fastboende og ledelsen kunne derimot «gå under lupen» i flere tilfeller fordi de har hatt bolig i hamhusene, og ikke vært avhengig av for eksempel felleshuset på samme måte som de som kommer tilreisende. I tillegg har ledelsen og de fastboende, i forlengelsen av å ha sin egen bolig (og eventuelt arbeid utenfor landsbyen) hatt muligheten til å styre sin egen deltagelse i den grad at de har kunne velge å ikke delta i sosiale «happenings» om de ikke ønsket det.

For å studere hvordan et fellesskap oppstår, hvilke utfordringer det møter, og hvilke verktøy som brukes i skapelsesprosessen har jeg funnet det nyttig å bruke Turners begreper om liminalitet og ritualer (V. Turner 1969, 1970 og E. Turner 2012). Liminalitet kan sies å være grobunnen for at et *communitas* skal kunne oppstå, og et *communitas* er, enkelt sagt, et fellesskap på grunnlag av delte opplevelser. For at landsbyen skulle få til å skape et *communitas* type-fellesskap, sterkere enn at personer bare er samlet på samme geografiske sted, har jeg behandlet situasjonene som oppsto i landsbyen som ritualer og hverdagsritualer, for å se om de ville bidra til fellesskapsfølelse hos de involverte, som igjen ville skape eller styrke fellesskapet som kan sies å være i landsbyen, gjennom det faktum at landsbyen allerede eksisterer og at det er mennesker der.

Men det er ikke slik at alle menneskelige handlinger er ritualer. Gjennom teori fra Turner og Whitehouse har jeg sett at kriterier for ritualer, og hverdagsritualer, ligger til grunn for mange av handlingene i landsbyen, uten at det nødvendigvis på magisk vis «vokser» fram fellesskap for de involverte. For at ritualene skal kunne brukes som et verktøy i skapelsen av fellesskap kan det synes som om at når de involverte plasseres «i liminalitet», gir det forutsetninger for en opplevelse av fellesskap. I tradisjonelle samfunn, som har vært eksemplifisert med Turner sitt feltarbeid hos Ndembuene er det slik at en rekkefølge som gir mening for de involverte (V. Turner 1969 og E. Turner 2012). Slik fungerer det også med de tradisjonelle vestlige ritualene. Du døpes, konfirmeres, gifter og begraves, kort fortalt. I økollandsbyen fyller ritualene en annen funksjon. De følger ikke livsløp og de er ikke satt i

bevegelse av krefter utenfor gruppen selv. De er verktøy som samler de frivillige og de ansatte i fellesskap. Hagebruket ble brukt som et eksempel på en type hverdagsritual som tjener denne funksjonen. Mye av grunnen til dette den konstante faktoren til hagebruket, men også at det er en type arbeid som likestiller de som deltar. Det var også, som «en uheldig arbeidsdag» er et eksempel på, ofte uforutsette hendelser knyttet til det, noe som satt de involverte i en posisjon hvor de ble stående i opposisjon til ledelsen som kun hadde overordnet ansvar i forhold til driften av hagebruket.

Tidligere i oppgaven har jeg også nevnt at ansatte og frivillige ikke bare var i opposisjon til ledelsen i landsbyen, men også til tider i opposisjon mot samfunnet utenfor landsbyen. Det faktum at det ble investert penger i landsbyen skapte ikke motstand direkte mot investorer, men heller mot ledelsen. Ledelsen ble på mange måter å representere kommersialisering av miljøbevegelse og ideologi, mens de frivillige så på seg selv som å representere kjernen i bevegelsen. Mens ledelsen i landsbyen kunne beskrive seg selv om evolusjonær, i en prosess mot noe mer bærekraftig, hadde de frivillige en «rett på sak» - holdning, hvor de skulle leve opp til kravene og ikke fire på dem.

Særlig de frivillige har jeg sett på som å være i liminalitet gjennom deres posisjon i landsbyen. Dette med å kunne løsrive seg fra strukturer og posisjoner som man opprinnelig hadde, skapte en åpenhet som er nødvendig for å skape et communitas-type fellesskap. Ledelsen hadde, i motsetning til de frivillige, ikke denne åpenheten og var ikke løsrevet fra sine posisjoner. For ledelse og fastboende var livet i landsbyen hverdagslivet og krevde at de kjente til sine roller og at de fulgte strukturene som la basis for livet deres i landsbyen med jobb utenfor landsbyen, familie, og arbeid innad i landsbyen. Gjennom det enkle faktum at det var en tydelig ledelse og arbeidsfordeling, i landsbyen kan man konkludere med at også struktur var til stede. Selv om hverdagsritualer skapte fellesskap, var det ikke anti-struktur på noen måte, slik Turner og andre har brukt begrepet. Fellesskapet mellom de frivillige og de ansatte var derimot mye mindre grad preget av struktur, enn for ledelse og fastboende. De frivillige kan også sies å være delvis avhengig av å få til en følelse av anti- struktur for å skape et fellesskap seg imellom, og ved å være skilt fra ledelse og fastboende i det sosiale var det noe de klarte i noen grad.

Ansatte arbeidere havnet i en annen rolle enn både fastboende, ledelse og frivillige. Som jeg har vært inne på, var de sosialt en del av frivillig-gruppen, og gjennom sin deltagelse der kunne de oppleve et *communitas*-type fellesskap. Men denne tilstanden var for dem ikke preget av løse eller fraværende sosiale strukturer og frigjørelse fra plikter og rollene de hadde med seg til landsbyen. Liminaliteten for arbeiderne var i større grad preget av en bokstavelighet, at de fysisk sett var «nor here, nor there». De var i Norge, hvor flesteparten av dem ikke ønsket å forbli, og de var ikke hjemme med sine familier eller i sine hjemland hvor de ønsket å være. De var i en mellomposisjon hvor de oppholdt seg i påvente av noe annet. Selv om de var påvirket av andre motiver enn de frivillige, de fastboende og ledelsen, kan de likefullt sies å være «i liminalitet» om man ser på liminalitet som en konkret tilstand «midt imellom» noe.

Hverdagsritualene har jeg argumentert for at spilte på liminaliteten til de involverte, og fungerte som en motor i etableringen av fellesskapet. Den eneste ulempen som framsto med fellesskapet var at det ikke rommet landsbyen som helhet. Fastboende og ledelse sto tilsynelatende utenfor i flere sammenhenger. Ikke fordi noen hadde plassert de der, men fordi de gjennom sine posisjoner i landsbyen ikke hadde et behov for fellesskapet, på lik linje med de ansatte og de frivillige.

Kapittel 6 viet jeg gjennomgangen av symbolbruk i landsbyen. Selv om symboler fungerer gjennom meningen vi tilegner de, er det noen symboler som har mer eller mindre etablerte betydninger. Sjøppel har en slik etablert betydning i dagens samfunn, også i økolandsbyen. I landsbyen ble symbolbruken markører som skapte en idé om å være innenfor eller utenfor fellesskapet i landsbyen, eller innenfor landsbyen, men utenfor «storsamfunnet». I motsetning til hverdagsritualene hadde symbolene i større grad evne til å samle hele landsbygruppen, både ledelse, frivillige og de ansatte. Mye av dette var på grunn av at i sin presentasjon av seg selv for offentligheten, hadde landsbyen kommet fram til noen ideer for hva som lå bak prosjektet som ideologi. Eksempel på dette var «helhetlig», «bærekraftig», «miljøvennlig» og «sosialt». Dette var også ideer som de frivillige i stor grad delte, men også de ansatte arbeiderne, som gjennom sin posisjon hadde økolandsbyen som sin arbeidsgiver. Selv om symbolikk representerte landsbyen som en helhet, var det forskjellige ideer til

hvordan situasjonene burde løses. Og selv om forslagene til løsningene var mange, var det enighet i hvordan landsbyen skulle framstå utad. Men de frivillige skilte seg ut ved at de ønsket at landsbyen også skulle leve opp til symbolikken innad.

7.1 Avsluttende bemerkninger

Å skrive denne oppgaven om Hurdal økolandsby, og motivasjonen for å drive landsbyen fram som et pioner prosjekt i Norge har både givende, slitsomt, spennende og utfordrende.

Å skrive om klimaendringer og miljø, er også å skrive om hvilken framtid man ønsker for sine barn og hvilken verden man selv ønsker å leve i. Disse temaene er også knyttet til selvforsyning, fellesskap, jordbruk og økologisk matproduksjon. Matproduksjonen handler igjen om helse og kontroll over hva man får i seg via maten vi spiser. Ønsket om kontroll over egen helse og tid er nært knyttet til ideen bak landsbyen.

Historien om økolandsbyen skiller seg også fra andre økolandsbyer nettopp fordi den har gjennom sin skapelsesprosess gjennomgått en reise, svært ulik fra hva som egentlig var tiltenkt for prosjektet. Dette fordi, i motsetning til andre økolandsbyer, Hurdal har gått fra å være et privat og lite perspektiv på økologisk matproduksjon og øko-trend, til å bli et åpent prosjekt for hele Norge, som alle kan mene noe om. For å realisere drømmen om økolandsbyen har offentlige midler kommet inn i bildet, noe som også har lagt føringer for prosjektet, men også press på hver enkelt innbygger i hverdagen. Møter, byråkrati, lovverk, etc. har blitt noe alle fastboende i landsbyen har måtte forholde seg til gjennom prosessen.

For andre har landsbyprosjektet blitt en historie om noe som ikke gikk som de ønsket. Sosialt, fordi det har hendt ting underveis på et personlig plan, som har gjort at de det gjaldt ikke fant sin plass i landsbyen etter hvert som prosjektet tok form. Men også økonomisk fordi støtten utenfra har satt en prislapp på hva det skal koste å delta i økolandsbyen, og i en grønnere hverdag.

For andre har den offentlige støtten vært døråpneren som har gjort at de har funnet sitt hjem. Sann som med Ola og Kari. For dem åpnet døren seg da prosjektet ble offentlig, og de

fikk muligheten til å kjøpe seg en bolig i økolandsbyen som ga dem sjansen til å leve det livet de ønsket. Et liv de følte ikke var mulig å gjennomføre i en liten leilighet i Oslo.

Selv om GEN på et globalt plan har lagt føringer for hva som er en økolandsby, har Hurdal valgt sin egen vei. De har tatt det de så på som det beste i visjoner og ideologier, og skapt sin egen utforming for deres prosjekt. Selv om prosjektet har gått fra å være et lite, delvis skuesett og ikke-konvensjonelt prosjekt som ikke var klar for offentlighetens lys, har de gjort det til et pionerprosjekt som kan vise vei for andre som ønsker å leve bærekraftig, nært naturen, selvforsynt og å ta del i «den grønne drømmen». Et hvert slikt prosjekt vil imidlertid møte utfordringer, økonomisk, sosialt og kulturelt, når man søker å skape et slikt fellesskap.

8 Referanseliste

Bilu, Y., 1988. The Inner Limits of Communitas: A Covert Dimension of Pilgrimage Experience. *Wiley on behalf of American Anthropological Association*, [e-tidsskrift] 16(3), s. 302-325. Tilgjengelig fra: <http://www.jstore.org/stable/640490> [06.04.15].

Cohen, A.P., 1985. *The symbolic construction of community*. Chichester: Ellis Horwood.

Douglas, M., 1997. *Rent og Urent – En analyse av forestillinger omkring urenhet og tabu*. Oversatt fra engelsk av K.A. Lie. Oslo: Pax.

Eriksen, T. H., 1994. Identitet. I: T.H. Eriksen, utg. 1997. *Flerkulturell forståelse*. Oslo: Tano Aschehoug, s. 34-52.

Eriksen, T.H., 2007. Mangfold versus forskjellighet. I: Ø. Fuglerud and T.H. Eriksen, utg. 2007. *Grenser for kultur? Perspektiver fra norsk minoritetsforskning*. Oslo: Pax, s. 111-130.

Eriksen, T.H., 2011. *Søppel – Avfall i en verden av bivirkninger*. Oslo: Aschehoug.

Freilich, M., 1977. *Marginal Natives at Work – Anthropologists in the Field*. Cambridge, Massachusetts: Schenkman Publishing Company.

Grainger, R., 1974. *The Language of the Rite*. London: Darton, Longman & Todd.

Intergovernmental panel on climate change, 2013. Summary for policymakers. Tilgjengelig fra: http://www.climatechange2013.org/images/report/WG1AR5_SPM_FINAL.pdf [05.05.15].

Krogstad, A., 1986. Pønkere og symbolendring. Fra ekstern provokasjon til intern moralisme. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, bind 27, s. 499-527.

Landbruks og matdepartementet, 2009. *Økonomisk, agronomisk –økologisk!* Handlingsplan for å nå målet om 15 pst. Økologisk produksjon og forbruk i 2020. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/lmd/vedlegg/brosjyrer_veiledere_rapporter/handlingsplan_okologisk_200109.pdf [03.05.15].

Sallnow, M.J., 1981. Communitas reconsidered: The Sociology of Andean Pilgrimage. *Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, [e-tidsskrift] 16(2), s. 163-182. Tilgjengelig fra: <http://www.jstor.org/stable/2801393> [08.04.15].

Smith – Seymour, C., 1986. *Macmillan Dictionary of Anthropology*. London: Macmillan.

Spradley, J.P., 1980. *Participant Observation*. Belmont: Wadsworth Cengage Learning.
Sutton M. Q., og Anderson E.N., 2010. *Introduction to Cultural Ecology*. 2. utgave. Plymouth: AltaMira Press.

Syse, A., 2012. *Tidsskrift for den norske legeforening* [internett] Nr. 8, 30. april 2012. s. 983-984. Tilgjengelig fra: <http://tidsskriftet.no/article/2257896> [04.05.14].

Torp, S. og Miller, F., 2013. *10 økosamfunn på 10 år i Norge*. Rapport. Oslo.

Townsend, P.K., 2009. *Environmental Anthropology – From Pigs to Policies*. 2. utgave. Long Grove: Waveland Press.
119 sider.

Turner, V., 1969. *The Ritual Process – Structure and Anti-Structure*. 6. utgave 1989. Ithaca New York: Cornell University Press.

Turner, V., 1970. *Betwixt and Between: The Liminal Period in Rites de Passage*. I: T.H. Eriksen, utg., 2003. *Sosialantropologiske grunntekster*. 3. Opplag. Oslo: Gyldendal, s. 508-523.

Turner, V., 1974. *Social Dramas and Ritual Metaphors*. I: V. Turner, utg. 1974. *Dramas, Fields and Metaphors*. Ithaca og London: Cornell University Press, s. 23-58.

Turner, E., 2012. *Communitas – The Anthropology of Collective Joy*. New York: Palgrave Macmillan.

Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, 1987. *Vår felles framtid*. Rapport. Norsk utgave. Oslo: Tiden Norsk Forlag.

Wadel, C., 1991. *Feltarbeid i egen kultur*. Flekkefjord: Helgeland Trykkeri.

Woon, L.L., 1992. Om kulturpendling og kulturpendlere. I: L.L. Woon, utg. 1992. *Felleskap til besvær: Om nyere innvandring til Norge*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 108-120.

Øye, V.S., 2014. Sosialøkologene. *D2 - Dagens Næringsliv*, magasin, 29. august, s. 28-34.

8.1 Internettkilder

Aeon Magazine, 2012. *Harvey Whitehouse - Human Rites: Rituals define us. In fathoming them, we might shape ourselves.* Tilgjengelig fra: <https://soundcloud.com/aeon-magazine/harvey-whitehouse-human-rites> som lydbok, eller <http://aeon.co/magazine/culture/harvey-whitehouse-ritual/> som nettartikkel [09.02.15].

Bybi Birøkterlag (2014). *Bybi Birøkterlag.* Tilgjengelig fra: <http://www.bybi.no/> [05.05.15].

Bye, A.S. og Løvberget, A.I., 2013. *Interessa for økologisk mat aukar.* Tilgjengelig fra: http://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/artikler-og-publikasjoner/_attachment/109964?_ts=13e40174538 [05.05.15].

Danmarks Naturfredningsforening 2015. *Kan Danmark blive 100 procent økologisk?* Tilgjengelig fra: <http://www.dn.dk/Default.aspx?ID=43802> [05.05.15].

Debio, 2015. *Om Debio.* Tilgjengelig fra: <http://www.debio.no/om-debio> [03.05.15].

Department of Public Information of the United Nations, 2015. *Gaiaeducation.* Tilgjengelig fra: <http://www.gaiaeducation.net/index.php/en/> [05.05.15].

Evolution Institute.org, 2014. *Ritual as a Social Glue: An Interview with Harvey Whitehouse.* Tilgjengelig fra: <https://evolution-institute.org/video/ritual-as-social-glue-an-interview-with-harvey-whitehouse/?source=tvol> [09.02.12].

FN Sambandet, 2014. *Bærekraftig utviklings historie.* Tilgjengelig fra: <http://www.fn.no/Tema/Baerekraftig-utvikling/Baerekraftig-utviklings-historie> [05.05.15].

Food First Information and Action Network (2015). *Mat er Sikkerhetspolitikk.* Tilgjengelig fra: <http://www.fian.no/> [07.01.15].

GEN Senegal, 2010. *GEN Senegal.* Tilgjengelig fra: <http://www.gensenegal.org/> [07.01.15].

Global Ecovillage Network, 2014. *About Ecovillages.* Tilgjengelig fra: <http://gen.ecovillage.org/> [05.05.15].

Grønlund, Anne L., 2008. Kristin Halvorsen advarer mot shoppe-stopp. *Verdens Gang*, 25.11.08. Tilgjengelig fra: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/finanskrisen/kristin-halvorsen-advarer-mot-shoppe-stopp/a/534341/> [Hentet fra 05.05.15]

Hofstad, S., 2014. *Sakte-tv dekker vårt behov for tilhørighet.* Tilgjengelig fra: http://www.nrk.no/trondelag/_-sakte-tv-dekker-vart-behov-for-tilhorighet-1.12074827 [05.05.15].

Hurdal økolandsby, 2014. *Prospekter over utbygging.* Tilgjengelig fra: <http://hurdalectovillage.no/images/pdf/Prospekt-hurdal-boligfelt-1B.pdf>[01.06.14].

Landsforeningen for Økosamfund., 2012. *Landsforeningen for Økosamfund*. Tilgjengelig fra: <http://okosamfund.dk/> [05.05.15].

Løes, A.K., Serikstad G. L., Holten J. M. og Sele M. P., 2012. *Fakta, ikke myter, om økologisk landbruk*. Tilgjengelig fra: <http://forskning.no/meninger/kronikk/2012/08/fakta-ikke-myter-om-okologisk-landbruk> [05.05.15].

Norsk permakulturforening, 2015. *Norsk permakulturforening*. Tilgjengelig fra: <http://www.permakultur.no/> [05.05.15].

Olerud, K., 2015. *Bærekraftig utvikling*. Tilgjengelig fra: https://snl.no/b%C3%A6rekraftig_utvikling [05.05.15].

Regjeringen.no, 2014. *Genmodifisert mat*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/nb/tema/helse-og-omsorg/ernaring-og-mattrygghet/innsikt/genmodifisering/id426441/> [03.05.15].

The Ritual Project, 2015. *The Ritual Project*. Tilgjengelig fra: <http://theritualproject.org/> [09.02.15].

University of the Arctic, 2015. *University of the Arctic*. Tilgjengelig fra: <http://www.uarctic.org/> [03.05.15].

Statistisk sentralbyrå, 2014. *Dette er Norge 2014. Hva tallene forteller*. Tilgjengelig fra: http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/188232?_ts=1475e7ac938 [05.05.15].

Schultz, N. S., 2010. *Økologiske grønnsaker er ikke sunnere*. Tilgjengelig fra: <http://forskning.no/mat-landbruk-miljopolitikk/2010/10/okologiske-gronnsaker-er-ikke-sunnere> [03.05.14].

Store norske leksikon, 2013. *Økonomi og næringsliv i Nederland*. Tilgjengelig fra: https://snl.no/%C3%98konomi_og_n%C3%A6ringsliv_i_Nederland [05.05.15].

Wright, M. G., 2015. *Vil ha 100 prosent økolandbruk*. Tilgjengelig fra: <http://www.oikos.no/aktuelt/vil-ha-100-prosent-okolandbruk.aspx> [05.05.15].